

V 5106/
1927

Łofia Ławoyzka

PRZEGLĄD EMIGRACYJNY

ORGAN URZĘDU EMIGRACYJNEGO

III KWARTAŁ 1927 r.

ZESZYT 3.

SKŁAD GŁÓWNY W URZĘDZIE EMIGRACYJNYM
W WARSZAWIE, UL. KRÓLEWSKA 23

CENA 2 złote

PRZEGLĄD EMIGRACYJNY

ORGAN URZĘDU EMIGRACYJNEGO

III KWARTAŁ 1927 r.

ZESZYT 3.

SKŁAD GŁÓWNY W URZĘDZIE EMIGRACYJNYM
W WARSZAWIE UL. KROLEWSKA 23

CENA 2 złote

T R E Ś Ć.

	Str
Zadania opieki nad emigrantami — M. Biskupska	7
STATYSTYKA RUCHU MIGRACYJNEGO.	25
PRZEGLĄD KRAJOWY:	
Wewnętrzny rynek prac.	49
Wycieczki polaków z Ameryki do Polski	50
PRZEGLĄD MIĘDZYNARODOWY:	
XI-ty Kongres Międzynarodowej Unji Stowarzyszeń Ligi Narodów	54
Druga sesja Komitetu Przygotowawczego Międzynarodowej Konferencji Emigracyjnej i Imigracyjnej.	56
PRZEGLĄD RUCHU MIGRACYJNEGO, POLITYKI EMIGRACYJNEJ, KOLONIZACYJNEJ, WARUNKÓW PRACY I PRODUKCJI W OBCYCH KRAJACH:	
EUROPA.	
Francja:	
Rynek pracy	60
Przyczyny niestałości robocizny cudzoziemskiej	61
Niemcy:	
Rynek pracy	63
Ustawa o bezrobociu	63
Austria:	
Ruch migracyjny	64
Dania:	
Ruch emigracyjny do krajów pozaeuropejskich	66
Hiszpania:	
Ruch migracyjny	68
Łotwa:	
Warunki bytu robotników polskich.	68
Wielka Brytania:	
Organizacja osadnictwa zamorskiego	69
AMERYKA.	
Stany Zjednoczone:	
Warunki gospodarcze	71
Kanada:	
Emigracja robotników rolnych i osadników w okresie letnim 1927	72
Brazylja:	
Eksport herwa matte w Paranie	74
Kolonizacja w stanie Matto Grosso.	76
Argentyna:	
Pszczelnictwo	76
AZJA.	
Afganistan:	
Możliwości zarobkowe	77
Japonja:	
Emigracja do Brazylii	78

AFRYKA.	Str.
Unja Południowo-Afrykańska:	79
Układ z rządem Indyj w sprawie wychodźców induskich	
DZIAŁ URZĘDOWY.	
Układy emigracyjne:	
Układ pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej a Rządem Rzeszy Niemieckiej z dnia 14 lipca 1927 r. w sprawie pomocy dla pozbawionych zarobku i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia	82
Rozporządzenia:	
Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 sierpnia 1927 r. w sprawie wydawania poświadczeń obywatelstwa przez władze administracyjne I instancji	84
Okólniki i instrukcje:	
Pismo okólne Urzędu Emigracyjnego z dnia 5 maja 1927 r. do koncesjonowanych towarzystw okrętowych w sprawie rozsyłania reklam, plakatów i t. p.	85
Okólnik Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 31 maja 1927 r. w sprawie wypłacania rent inwalidzkich przez Ubezpieczalnię Krajową w Poznaniu rencistom, przebywającym zagranicą	85
Okólnik Urzędu Emigracyjnego Nr. 15 z dnia 30 czerwca 1927 r. do koncesjonowanych towarzystw okrętowych w sprawie drogi transportów i warunków podróży emigrantów	86
Pismo okólne Urzędu Emigracyjnego z dnia 24 sierpnia 1928 r. do urzędów wojewódzkich w sprawie emigracji do Sao Paulo	88
Instrukcja Urzędu Emigracyjnego z dnia 24 sierpnia 1927 r. dla państwowych urzędów pośrednictwa pracy w sprawie emigracji subsydjowanej do Sao Paulo	88
Okólnik Urzędu Emigracyjnego Nr. 17 z dnia 17 września 1927 r. do państwowych urzędów pośrednictwa pracy w sprawie zapotrzebowań z Francji do pracy w przemyśle cukrowniczym	93
Komunikaty:	
Komunikat z dnia 6 września 1927 r. w sprawie przemysłu szklarskiego w Rumunji	93
Komunikat z dnia 19 września 1927 r. w sprawie świadectw lekarskich niezbędnych dla uzyskania wizy francuskiej	93
USTAWODAWSTWO OBCE.	
Niemcy:	
Rozporządzenie z dnia 4 października 1923 r. o werbowaniu do pracy i zapośredniczeniu pracowników zagranicę	94
Rozporządzenie z dnia 14 lutego 1924 r. przeciw nadużyciom w sprawie emigracji	97
BIBLIOGRAFJA	100

SOMMAIRE.

	Pages
L'assistance aux émigrants. — M. Biskupska	7
STATISTIQUE DU MOUVEMENT MIGRATOIRE	25
REVUE NATIONALE :	
Le marché du travail	49
Les excursions des Polonais américains en Pologne	50
REVUE INTERNATIONALE.	
Le XI-me Congrès International de l'Union des Associations de la Ligue des Nations	54
La deuxième session du Comité Préparatoire de la Conférence Internationale d'Émi- gration et d'Immigration	56
REVUE DU MOUVEMENT MIGRATOIRE, DE LA POLITIQUE D'ÉMIGRATION ET DE COLONISATION, DES CONDITIONS DE TRAVAIL ET DE PRO- DUCTION A L'ETRANGER.	
EUROPE.	
France :	
Le marché du travail	60
Les causes de l'instabilité de la main-d'oeuvre étrangère	61
Allemagne :	
Le marché du travail	63
La loi sur le chômage	63
Autriche :	
Le mouvement migratoire	64
Danemark :	
Le mouvement d'émigration vers les pays d'outremer	66
Espagne :	
Le mouvement migratoire	68
Lettonie :	
Conditions d'existence des ouvriers polonais	68
Grande-Bretagne :	
L'organisation de la colonisation des pays d'outre-mer	69
AMÉRIQUE.	
États-Unis :	
Les conditions économiques	71
Canada :	
L'immigration des ouvriers agricoles et des colons en 1927	72
Brésil :	
L'exportation de l'herve matte au Parana	74
La colonisation de l'état Matto Grosso	76
Argentine :	
L'apiculture	76
ASIE.	
Afghanistan :	
Possibilités d'emploi	77
Japon :	
L'émigration au Brésil	78

AFRIQUE.	Pages
Union Sud-Africaine:	79
Accor avec le gouvernement des Indes au sujet des imimigres indrus	
TEXTES OFFICIELS.	
Accords sur l'émigration:	
Accord du 14 juillet 1927 entre le Gouvernement de la République de Pologne et le Gouvernement de la République d'Allemagne, relatif au secnurs en cas de chômage	82
Ordonnances:	
Ordonnance du 10 août 1927 du Ministère de l'Intérieur, relative à l'émission de certificats civlques par les autorités de première instance	84
Circulaires et instructions	
Lettre circulaire du 5 mai 1927 de l'Office d'Émigration aux sociétés de navigation autorisées relative à l'envoi de réclames, d'affiches etc.	85
Circulaire du 31 mai 1927 du Ministère des Affaires Etrangères, relative au payement de rentes d'invalidité par l'établissement des Assurances de Posnanie aux ayants-droit, citoyens polonais, résidant à l'étranger	85
Circulaire du 30 juin 1927 Nr. 15 de l'Office d'Émigration aux sociétés de navigation autorisées, relative à la vois des transports et aux conditions du voyage des émigrants	86
Lettre circulaire du 24 août 1927 de l'Office d'Emigration aux offices départemen-taux, relative à l'émigration à Sao Paulo	88
Instruction du 17 septembre 1927 Nr. 17 de l'Office d'Emigration aux offices publics de placement, relative à l'émigration subventionnée à Sao Paulo	88
Circulaire du 17 septembre 1927 de l'Office d'Emlgration aux offices publics de pla-cement, relative aux offres d'emploi dans l'industrie sucrière en France	93
Communiqués:	
Communiqué du 6 septembre 1922 relatif à l'industrie verrière en Roumanie	93
Communiqué du 19 septembre 1927 relatif aux certificats médicaux nécessaires pour obtenir le visa français	93
LÉGISLATION ÉTRANGÈRE.	
Allemagne:	
Ordonnance du 4 août 1923 relative au recrutement et à l'embauchage des travail-leurs à l'étranger	94
Ordonnance du 14 février 1924 contre les abus en matière d'émigration	97
BIBLIOGRAPHIE	100

Zadania opieki nad emigrantami.

Proces odrywania się od swojskiego środowiska, w celu poszukiwania pracy w obcym kraju, jest z natury rzeczy procesem bolesnym, stawiającym jednostkę emigrującą przez dłuższy lub krótszy przeciąg czasu w położeniu pod wielu względami mniej korzystnym, niż położenie współobywateli pozostałych w kraju lub mieszkańców kraju imigracyjnego. Emigrant przestaje być chroniony przez ustrój prawny i zwyczajowy, do którego jest przystosowany i wchodzi w kompleks nowych, obcych sobie norm i stosunków, zwykle niedopasowanych do jego psychiki i przyzwyczajzeń. Te cechy ujemne zwiększa jeszcze fakt, że emigrant jest zwykle człowiekiem niezamożnym i mało oświeconym, a więc narażonym na szereg błędów i kroków fałszywych wskutek nieświadomości. Poza tem, każdy najuboższy emigrant posiada lub przedstawia pewien kapitał w postaci sumy zebranej lub otrzymanej na opłacenie podróży oraz w postaci zysków, które dać może jego praca. Dlatego staje się często ofiarą wyzysku i oszustw ze strony spekulantów i pośredników, co wzbudziło czujność społeczeństwa i rządów i wywołało konieczność uczynienia emigrantów przedmiotem specjalnej opieki państwowej i społecznej.

Ustawodawstwo emigracyjne jest w istocie swej ustawodawstwem ochronnym; wszelkie niemal zarządzenia prawne w tym zakresie mają na celu — poza interesem państwowym, pojętym ogólnie jako zabezpieczenie kraju przed złymi skutkami emigracji — obronę emigranta przed wyzyskiem, nadużyciami oraz zapewnienie mu dobrych warunków podróży, bytu i pracy w obcym kraju.

Do zarządzeń takich należy ograniczenie wolności emigrowania w celu ochrony emigranta przed złymi skutkami wyjazdu, w razie małoletności, choroby, niezdolności do pracy, braku środków potrzebnych do osiągnięcia celu podróży, niemożności wstępu do kraju imigracyjnego oraz braku dostatecznych gwarancyj bezpieczeństwa i odpowiednich warunków pracy i bytu.

Kamieniem węgielnym ochronnego ustawodawstwa emigracyjnego jest przymus koncesyjny, poddający działalność przedsiębiorstw przewozowych ścisłej kontroli państwa. System ten, przyjęty przez wszystkie ważniejsze państwa emigracyjne, ma na celu usunięcie nadużyć i wyzysku oraz zapew-

nienie emigrantom niezbędnych warunków bezpieczeństwa, higieny i wygody w czasie podróży.

Charakter opiekuńczy mają również zakazy uprawiania agitacji emigracyjnej i związane z tem poddanie informacji, udzielanych emigrantom, kontroli państwa, przyjęte w nowym rozporządzeniu polskiem o emigracji.

Tę samą cechę nosi również zakaz werbowania i kontraktowania emigrantów bez specjalnego zezwolenia władz, które udzielane jest tylko w razie zagwarantowania odpowiednich warunków pracy i bytu.

Jedną z najbardziej zasadniczych form opieki państwowej nad emigrantami jest zawieranie traktatów z państwami inigracyjnymi, dla zapewnienia odpowiedniego traktowania, wystarczających płac i korzyści, wynikających z ustawodawstwa socjalnego.

W celu czuwania nad przestrzeganiem tych przepisów ochronnych ustanowiona jest specjalna administracja, zwykle zgrupowana w jednym resorcie i uposażona w specjalne uprawnienia.

W tym samym celu wprowadzona jest w większości krajów emigracyjnych specjalna jurysdykcja karna i cywilna, wykonywana bądź częściowo przez tychże urzędników, bądź przez władze sądowe.

Przedstawiony tu w ogólnym zarysie system ochrony prawnej nie wyczerpuje zadań opieki nad emigrantami, lecz stanowi podstawę niezbędną dla należytego rozwoju rozlicznych form opieki fizycznej, moralnej i kulturalnej, które w obecnym stanie rzeczy ujęte być mogą tylko ogólnikowo w normy prawne i polegać muszą w większym lub mniejszym stopniu na inicjatywie władz państwowych i społeczeństwa.

Większość krajów emigracyjnych stara się ułatwić zaspokojenie potrzeb różnego rodzaju, wywołanych przez fakt emigracji, przy pomocy specjalnego funduszu pozabudżetowego, na który składają się zwykle opłaty przedsiębiorstw przewozowych, wnoszone za patenty i koncesje, opłaty procentowe od ceny sprzedanych kart okrętowych, opłaty pracodawców zagranicznych kontraktujących robotników, wreszcie wpływy z kar pieniężnych, nakładanych za wykroczenia przeciw przepisom emigracyjnym.

Fundusz ten przeznaczony jest na opłacenie wydatków administracyjnych związanych z emigracją oraz na opiekę nad emigrantami, wykonywaną bezpośrednio przez rząd i pośrednio przez instytucje subwencionowane. W rozporządzeniu Prezydenta R. P. o emigracji wymienione są dość szczegółowo potrzeby, na których zaspokojenie służyć ma w szczególności kredyt państwowy na cele opieki nad emigrantami, który w myśl rozporządzenia ma charakteru pozabudżetowego.

Cele i sposób wykonywania opieki nad emigrantami nie są zasadniczo różne od celów i sposobów, stosowanych w opiece nad innemi kategorjami potrzebujących obywateli, posiadają jednak pewne cechy sobie tylko właściwe ze względu na to, że przedmiotem tej opieki są jednostki, odrywające

się lub już oderwane od miejsca pobytu, w którym podlegały przysługującej im opiece ustawowej, a w wielu wypadkach rodzinnej, oraz dlatego, że jednostki te podlegają, lub będą podlegać równocześnie, częściowo systemowi opieki kraju pobytu, a w czasie podróży, w większym lub mniejszym zakresie, opiece kraju tranzytowego.

Okoliczność ta, a także fakt, że opieka nad emigrantami obejmuje różnorodne działy, jak np. opieka nad kobietą samotną, nad matką i dzieckiem, nad chorymi, więźniami, opiekę wychowawczą, kulturalną, religijną, pomoc doraźną i t. p. sprawiają, że jest to zadanie niezmiernie skomplikowane, wymagające dużej znajomości stosunków społecznych w kraju i na terenach imigracyjnych oraz uspołecznienia przekraczającego przeciętną miarę, wobec tego, że chodzi tu o jednostki, które wychodzą lub wyszły z obrębu naszego sąsiedztwa, pracę swą oddają obcym i mają prawo korzystania częściowo z ich opieki, a bólczki ich i cierpienia przez samą odległość są mniej wyraziste i jaskrawe od cierpień ludzi, z którymi stykamy się codziennie.

Ponadto, specjalną właściwością opieki nad współrodakami, przebywającymi na obczyźnie, jest silniej jeszcze zaakcentowany niż w kraju jej charakter obywatelski i narodowy, zadaniem jej bowiem jest nie tylko złagodzenie cierpień, polepszenie ich bytu i podniesienie poziomu moralnego i kulturalnego, ale również wypełnienie w miarę możliwości luki, powstałej wskutek oderwania się od własnego środowiska, nawiązanie więzów z rodzimą kulturą, potarganych przez odległość, jednym słowem, według słów jednego z wybitnych działaczy w zakresie opieki nad wychodźcami — częściowe zastąpienie im ojczyzny przez odpowiednie oddziaływanie.

Miarą siły i zdrowia każdego organizmu społecznego jest łączność i spistość jego członków. O ile łączność ta sięga bez względu na odległość poza fizyczne granice organizmu państwowego, w postaci przenikania wpływów kulturalnych, gospodarczych i silnie rozwiniętej solidarności społecznej i narodowej, jest ona dowodem żywotności danego narodu. Opieka nad potrzebującymi jej współobywatelami przebywającymi na obczyźnie jest jednym z bardziej widocznych objawów jej łączności i jednocześnie bardzo silnym łączności jej motorem.

Dlatego odpowiedni rozwój tej opieki jest ważnym zagadnieniem społecznym i państwowym. Ze względu zaś na zahaczenie jej o różne organizmy państwowe jest ona jednocześnie zagadnieniem międzynarodowym, ocenianem jako jedno z ważniejszych w dobie współczesnej, bardzo często omawianem na zjazdach i konferencjach, skupiających przedstawicieli różnych państw.

Wskazana wyżej zawilłość zagadnienia opieki nad emigrantami wymaga dokładnego zbadania jej poszczególnych działów. Najdogodniejszym wydaje się rozpatrywanie oddzielnie opieki w kraju przed wyjazdem, opieki w czasie podróży, opieki nad przebywającymi na obczyźnie wychodźcami

i opieki po ich powrocie do kraju, ze względu na odrębność metod akcji opiekuńczej w tych różnych okresach emigracji, przyczem uwzględniać będziemy dalszy podział tych zasadniczych działów według rodzaju potrzeb zaspakajanych, uwzględniający wyżej wspomniane typy opieki nad emigrantami.

Zbędnem byłoby dzielenie opieki nad emigrantami — dla celów niniejszego studjum — na opiekę bezpośrednią wykonywaną przez Rząd i pośrednią, wykonywaną przez instytucje, gdyż ta druga forma jest zwykle uzupełnieniem pierwszej i w każdym niemal dziale obie mogą występować równocześnie, wspomagając się wzajemnie. Natomiast wzajemny ich stosunek jest zagadnieniem ciekawem, domagającym się rozwiązania i zasługującym na osobne opracowanie.

Opieka w kraju przed wyjazdem.

Opieka w kraju polega na odpowiednim przygotowaniu do emigracji i usunięciu tych błędów i braków, które zaważyć mogą ujemnie na szali powodzenia przyszłego emigranta. Dążeniem jej jest, aby emigrowali jedynie ludzie odpowiedni dla pracy w danych warunkach, którzy w kraju właściwej dla siebie pracy znaleźć nie mogą oraz wyposażenie ludzi tych w taki zasób wiadomości, wpojenie w nich takich właściwości charakteru i takich pojęć, które zwiększą widoki ich przyszłego dobrobytu, zapobiegna biernemu rozproszeniu w obcym środowisku i uczynią z nich świadomych pionierów pracy na obczyźnie.

W ten sposób pojęta opieka skutecznie wpływa na przemianę bezplanowego, chaotycznego ruchu emigracyjnego, mającego charakter rozpraszania i marnowania żywych sił narodu, w ruch planowy, ułatwiający właściwe rozmieszczenie i tem samem uwydatnienie i odpowiednie zużytkowanie tych sił. Uważać można, że w tej dziedzinie opieki, podobnie jak w wielu innych, podwójny cel dobra jednostki i ogółu jest bardzo ściśle złączony.

Aby jednak zadanie opieki nad wyjeżdżającymi emigrantami było jak najpełniej osiągnięte, winna ona działać w odpowiednim czasie i rozciągać jak najszersze kręgi. Przyszły emigrant podlegać winien działaniu opieki od chwili, w której zaczyna kielkować w jego umyśle zamiar wyjazdu. Przedewszystkiem należy mu dać dostateczne podstawy do obmyślenia planu, rozważenia plusów i minusów i powzięcia najwłaściwszego wyboru.

Dlatego początkiem opieki nad emigrantem jest dobra informacja, ułatwiająca najkorzystniejszą dla niego w danym wypadku decyzję. Odpowiadając na zasadnicze pytania, które powstają w umyśle każdego, zamierzającego zostać emigrantem — czy jechać, dokąd jechać i jakim warunkom odpowiadać trzeba, aby móc uzyskać wstęp do danego kraju i znaleźć dobrą pracę, — informacje obejmować winny zarówno rynek pracy, rodzaj wy-

maganych kwalifikacji, wysokość zarobków, konjunktury w poszczególnych gałęziach pracy, ceny i warunki nabywania ziemi w krajach migracyjnych, jak warunki wyjazdu, wstępu i kosztu podróży do tych krajów oraz związane z wyjazdem formalności. Pożądanem jest udzielanie jednocześnie, dla porównania, wiadomości podobnych o warunkach pracy, bytu i cenach ziemi w poszczególnych miastach lub powiatach kraju emigracyjnego, gdyż w ten sposób nieraz zapobiec można emigracji osób, które znaleźć mogą w kraju równe lub lepsze warunki.

Dobra informacja jest nie tylko niezbędnym czynnikiem przy dojrzeniu zamiaru emigrowania, ale powinna również kierować krokami przyszłego emigranta przy wykonywaniu tego zamiaru. Brak wiadomości dokąd się udać dla załatwienia niezbędnych formalności, uzyskania jak najkorzystniejszych warunków podróży i warunków pracy, do jakich instytucji zwracać się należy na obczyźnie i t. p. jest podłożem, na którym plenią się przeróżne formy nadużyć, wyzysku lub w najlepszym razie bezużytecznego marnowania czasu i wysiłków.

Aby wypełnić swoje zadanie, informacje powinny być obiektywne, dokładne, wyczerpujące, aktualne, łatwo zrozumiałe i dostępne każdemu. Konieczność docierania do najszerszych mas sprawia, że kwestja rozpowszechniania informacji posiada pierwszorzędne znaczenie.

Rozpowszechnianie informacji przybierać może najrozmaitsze formy i odbywa się zapomocą słowa żywego lub pisanego. Do pierwszej grupy należą informacje indywidualne, udzielane jednostkom, pogadanki, odczyty, wykłady. Do drugiej — listy okólne i stosowane do pojedynczych osób, plakaty, ulotki, broszury popularne, komunikaty i artykuły prasowe, wreszcie dzieła o charakterze naukowym. W ostatnich czasach radio zaczyna odgrywać coraz poważniejszą rolę w oświecaniu ogółu o możliwościach i warunkach emigracji. Ten ostatni sposób rozpowszechniania wiadomości jest najbardziej używany w Niemczech. W Polsce czynione były dotychczas tylko dorywcze próby, które zapewne się rozwiną w najbliższej przyszłości.

Należy też wspomnieć o pomocniczej, lecz ważnej roli, którą odgrywać może w informowaniu ilustracja, rozpowszechniająca wiadomości o właściwościach i warunkach pracy krajów migracyjnych w druku, przezroczech i filmie.

Zrozumienie doniosłej roli, którą odgrywa właściwa informacja w przygotowaniu do emigracji oraz troska o ustrzeżenie emigrantów przed informacjami, nieodpowiadającymi niezbędnym warunkom bezstronności i ścisłości znalazły wyraz w zarządzeniach prawnych różnych państw emigracyjnych. Informowanie emigrantów wchodzi coraz powszechniej w zakres obowiązków kompetentnych władz państwowych, które, jak np. we Włoszech rozwijają w tym kierunku bardzo ożywioną działalność, w niektórych zaś krajach, jak w Hiszpanji, Czechosłowacji i w Niemczech biura informacyjne nie

mogą być zakładane bez pozwolenia władz. Gdy jednak w Hiszpanji pozwolenia te udzielane są z reguły przedsiębiorstwom okrętowym, w Czechosłowacji istnieje tendencja powierzania tych czynności instytucjom humanitarnym, a w Niemczech biura porad i informacji prowadzone są wyłącznie przez instytucje tej kategorii, polskie rozporządzenie o emigracji idzie również w tym kierunku, udzielanie informacji jest bowiem uzależnione od pozwoleń Urzędu Emigracyjnego, które udzielane być mają jedynie instytucjom społecznym i przedstawicielom pracodawców zagranicznych, upoważnionym przez Rząd. Zastrzeżony jest też nadzór Państwa nad działalnością informacyjną tych osób i instytucyj.

Ograniczenia ustawowe emigracji, a zwłaszcza imigracji wywołały szereg skomplikowanych formalności związanych z wyrabianiem odpowiednich pozwoleń, zaświadczeń i dowodów. W czynnościach tych trudno jest orjentować się emigrantom, zwykle mało obeznanym z kompetencjami urzędów i tu więc również jest otwarte pole dla wyzysku różnego rodzaju pośredników i agentów. Dla zwalczania tej formy spekulacji i dania emigrantom potrzebnej im pomocy działalność informacyjna jest bardzo często związana z pośrednictwem w załatwianiu formalności, pisaniem podań, interwencją u władz, korespondowaniem z rodziną zamieszkałą zagranicą lub z pracodawcami w celu uzyskania dokumentów potrzebnych dla wyjazdu, funduszy na podróż i t. p.

Równorzędnie prowadzone być musi obywatelskie uświadomienie emigranta o obowiązkach jego i uprawnieniach w stosunku do nowego środowiska, pracodawców, współtowarzyszy pracy, współrodaków. Wyjaśniony mu być winien charakter jego stosunku do państwa przynależności i do państwa pobytu oraz rola, która przypadnie mu w udziale, reprezentowania narodu swego wśród obcych i połączone z nią obowiązania.

Otrzymanie tych wskazówek i potrzebnych wiadomości o warunkach wyjazdu, wstępu, podróży, warunkach pracy i bytu w obcych krajach jest jednak tylko częściowem przygotowaniem do emigracji, i uzupełnione być winno przystosowaniem emigranta do czekających go warunków, przez odpowiednie wykształcenie. Wykształcenie to obejmować winno naukę języka kraju, do którego jedzie emigrant oraz specjalne umiejętności fachowe, ułatwiające znalezienie korzystnej pracy. W niektórych wypadkach może być również potrzebne nabycie pewnych wiadomości elementarnych, jak np. czytania, które na mocy istniejących przepisów jest niezbędnym warunkiem wstępu do Stanów Zjednoczonych.

Nauczanie języka kraju imigracyjnego odbywać się może na specjalnie zorganizowanych kursach oraz za pomocą wydawnictw, słowniczków, rozmówek i podręczników, opartych na metodach samokształcenia. Akcja ta jest z natury rzeczy mniej rozwinięta w państwach, z których ruch emigracyjny kieruje się do krajów o mowie jednakowej lub pokrewnej, albo do

krajów, posiadających starą emigrację tej samej narodowości. Natomiast w krajach słowiańskich wydaje się szczególnie potrzebną i dążeniem władz i instytucji opiekujących się emigrantami winno być zaopatrzenie wszystkich wyjeżdżających emigrantów w podstawowe przynajmniej wiadomości w tym zakresie.

Wyszkolenie zawodowe uczyniło największe postępy we Włoszech i w Wielkiej Brytanji. We Włoszech pierwsze próby w tym zakresie podjęło stowarzyszenie Umanitaria, które jeszcze przed wojną zorganizowało kursa i wydało szereg podręczników, zawierających elementarne wiadomości o różnych rzemiosłach. W r. 1921 Generalny Komisarjat Emigracyjny powziął zamiar urządzenia kursów zawodowych na szerszą skalę w celu ułatwienia emigracji przez dostosowanie jej do zapotrzebowań imigracyjnego rynku pracy oraz w celu podniesienia jej wartości przez odpowiednie wyspecjalizowanie i wydoskonalenie fachowe. W r. 1924 funkcjonowało około 94 kursów robót budowlanych, rolnictwa, ogrodnictwa, w których wiadomości teoretyczne ściśle łączone były z praktycznymi ćwiczeniami. W Wielkiej Brytanji kursa zawodowe mają nieco inny charakter, chodzi w nich mianowicie nie o wydoskonalenie w posiadanym fachu, lecz o przeszkolenie robotników miejskich, emigrujących do Kanady i Australji dla pracy na roli i danie im podstawowych wiadomości w nowym zawodzie.

W Polsce inicjatywę w tym kierunku podjęło przy pomocy Urzędu Emigracyjnego Żydowskie Centralne Towarzystwo Emigracyjne, w celu częściowego usunięcia tej przeszkody w emigrowaniu, którą stanowi brak kwalifikacyj zawodowych, poszukiwanych w danym kraju. Położenie chrześcijańskiej ludności jest o tyle korzystniejsze, że odpowiada ona w znacznej części zapotrzebowaniom krajów imigracyjnych, które obejmują głównie rolników, górników i robotników niewykwalifikowanych, zdatnych do ciężkiej fizycznej pracy. Pewne wyspecjalizowanie i dostosowanie do wymagań danego kraju podniosłoby jednak zdolność zarobkową tych emigrantów i w wielu wypadkach ułatwiłoby otrzymanie pracy.

Słabą stroną podobnych kursów stanowią: 1) trudność dostosowania nauki do potrzeb kraju imigracyjnego, co dotyczy zwłaszcza kursów rolnictwa, prowadzonych dla osób, zamierzających emigrować do krajów o odrębnych właściwościach klimatycznych i odmiennych warunkach uprawy, jak np. do Australji; 2) znaczne koszty, związane z utrzymaniem uczniów pochodzących z ośrodków wiejskich, co również dotyczy głównie kursów rolnictwa; 3) wreszcie brak pewności, że słuchacze tych kursów rzeczywiście będą emigrowali. W niektórych wypadkach kierowanie zamierzających emigrować w przyszłości do ogólnych szkół zawodowych lub kursów doszkalających może być praktyczniejsem, niż tworzenie specjalnych kursów dla płynnej jeszcze i niewyodrębnionej dostatecznie kategorii przyszłych emigrantów.

Osobny dział wykształcenia zawodowego stanowi kształcenie przyszłych pracowników społecznych i kierowników emigracji — nauczycieli, prelegentów, urzędników instytucji opieki nad emigrantami, ochroniarek, pielęgniarek, przodowników i organizatorów kolonizacji. Wykształcenie to ma charakter doksztalający, chodzi bowiem o przygotowanie do specjalnych warunków, istniejących na wychodźstwie, ludzi, posiadających kwalifikacje zawodowe. Jedynie gospodarstwo, a mianowicie uprawa i hodowla w krajach tropikalnych, bywa wykładane w specjalnych szkołach kolonialnych, mających kurs kilkoletni. Szkoły tego typu istnieją m. in. w Niemczech i w Holandji.

Celem racjonalnej opieki jest ponadto przygotowanie dla emigrantów odpowiednich warunków bytu na obczyźnie przez wybór korzystnych miejsc pracy i terenów dla osadnictwa oraz kierowanie do nich grup zdolnych do zdrowego rozwoju gospodarczego i kulturalnego. Organizowanie grup takich, które, jak wykazało doświadczenie, winny składać się z rodzin o niezbyt jednostronnym składzie zawodowym, a więc z pewną domieszką wykształconych fachowców i posiadać pewne kapitały, możliwe jest jednak tylko przy sprzyjających okolicznościach i wchodzi w zakres działalności raczej instytucji gospodarczych o charakterze społecznym, niż czysto opiekuńczych.

Opieka w czasie podróży.

Podróż jest w życiu emigranta okresem, w którym potrzeba specjalnej nad nim opieki uwydatnia się najjaskrawiej, ze względu na uciążliwe warunki tej podróży, z powodu długości jej trwania i niewygód, związanych ze szczupłymi środkami emigrantów i ich nieprzystosowaniem. W tym też zakresie zaznaczyła się najsilniej poprawa stosunków, którą przypisać należy zarządzeniom państw emigracyjnych, tranzytowych i imigracyjnych oraz przemożnej konkurencji towarzystw przewozowych. Ograniczenia imigracji, uszczuplając liczbę przewożonych emigrantów, uczyniły ich materiałem cenniejszym dla przedsiębiorstw okrętowych, stąd chęć polepszenia warunków ich podróży, które zresztą okupione jest sownie podwyższeniem cen przejazdu.

Opieka nad podróżującymi emigrantami wykonywana jest w punktach zbornych, granicznych i portowych, w czasie przejazdu koleją i na statkach.

W punktach zbornych, w których skupiają się emigranci przed wyjazdem i bezpośrednio po przyjeździe do kraju przeznaczenia, zakładane są bądź przez rządy emigracyjne lub imigracyjne, bądź przez instytucje społeczne, bądź przez towarzystwa przewozowe, obozy i hotele, w których emigranci znajdują pomieszczenie i żywność i w których załatwiany jest szereg formalności, a niekiedy selekcja zawodowa, lekarska i rekrutacja. Odpowiednio urządzone hotele emigracyjne są podstawowym warunkiem racjo-

nalnej opieki, brak ich bowiem naraża emigrantów na mieszkanie w pomieszczeniach, nie odpowiadających nieraz elementarnym wymaganiom higieny, w których ponadto są częstokroć wyzyskiwani, lub padają ofiarą różnego rodzaju nadużyć.

W hotelach emigracyjnych emigranci winni mieć zapewnione — poza zdrowotnem i czystem pomieszczeniem i wystarczającym oraz dobrze przyrządzonem wyżywieniem — właściwe traktowanie, otrzymanie odpowiednich wskazówek i informacji w ich własnym języku, opiekę lekarską, opiekę specjalną dla kobiet samotnych, dla kobiet brzemiennych, matek karmiących i dzieci, pomoc doraźną w wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, wreszcie, w miarę możliwości, czytanie periodycznych pism i książek, odczyty zawierające interesujące lub pożyteczne dla emigrantów wiadomości i inne rozrywki kulturalne. Ponadto zapewniona być winna emigrantom opieka religijna.

Instytucje społeczne bywają właścicielami lub zarządcami pomniejszych hoteli i schronisk tego rodzaju. Hotele, skupiające w sobie duże transporty emigrantów są zwykle własnością rządu lub towarzystw okrętowych, które koszty utrzymania pokrywają z sum otrzymanych ze sprzedaży biletów. Większość ustaw emigracyjnych nakłada bowiem na te towarzystwa obowiązek utrzymywania emigranta od chwili rozpoczęcia jego podróży lub od pewnego określonego terminu przed wyruszeniem w drogę. I w tych jednak zakładach instytucje społeczne dopuszczane są często do pełnienia w pewnym zakresie czynności opiekuńczych, np. pomocy doraźnej, ochrony młodych kobiet przed niebezpieczeństwem, grożącym im ze strony handlarzy żywym towarem, prowadzenia żłóbków, akcji odczytowej i t. p.

W jednym z największych obozów emigracyjnych, w Nowym Yorku, na Ellis Island, istnieje specjalny pokój, przeznaczony dla przedstawicieli instytucji społecznych, w którym imigranci różnych wyznań i narodowości znajdują odpowiednią dla nich opiekę. W polskich obozach emigracyjnych, w Wejherowie, Gdańsku i Mysłowicach, towarzystwa opieki nad emigrantami współdziałają z władzami przy udzielaniu im pomocy, a w Warszawie prowadzą hotele emigracyjne w charakterze dzierżawców lub właścicieli.

Podróż kolejną jest zwykle najbardziej uciążliwym i męczącym etapem wędrówki emigrantów, ze względu na ciasnotę pomieszczeń i trudność zapewnienia odpowiednich warunków higienicznych. Skazani są na nią emigrujący do krajów, do których prowadzi komunikacja lądowa oraz emigrujący za morze z krajów, nie posiadających odpowiednich portów morskich. W Polsce ustawa o wyłączności portów morskich ograniczyła znacznie podróże emigrantów do zagranicznych portów morskich, część pewna emigrantów, kierująca się do portów południowych, musi jednak w dalszym ciągu odbywać dłuższą podróż kolejną. Sprawna organizacja transportów

emigrantów, pod przewodnictwem rutynowanego konwojenta towarzystwa przewozowego oraz nadzór pełniony przez opiekunów, delegowanych przez Urząd Emigracyjny, spowodowały pewne polepszenie warunków tych podróży lądowych. Najbardziej dotkliwym brakiem pozostaje jednak brak gorącej żywności i niedostateczna ilość wody do mycia. Tej ostatniej trudności zaradzić może częstsze zaopatrywanie wagonów w wodę, względnie zwiększona pojemność rur i zbiorników wodociągowych. Karmienie emigrantów w drodze odbywa się często przy pomocy instytucji społecznych, otrzymujących fundusze od towarzystw przewozowych, jest jednak zwykle dorywcze i niedostateczne i nosi czasem niepożądany w tym wypadku filantropijny charakter. Dlatego Rząd Polski zgłosił na Międzynarodową Konferencję Pracy w Genewie wniosek nałożenia na towarzystwa przewozowe obowiązku dostarczania emigrantom przynajmniej raz na dzień gorącej strawy, a dwa razy dziennie gorącej herbaty, oraz wydawania dzieciom wystarczającej ilości ciepłego mleka. Ponadto zostały powzięte w stosunku do tych przedsiębiorstw zarządzenia regulujące sprawę wyżywiania w drodze emigrantów, wyjeżdżających z Polski.

Warunki podróży na statkach są zwykle regulowane szczegółowo w ustawach i rozporządzeniach wykonawczych państw emigracyjnych i imigracyjnych, a w ostatnich latach poświęciły im dużo uwagi konferencje międzynarodowe. Przewidziana jest w nich minimalna objętość powietrza przypadająca dla każdego emigranta, potrzebne urządzenia sanitarne i inne, zapewniające wygodę, higienę i bezpieczeństwo, a w niektórych krajach jak we Włoszech i Hiszpanii ustalane są drobiazgowo normy żywnościowe. W ustawach lub aktach koncesyjnych niektórych państw warunki te regulowane są postanowieniem o równości traktowania emigrantów krajowych i emigrantów innych państw, przewożonych na tym samym statku. Tendencją najnowszych zarządzeń w tym zakresie jest przejście z systemu międzypokładów do systemu kilkuosobowych kajut, dobrze przewietrzanych, zapewnienie obfitej i pożywnej strawy, odpowiadającej przyzwyczajeniom poszczególnych narodowości, oraz — podobnie jak w hotelach emigracyjnych — możliwość porozumienia się we własnym języku przez zapewnienie tłumaczy lub personelu okrętowego tej samej narodowości co emigranci, w liczbie proporcjonalnej do liczby przewożonych emigrantów z danego kraju, opieka lekarska, opieka specjalna nad kobietą samotną, matką i dzieckiem. Instytucje społeczne o charakterze wyznaniowym podkreślają też słusznie potrzebę zapewnienia emigrantom na statkach opieki religijnej.

Nadzór nad przestrzeganiem powyższych wymogów, wynikających z ustaw lub aktów koncesyjnych, pełnią inspektorzy emigracyjni lub opiekunowie, delegowani przez władze swego kraju dla towarzyszenia transportom emigrantów.

Opieka na obczyźnie.

Po przybyciu do kraju przeznaczenia, emigranci, którzy w stosunku do tego kraju stali się imigrantami, nie przestając podlegać opiece państwa, którego są obywatelami, chronieni są przez ustawodawstwo międzynarodowe i przez ustawodawstwo miejscowe w tym zakresie, w którym rozciąga się ono na cudzoziemców. Stan prawny tych wychodźców regulowany być może ponadto przez konwencje i układy, zawarte pomiędzy państwem pochodzenia i państwem pobytu, a w wielu wypadkach obowiązki ich i uprawnienia ustalone są bardziej szczegółowo w kontrakcie, czyli umowie o pracę, którą zawarli z pracodawcami.

Zasada równego traktowania cudzoziemców i krajowców w zakresie ustawodawstwa społecznego, a mianowicie ochrony pracy, ubezpieczeń i opieki społecznej oraz pod względem warunków pracy, stała się jednym z naczelných postulatów międzynarodowych konferencyj, poświęconych zagadnieniom emigracji i pracy i jest obecnie uznana w większości państw imigracyjnych. W praktyce jednak zasada ta nie zawsze jest przestrzegana z powodu błędnej interpretacji, wywołanej bądź przez nieświadomość, bądź przez nieżyczliwe stanowisko zainteresowanych czynników miejscowych. Niedostateczne uświadomienie wychodźców jest również ważną przeszkodą w korzystaniu z przysługujących im uprawnień. W wielu zresztą krajach, zwłaszcza zamorskich, ustawodawstwo społeczne nie jest dość silnie rozwinięte, aby dawać mogło skuteczną ochronę i zabezpieczenie przybywającym do nich wychodźcom.

Dlatego państwo pochodzenia dąży do zawarowania obywatelom swym, pracującym na obczyźnie, jak najszerszych uprawnień w umowach, zawieranych z państwami imigracyjnymi, oraz w kontraktach czyli umowach o pracę, które, na mocy współczesnych ustaw emigracyjnych, są w wielu wypadkach warunkiem udzielenia paszportu emigracyjnego. Odmawianie paszportów w razie niedość korzystnych dla robotnika warunków umowy jest zwykle używanym środkiem jego ochrony przed obniżaniem zarobków i nieprzestrzeganiem należnych mu praw.

Na miejscu pracy państwo pochodzenia obowiązane jest przestrzegać, za pośrednictwem swych placówek zagranicznych, aby przepisy konwencyj i umów o pracę były przestrzegane, przeciwdziałać ich naruszaniu przez interwencje u kompetentnych czynników i przez odpowiednie uświadamianie wychodźców, którzy przed wyjazdem nie zostali dostatecznie poinformowani. Uświadamianie to oczywiście dotyczyć winno również ich obowiązków, a zwłaszcza zachowania z ich strony terminu i warunków umowy.

Słuszne jest, że kraj, korzystający z pracy wychodźców w okresie największej jej wydajności i bez wyłożenia kosztów na ich wychowanie i naukę, obowiązany jest udzielać im opieki w wypadkach, wynikłych po

większej części z powodu ich pracy lub przebywania w obcym otoczeniu. Wobec tego zadaniem państwa pochodzenia jest — obok czuwania nad wykonywaniem w całej rozciągłości należytej jego obywatelom wyżej wymienionej opieki — uzupełnianie jej braków w granicach możliwości i zaspakajanie, również w miarę możności, potrzeb, powstałych z powodu oddalenia od rodzinnego środowiska.

Nieumiejętność porozumiewania się w miejscowym języku, która często utrudnia stosowanie się do obowiązujących przepisów i wywołuje lub podrażnia zatargi, jest również ważną przyczyną upośledzenia wychodźców w sprawach sądowych. Dlatego obrona prawna, polegająca na zastępstwie w sądach i dostarczaniu tłumaczy na rozprawy sądowe, wydobywaniem spadków i rent należnych wychodźcom, jest w wielu krajach imigracyjnych, np. we Francji, jednym z bardziej doniosłych obowiązków opieki konsularnej, wspieranej w razie potrzeby przez organizacje społeczne.

Doświadczenie wykazuje, że wychodźcy, pomimo stwierdzonego przez bardzo skrupulatną selekcję lekarską dobrego stanu zdrowia przed wyemigrowaniem, na nowym miejscu pracy podlegają chorobom częściej, niż w kraju pochodzenia, co się tłumaczy nieprzystosowaniem nie tylko do klimatycznych, ale i innych warunków bytu, jak odżywiania, mieszkań, trybu pracy. Rozłączenie z rodziną, brak tego hamującego czynnika, jakim jest opinia własnego środowiska, a w wielu wypadkach życie samotne i nieurozmaicone, są powodem szukania rozrywek często zgubnych dla zdrowia i wywołujących w skutkach swych czy to chorobę, czy wykołajenie. Statystyka wykazuje znaczną liczbę tych ofiar emigracji, które wymagają specjalnie troskliwego zajęcia się ich losem. Zwłaszcza pożałowania godny jest los młodych kobiet, rzuconych w obce otoczenie, w którym tak często znajdują się jednostki, gotowe wyzyskać ich łatwowierność i bezbronność.

Wreszcie, każdy kryzys gospodarczy kraju pobytu szczególnie dotkliwie odbija się na stanie materialnym wychodźców. Pozbawieni zwykle własnych środków, nie zdążywszy w wielu wypadkach zebrać oszczędności, które ułatwiłyby przetrzymanie, wychodźcy najczęściej przed innymi ulegają redukcjom i zwiększają armię bezrobotnych, potrzebujących pomocy.

Należna wychodźcom pomoc lekarska i szpitalna i świadczenia dla bezrobotnych i pozbawionych środków, nie wyczerpują zadań opieki nad nimi, tembardziej, że nieznamość mowy i psychiki niezmiernie utrudnia udzielenie im skutecznej pomocy. Lekarz czy pielęgniarz, mówiący językiem obcym pacjentowi, nie mają często możliwości postawienia dokładnej diagnozy lub stosowania skutecznych zabiegów. Wynikać stąd mogą tragiczne nieraz dla chorego skutki, jak niewłaściwe leczenie, przetrzymywanie w szpitalach bez potrzeby i cały szereg nieporozumień, utrudniających kurację. Potrzebny jest więc personel lekarski i szpitalny, mówiący językiem wychodźcy.

Ze względu na szczególnie ciężkie położenie bezrobotnych, niezwiązanych ściśle z miejscem pracy i nieobeznanych z lokalnymi warunkami, niezbędna jest często pomoc doraźna, wybiegająca poza ogólne normy, danie schronienia, ułatwienie znalezienia pracy. Wogóle potrzebne jest troskliwe wnikanie w szczegóły różnorodnych potrzeb indywidualnych wychodźcy i zaspakajanie ich w miarę możliwości w celu częściowego chociażby wyrównania tego upośledzonego stanowiska, które daje mu obcość w nowym środowisku. Wreszcie szczególnej troski wymaga los ofiar warunków, stworzonych częstokroć przez oddalenie od rodzinnego pnia — matek nieślubnych, dzieci opuszczonych i sierot.

Opieka materialna jest tu ściśle związana z *opieką moralną*, która ma specjalnie duże znaczenie na obczyźnie wobec oddalenia od atmosfery moralnej swojskiego otoczenia. Opieka ta winna przez odpowiednie, zawczasu udzielone ostrzeżenia, zapobiegać złym lub nierozważnym czynom i naprawiać lub łagodzić ich skutki. Oddziaływanie tego rodzaju, o ile ma być skuteczne, musi jednak odbywać się w rodzinnej mowie wychodźcy i w sposób dostosowany do jego pojęć i charakteru.

W dziedzinę opieki moralnej wkracza *opieka religijna*, grająca doniosłą rolę w życiu wychodźcy. Możliwość wypełnienia obrządków swego wyznania winna mu być zapewniona na obczyźnie, dlatego niezbędnem jest dostarczenie duchownych tej samej narodowości. Nietylko bowiem nieznajomość języka utrudnia lub zgoła uniemożliwia wykonanie pewnych obowiązków religijnych, ale uczucia religijne są tak ściśle spojone z prastarem tłem tradycyjnym każdego narodu, że brak tego tła niezmiernie osłabia ich siłę. Nabyta umiejętność języka wychodźcy nie zastąpi tu wspólności narodowej i znajomości oraz wrodzonego odczucia jego cech psychicznych, bez której oddziaływanie moralne nie odniesie skutku. Przenikliwą ocenę wartości wnoszonych do życia kolonij wychodźczych przez duchownych rodaków wykazali Niemcy. Potężne organizacje wyznaniowe opieki nad wychodźcami wpływają tam skutecznie na instytucje kolonizacyjne w celu tworzenia grup osadniczych, dostatecznie licznych dla wytworzenia parafji i szkoły. Ksiądz i nauczyciel są w ośrodkach wychodźstwa niemieckiego i innych narodowości zwykle kierownikami życia społecznego i praca ich obejmuje o wiele szersze kręgi, niż ściśle wykonywanie obowiązków zawodu.

W polskich ośrodkach, złożonych niemal wyłącznie z włościan i robotników, zadanie tych wyłącznych prawie przedstawicieli warstwy oświeconej jest jeszcze ważniejsze.

Opieka kulturalna nad wychodźcami na obczyźnie ma na celu zaspokojenie potrzeb, wynikłych z powodu oddalenia od atmosfery kulturalnej kraju rodzinnego. Łatwo dostępne w tym kraju źródła oświaty i umysłowe rozrywki, jak szkoły, biblioteki, zebrania, odczyty, przedstawienia są zamknięte dla nich z powodu nieznajomości języka i obcości kultury kraju

pobytu. Wychodźcy ulec więc łatwo mogą pewnemu zdżiczeniu i obniżeniu umysłowego poziomu, nawet w razie jednoczesnego podniesienia stopy życiowej, jeżeli tracą łączność z rodzimą cywilizacją, będącą wytworem typu psychicznego ich narodu, warunków, w których naród ten się rozwijał i dobroku kulturalnego szeregu pokoleń. Zniszczenie tego głębokiego podkładu, na którym wyrosła odrębność kultury narodowej, kosztem powierzchownego przyswojenia kultury obcej, nie wychodzi zwykle, jak uczy doświadczenie, na korzyść jednostki, ani też jej nowego otoczenia; gdyż asymilacja ta dotyczy zwykle najmniej cennych i najbardziej płytkich cech obcej cywilizacji. Natomiast stopniowe i świadome nabywanie pewnych dodatnich cech i obyczajów danego kraju, przy zachowaniu własnego duchowego oblicza, może niezmiernie wzbogacić charakter, rozszerzyć horyzonty i możliwości rozwoju. Dlatego zapoznawanie się z kulturą kraju pobytu jest dla wychodźstwa nieodzowne. Jednocześnie jednak słusznem jest, że państwo pochodzenia ułatwia mu pielęgnowanie jego właściwości plemiennych i rodzinnej mowy oraz czerpanie z zasobów rodzimej kultury przez popieranie jego poczynañ lub zaspakajanie potrzeb w tym zakresie. Ułatwianie wychodźcom nauki dzieci w języku narodowym, rozpowszechnianie książek w tej mowie, popieranie zrzeszeń oświatowych, samokształcenia społecznego, artystycznego lub sportowego są powszechnie uznanymi obowiązkami państwa i społeczeństwa kraju pochodzenia. Ze strony niektórych rządów i społeczeństw imigracyjnych istnieje pewne poczuwanie się do współdziałania w tych obowiązkach, czy to w celu przyciągnięcia potrzebnych robotników lub osadników przez zaspokojenie słusznych ich wymagań, czy to dla zwalczania destrukcyjnych wpływów, jakim najmniej stawiają oporu wychodźcy, którzy utraciwszy ochronę własnych tradycji, pozostają w luźnym stosunku do tradycji obyczajowych i nakazów moralnych nowego kraju.

Formy oddziaływania opieki kulturalnej na obczyźnie nie są inne niż te, które są powszechnie stosowane w kraju rodzinnym. Wybór ich zależy od potrzeb i możliwości istniejących w danym środowisku. Do najczęściej używanych zaliczyć należy szkoły i ochrony różnego typu, specjalne wykłady mowy ojczystej w szkołach lub na kursach wieczorowych, kursa dla dorosłych, odczyty krajoznawcze i historyczne, przezrocza i filmy; kształcenie zespołów uprawiających swoistą muzykę lub śpiew i sztukę teatralną w mowie ojczystej, albo ćwiczenia sportowe; wogóle rozwój życia społecznego w organizacjach różnego rodzaju; popieranie czasopism wychodzących w ojczystym języku; przygotowanie pracowników oświatowych — prelektentów, organizatorów społecznych, nauczycieli, księży do pracy na wychodźstwie; tworzenie dla nich burs i stypendjów; ułatwianie wycieczek do kraju ojczystego, organizowanie pokazów i wystaw, wogóle propagowanie przez żywe i pisane słowo najcenniejszych wartości kulturalnych danego kraju. Poznawanie tych wartości — w zakresie zwłaszcza artyzmu —

może być interesujące i pożyteczne dla narodu, wśród którego mieszkają wychodźcy. Ci ostatni są więc nieświadomymi często propagatorami swojej kultury — pomostem, ułatwiającym wzajemne zbliżenie narodów.

Wyłączenie wszelkiego przymusu z wzajemnego stosunku państwa pochodzenia i wychodźcy czyni stosunek ten szczególnie pociągającym, o wyostrzona przez tęsknotę za krajem wrażliwość wychodźcy nadaje mu pewien specjalny uczuciowy urok, który zresztą umniejszać nie powinien należnej państwu pobytu życzliwości i lojalności.

Opieka po powrocie.

Znaczna większość wychodźców wyjeżdża z myślą o powrocie do kraju ojczystego i wielu z nich zamiar ten do skutku przyprowadza. Stąd zrozumiałą jest troska państwa przynależności, aby obywatele jego nie utracili przez czas swej nieobecności potrzebnych krajowi zalet obywatelskich, zdrowia i zdadności do pracy, a przeciwnie, pomnożyli swoje zalety nabytymi dodatnimi cechami. Niestety, pewna część wychodźców powraca z silnie nadwyreżonemi zasobami sił i zdrowia, wielu uległo ujemnym raczej niż dodatnim wpływom nowego otoczenia. Te ofiary emigracji stają się częstokroć ciężarem publicznym, pomnażając liczbę chorych i inwalidów w szpitalach i przytułkach, a niekiedy nawet liczbę przestępców. Ale znaczna część wychodźców powraca z wystarczającym zasobem sił dla dalszej pracy w kraju rodzinnym i z dostatecznym zapasem oszczędności dla zbudowania sobie odpowiedniego warsztatu.

Odpowiednie rozmieszczenie i wykorzystanie tych sił, ochrona przed wyzyskiem i błędami, które powstać mogą z powodu nieznamomości stosunków krajowych, ułatwienie procesu tak zwanej reasymilacji, czyli ponownego dostosowania do dawnego otoczenia, winny być troską każdego państwa emigracyjnego. Opieka ta nie daje się ująć w stałe normy, ani ześrodkować w jednym resorcie. Głównemi jej formami są ułatwienia przyjazdowe i opieka w czasie podróży, równa tej, z której korzystali emigranci przy wyjeździe, dobra informacja o stosunkach krajowych przed wyjazdem z państwa pobytu i po przyjeździe w celu usunięcia możliwości wykorzystania nieświadomości reemigrantów przez oszustów, wreszcie pewne ułatwienia przy nabywaniu ziemi, organizowaniu warsztatów wytwórczości. W pracy tej wydatnym być winien udział społeczeństwa, od którego w znacznej mierze zależy, czy powracający wychodźcy staną się cennym pomnożeniem sił i bogactw narodu, czy też zwiększą szeregi niezadowolonych z istniejących stosunków.

Wreszcie wspomnieć należy o *opiece nad rodzinami emigrantów*, pozostającymi w kraju, a cierpiącymi ubóstwo z powodu niemożności albo niechęci utrzymywania ich przez zobowiązanych do tego członków rodziny, przebywających w obcym kraju. Najskuteczniejszym środkiem zaradzenia

tej dotkliwej bolączce społecznej byłoby niedopuszczanie do rozdzielania rodzin wskutek emigracji. Przynajmniej dążyć należy do zniesienia ograniczeń imigracyjnych, utrudniających połączenie rodzin wychodźców. Jest to postulat, wysuwany przez wiele instytucji społecznych, a ostatnio Rząd polski zgłosił wniosek w tej sprawie na porządek dzienny konferencji emigracyjnej, która ma się odbyć w Hawanie. Istniejące zło w tym zakresie łagodzone być winno przez krajową opiekę społeczną oraz przez wyszukiwanie nieobecnych członków rodzin, względnie oddziaływanie na niewypełniających swego obowiązku względem rodzin.

Do tego działu opieki zaliczyć można ułatwienie dopływu oszczędności wychodźców, która idzie w znacznej części na utrzymanie lub pomnożenie mienia ich rodzin. Ułatwienie to polega na sprawnej, łatwo dostępnej, w miarę możliwości uproszczonej i taniej organizacji przesyłek pieniężnych, za pośrednictwem poważnych, kontrolowanych przez Rząd instytucji bankowych. Dobre funkcjonowanie takiego aparatu zwiększa chęć oszczędzania i lokowania tych oszczędności w krajowych instytucjach i przedsiębiorstwach i w rezultacie zmniejsza łączność gospodarczą wychodźców z krajem ojczystym, daje więc znaczne korzyści temu krajowi, zarówno jak rodzinom, dla których przeznaczane są przekazywane sumy. Przeciwnie, niewłaściwa, narażająca wychodźcę na straty organizacja przekazów pieniężnych podrywa jego zaufanie do krajowych instytucji, rozluźnia łączące go węzły z rodziną i krajem, pozbawia kraj dopływu gotówki, a krewnych jego źródeł utrzymania.

Przy omawianiu różnorodnych form opieki nad wychodźcami, z konieczności cały nacisk był położony na obowiązki, które w stosunku do nich mają państwa pochodzenia, pobytu oraz społeczeństwo, obowiązkom zaś samych wychodźców niewiele poświęcono uwagi. Dlatego potrzebnem jest podkreślenie przy końcu niniejszego studjum, że opieka, o której była mowa, jest w najlepiej nawet wyposażonych w odpowiednią administrację i budżety państwach niezmiernie słabo rozbudowana w stosunku do ogromu potrzeb wychodźstwa. Najcenniejszą właściwością wychodźcy i pierwszym jego obowiązkiem wobec siebie samego jest liczenie na własne tylko siły. Poleganie na pomocy, która z konieczności w bardzo wielu wypadkach zawodzić musi z powodu trudności dotarcia do rozległych zakątków, z których wyruszają i w których przebywają wychodźcy i trudności dopasowania do niezmierzonych w swej różnorodności potrzeb, często osłabia umiejętność radzenia sobie, która jest niezbędnym atutem powodzenia. Nie zaniedbując usiłowań w celu stopniowego rozwoju i wydoskonalenia opieki nad wyjeżdżającymi, podróżującymi, przebywającymi na obczyźnie i powracającymi wychodźcami, należy jednocześnie rozwijać w nich te cechy charakteru, które ułatwią im dojście do celu, a więc szybką orjentację, umiejętność układania realnych, dopasowanych do możliwości planów i wytrwałego ich

wykonywania, odporność, wytrzymałość, solidarność wobec rodaków i towarzyszy pracy, hart i sumienność, poczucie godności własnej, zdolność przystosowania się do warunków otoczenia bez zatracenia wykreślonej linii postępowania. Pomimo wszelkich ulepszeń, ułatwień i prób uregulowania, emigracja nie przestanie być nigdy ryzykiem i selekcją jednostek i grup najzdolniejszych do życia w danych warunkach. Umniejszenie tego ryzyka w granicach możliwości, ułatwienie zawczasu selekcji, zwiększanie korzyści wynikających z emigracji dla jednostki i dla państwa i złagodzenie powstałych z powodu emigracji cierpień, jest olbrzymiem i wdzięcznym zadaniem opieki, które wszakże nigdy w całości wypełnionem być nie może.

M. Biskupską.

STATYSTYKA
RUCHU MIGRACYJNEGO

RUCH MIGRACYJNY W POLSCE W I-szem PÓŁROCZU 1927 R.

MOUVEMENT MIGRATOIRE EN POLOGNE PENDANT

LE 1-ER SEMESTRE 1927.

Dane tymczasowe.

Données provisoires.

K R A J E P A Y S	WYJECHAŁO — IL EST PARTI							POWRÓCIŁO — IL EST REVENU						
	Ogółem <i>Total</i>	Miesiące — <i>Mois</i>						Ogółem <i>Total</i>	Miesiące — <i>Mois</i>					
		Stycz. <i>Janv.</i>	Luty <i>Févr.</i>	Marz. <i>Mars</i>	Kwiec. <i>Avril</i>	Maj <i>Mai</i>	Czerw <i>Juin</i>		Stycz. <i>Janv.</i>	Luty <i>Févr.</i>	Marz. <i>Mars</i>	Kwiec. <i>Avril</i>	Maj <i>Mai</i>	Czerw <i>Juin</i>
OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	94792	4043	8679	43242	16082	15066	7680	10759	1585	1492	1902	2233	1826	1721
KRAJE EUROPY <i>PAYS D'EUROPE</i>	60787	747	3499	35543	10632	6475	3891	7496	1281	1121	1314	1664	1025	1061
Francja <i>France</i>	5800	451	401	464	954	779	2751	2642	488	394	272	1105	213	170
Niemcy <i>Allemagne</i>	52571	35	2713	34789	9305	4807	922	471	186	9	93	91	54	38
Rumunia <i>Roumanie</i>	567	32	113	64	198	108	52	67	2	2	19	25	10	9
Belgia <i>Belgique</i>	551	122	100	103	71	103	52	34	1	8	2	9	11	3
Dania <i>Danemark</i>	349	—	2	1	—	346	—	—	—	—	—	—	—	—
Rosja <i>Russie</i>	169	27	16	27	30	33	36	1	—	1	—	—	—	—
Inne kraje Europy <i>Autres pays d'Europe</i>	770	80	154	94	72	296	74	83	16	9	8	10	19	21
Kraj niewiadomy <i>Pays inconnu</i>	10	—	—	1	2	3	4	4198	588	698	950	424	718	820

KRAJE POZAEUROPEJSKIE PAYS TRANSCOÉANIQUES	34005	3296	5180	7699	5450	8591	3789	3263	304	371	558	569	801	660
Stany Zjednoczone Ameryki Półn. <i>États Unis de l'Amérique du Nord</i>	4507	736	886	785	406	1035	659	1028	74	92	116	181	375	190
Kanada <i>Canada</i>	1755	709	2308	4880	3399	5128	1134	126	11	17	13	29	21	35
Meksyk <i>Mexique</i>	114	19	24	17	8	19	27	—	—	—	—	—	—	—
Kuba <i>Cuba</i>	222	35	37	34	12	59	45	—	—	—	—	—	—	—
Inne kraje Ameryki Północnej <i>Autres pays de l'Amérique du Nord</i>	3	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Argentyna <i>Argentine</i>	8597	1400	1336	1471	1316	1655	1419	524	47	48	75	121	143	90
Brazylja <i>Brésil</i>	1799	174	332	253	240	395	405	50	2	1	15	5	14	13
Urugwaj <i>Uruguay</i>	337	108	98	41	26	36	28	7	—	—	—	1	4	2
Peru <i>Pérou</i>	7	1	2	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne kraje Ameryki południowej <i>Autres pays de l'Amérique du Sud</i>	63	3	23	4	5	21	7	1	—	—	1	—	—	—
Afryka <i>Afrique</i>	130	20	29	42	4	24	11	—	—	—	—	—	—	—
Palestyna <i>Palestine</i>	437	37	62	131	2	166	39	1084	124	118	267	145	169	261
Inne kraje Azji <i>Autres pays d'Asie</i>	39	—	11	2	20	3	3	1	1	—	—	—	—	—
Australja <i>Australie</i>	192	54	32	39	9	49	9	—	—	—	—	—	—	—
Kraj niewiadomy <i>Pays inconnu</i>	—	—	—	—	—	—	—	442	45	95	71	87	75	69

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA.

Kwiecień 1927.
Avril 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	KRAJ PRZEZNACZENIA — PAYS DE DESTINATION							
		Francja France	Niemcy Allemagne	Rumunia Roumanie	Belgia Belgique	Dania Danemark	Rosja Russie	Inne kraje Europy Autres pays d'Europe	Kraj niewiad. Pays inconnu
POLSKA POLOGNE	10632	954	9305	198	71	—	30	72	2
Miasto stoł. Warszawa } Ville de Varsovie	60	32	4	—	16	—	2	6	—
Warszawa	308	36	261	2	—	—	6	1	—
Łódź	5438	315	5055	41	16	—	2	9	—
Kielce	1546	48	1453	1	15	—	2	27	—
Lublin	62	16	45	—	—	—	1	—	—
Białystok	258	13	238	1	1	—	2	3	—
Wilno	18	9	5	—	—	—	4	—	—
Nowogródek	7	—	—	—	—	—	7	—	—
Polesie	4	—	—	—	—	—	4	—	—
Wołyń	7	3	3	—	—	—	—	1	—
Poznań	1344	144	1182	1	5	—	—	10	2
Pomorze	279	20	256	—	3	—	—	—	—
Kraków	521	127	389	—	2	—	—	3	—
Lwów	472	166	293	—	11	—	—	2	—
Tarnobrzeg	165	4	13	148	—	—	—	—	—
Tarnobrzeg	85	8	71	4	2	—	—	—	—
Śląsk	41	4	27	—	—	—	—	10	—
Niewiadome } Département inconnu	17	7	10	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNANIA I ZAWODÓW.

Kwiecień 1927.

Avril 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE

D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.

Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ—SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo) PROFESSION									
		Męska Hommes	żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko-katolickie Catholique-romain	Grecko-katolickie Catholique-grec	Ewangelickie Evangélique	Prawosławne Orthodoxe	Mojżeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rolnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osobiste — Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie określony (robotnicy) — Profession mal déterminée (ouvriers)	Członk. rodz. (bierni zaw.) Membres de famil. (sans prof.)	Zawód niewiadomy Profession inconnue
POLSKA POLOGNE	10632	3469	7002	161	9931	335	199	20	120	—	27	9453	12	48	21	148	12	16	340	486	96
M. st. Warszawa Ville de Varsovie	60	20	40	—	18	—	1	6	35	—	—	4	—	5	1	—	7	3	8	32	—
Warszawa	308	133	174	1	268	—	25	5	10	—	—	236	—	2	1	—	—	1	27	41	—
Łódź	5438	1813	3504	121	5340	—	53	1	42	—	2	5097	—	26	5	—	—	1	164	136	9
Kielce	1546	460	1080	6	1543	—	—	—	3	—	—	1465	—	2	1	—	—	3	17	54	4
Lublin	62	26	36	—	58	—	—	1	3	—	—	45	—	—	—	—	—	—	7	6	4
Białystok	258	102	155	1	253	—	2	—	3	—	—	240	—	7	1	—	—	—	2	7	1
Wilno	18	9	9	—	12	—	—	—	3	—	3	5	—	1	—	—	—	—	—	10	2
Nowogródek	7	1	3	3	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4
Polesie	4	4	—	—	—	—	—	1	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—
Wołyń	7	1	6	—	—	—	—	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	5	—
Poznań	1344	326	1009	9	1231	—	110	—	3	—	—	1177	9	2	7	—	5	7	31	83	23
Pomorze	279	78	201	—	274	—	5	—	—	—	—	256	—	—	—	—	—	—	—	22	1
Kraków	521	123	391	7	516	—	—	—	3	—	2	394	—	—	1	—	—	1	69	37	19
Lwów	472	186	280	6	311	142	1	—	8	—	10	406	1	1	1	—	—	—	12	40	11
Stanisławów	165	151	13	1	162	—	2	—	—	—	—	14	—	—	—	148	—	—	1	—	2
Tarnopol	85	22	63	—	50	31	—	—	3	—	1	76	—	2	2	—	—	—	—	3	2
Śląsk	41	7	31	3	41	—	—	—	—	—	—	27	2	—	—	—	—	—	—	2	10
Niewiadome Départ. inconnu }	17	7	7	3	15	—	—	—	—	—	2	9	—	—	—	—	—	—	1	3	4

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA, PŁCI, WYZNAŃ I ZAWODÓW.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION, LE SEXE, LE CULT
ET LA PROFESSION.

Kwiecień 1927.
Avril 1927.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

KRAJ PRZEZNACZE- NIA <i>PAYS DE DESTINATION</i>	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ — SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo) PROFESSION									
		Męska <i>Hommes</i>	Żeńska <i>Femmes</i>	Niewiadoma <i>Sexe inconnu</i>	Rzymsko-katolickie <i>Catholique - romain</i>	Grecko-katolickie <i>Catholique - grec</i>	Ewangelickie <i>Evangelique</i>	Prawosławne <i>Orthodoxe</i>	Mojżeszowe <i>Mosaïque</i>	Inne <i>Autres cultes</i>	Niewiadome <i>Culte inconnu</i>	Rolnictwo <i>Agriculture</i>	Górnictwo <i>Mines</i>	Przemysł <i>Industrie</i>	Handel <i>Commerce</i>	Komunikacja, transport <i>Communication, transports</i>	Wolne zawody <i>Professions libérales</i>	Służba dom., usługi osob. <i>Service domest. et personnel</i>	Zawód bliżej nie określony (robotnicy) <i>Profession mal déterminée (ouvriers)</i>	Członkowie rodzin (bierni zaw.) <i>Membres de familles (sans prof.)</i>	Zawód niewiadomy <i>Profession inconnue</i>
OGÓŁEM TOTAL	10632	3469	7002	161	9931	335	199	20	120	—	27	9453	12	48	21	148	12	16	340	486	96
Francja <i>France</i>	954	325	555	74	818	57	2	10	50	—	17	217	8	5	8	—	1	7	319	310	79
Niemcy <i>Allemagne</i>	9305	2887	6334	84	8981	130	190	3	1	—	—	9208	—	1	7	—	3	3	—	83	—
Rumunia <i>Roumanie</i>	198	179	19	—	33	148	3	1	13	—	—	—	—	27	—	148	—	1	—	22	—
Belgia <i>Belgique</i>	71	30	41	—	37	—	—	—	34	—	—	2	1	3	3	—	2	5	6	47	2
Dania <i>Danemark</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rosja <i>Russie</i>	30	13	14	3	4	—	—	6	10	—	10	1	—	5	2	—	—	—	3	14	5
Inne kraje Europy <i>Autres pays d'Europe</i>	72	35	37	—	56	—	4	—	12	—	—	25	3	7	1	—	6	—	12	10	8
Kraj niewiadomy <i>Pays inconnu</i>	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIKES
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Kwiecień 1927.
Avril 1927.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	K	R	A	J	—	P	A	Y	S						
		Stany Zjed. Am. Półn. États Unis de l'Amér. du Nord	Kanada Canada	Meksyk Mexique	Kuba Cuba	Inne kraje Am. Półn. Autres pays de l'Am. du Nord	Argentyna Argentine	Brazylja Brésil	Peru Pérou	Urugwaj Uruguay	Inne kraje Am. Półn. Autres pays de l'Amé- rique du Sud	Afryka Afrique	Palestyna Palestine	Inne kraje Azji Autres pays de l'Asie	Australia Australie	Kraj niewiadomy Pays inconnu
POLSKA — POLOGNE	5450	406	3399	8	12	—	1316	240	3	26	5	4	2	20	9	—
Miasto stol. Warszawy Ville de Varsovie	140	37	28	2	2	—	46	20	1	—	1	—	—	1	2	—
Warszawa	200	34	126	1	—	—	20	16	—	—	—	—	1	2	—	—
Łódź	95	23	27	3	—	—	33	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Kielce	426	24	240	—	1	—	155	5	—	—	—	—	—	1	—	—
Lublin	264	17	161	—	1	—	72	12	—	—	—	—	—	—	1	—
Białystok	206	49	104	—	—	—	49	3	—	—	1	—	—	—	—	—
Wilno	214	6	23	2	—	—	178	—	—	1	—	1	1	—	2	—
Nowogródek	68	8	10	—	—	—	47	2	—	—	—	1	—	—	—	—
Polesie	311	36	176	—	2	—	93	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Wołyń	459	19	253	—	2	—	108	76	—	1	—	—	—	—	—	—
Poznań	92	1	67	—	—	—	18	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Pomorze	38	6	28	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Kraków	406	55	291	—	—	—	35	11	1	13	—	—	—	—	—	—
Lwów	823	47	588	—	—	—	141	36	1	4	3	1	—	—	2	—
Stanisławów	418	15	289	—	—	—	88	5	—	4	—	1	—	16	—	—
Tarnopol	1263	14	980	—	4	—	228	34	1	3	—	—	—	—	—	—
Śląsk	14	7	4	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
W. m. Gdańsk	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Niewiadome—Départ. inconnu	12	8	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW
WEDŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA,

ÉMIGRATION VERS LES
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION,

Kwiecień 1927.
Avril 1927.

KRAJ PRZEZNACZENIA <i>PAYS DE DESTINATION</i>	OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	PŁEĆ — <i>SEXE</i>			WYZNANIE			
		Męska <i>Hommes</i>	Żenska <i>Femmes</i>	Niewiadoma <i>Sexe incertum</i>	Rzymsko - katolickie <i>Catholique - romain</i>	Grecko - katolickie <i>Catholique - grec</i>	Ewangelickie <i>Évangélique</i>	Prawosławne <i>Orthodoxe</i>
OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	5450	4244	1206	—	2922	1354	240	390
Stany Zjednoczone Am. Półn. } <i>États Unis de l'Amérique du Nord</i> }	406	183	223	—	208	8	6	23
Kanada } <i>Canada</i> }	3399	2729	670	—	1989	959	134	200
Meksyk } <i>Mexique</i> }	8	6	2	—	1	—	—	—
Kuba } <i>Cuba</i> }	12	8	4	—	1	4	1	—
Inne kraje Ameryki północnej } <i>Autres pays de l'Amér. du Nord</i> }	—	—	—	—	—	—	—	—
Argentyna } <i>Argentine</i> }	1316	1109	207	—	605	321	65	153
Brazylja } <i>Brésil</i> }	240	157	83	—	84	54	34	11
Peru } <i>Pérou</i> }	3	2	1	—	3	—	—	—
Urugwaj } <i>Uruguay</i> }	26	26	—	—	14	8	—	1
Inne kraje Ameryki południowej } <i>Autres pays de l'Amér. du Sud</i> }	5	4	1	—	—	—	—	—
Afryka } <i>Afrique</i> }	4	4	—	—	1	—	—	—
Palestyna } <i>Palestine</i> }	2	1	1	—	—	—	—	—
Inne kraje Azji } <i>Autres pays de l'Asie</i> }	20	9	11	—	16	—	—	2
Australia } <i>Australie</i> }	9	6	3	—	—	—	—	—

POZAEUROPEJSKICH
PŁCI, WYZNANIA I ZAWODU.

PAYS TRANSOCÉANIQUES
LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

CULTE			ZAWÓD (czynni zawodowo) PROFESSION								Członkowie rodzin (bierni zawodowo) Membres de familles (sans profession)		Zawód niewiadomy Profession inconnue
Mojeszowe Mosaique	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rołnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osob. Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie okr. (robotnicy) Profession mal déterminée (ouvriers)			
539	4	1	3964	5	221	30	5	12	87	112	956	58	
161	—	—	113	1	27	7	1	7	5	34	185	26	
117	—	—	2762	—	41	2	—	1	73	35	476	9	
7	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	2	3	
5	—	1	1	—	5	1	—	—	—	—	4	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
168	4	—	986	—	104	5	4	1	9	36	159	12	
57	—	—	81	—	30	6	—	2	—	4	110	7	
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
3	—	—	19	—	5	2	—	—	—	—	—	—	
5	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	2	—	
3	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	
2	—	—	—	3	2	—	—	—	—	1	14	—	
9	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	3	—	

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH

PODZIAŁ WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNANIA I ZAWODÓW.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIQUES

D'APRÈS LES DÉPARTEMENT D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Kwiecień 1927.

Avril 1927.

Dane tymczasowe.

Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ — SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo) — PROFESSION									
		Męska Hommes	Żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko-katolickie Catholique-romain	Grecko-katolickie Catholique-grec	Evangelickie Evangelique	Prawosławne Orthodoxe	Mojżeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rollnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Slużba domowa, usługi osobiste — Service domé- stique et personnel	Zawód bliżej nie określony (robotniczy) — Profession mal déterminée (ouvriers)	Członek, rodz. (bierni zawod.) Membres de familles (sans prof.)	Zawód niewiadomy Profession inconnue
POLSKA POLOGNE	5450	4244	1206	—	2922	1354	240	390	539	4	1	3964	5	221	30	5	12	87	112	956	58
M. st. Warszawa V. de Varsovie	140	75	65	—	24	1	5	—	110	—	—	15	—	30	9	3	1	4	10	60	8
Warszawa	200	131	69	—	140	—	20	10	30	—	—	96	—	14	1	—	—	2	15	71	1
Łódź	95	68	27	—	48	—	19	—	28	—	—	30	—	15	1	—	1	1	10	28	9
Kielce	426	350	76	—	344	1	21	1	59	—	—	302	—	31	—	1	—	8	12	68	4
Lublin	264	186	78	—	188	7	40	9	17	3	—	152	—	16	1	1	1	4	9	78	2
Białystok	206	161	45	—	136	1	4	10	55	—	—	126	—	20	2	—	2	1	3	46	6
Wilno	214	190	24	—	159	2	—	28	24	1	—	173	—	14	1	—	—	1	2	23	—
Nowogródek	68	60	8	—	37	1	—	17	13	—	—	54	—	5	—	—	—	—	—	7	2
Polesie	311	278	33	—	125	36	5	102	43	—	—	258	—	12	—	—	—	5	2	25	9
Wołyń	459	322	137	—	171	52	66	126	44	—	—	272	—	11	5	—	2	3	5	155	6
Poznań	92	68	24	—	71	—	17	—	4	—	—	33	—	8	1	—	—	—	5	45	—
Pomorze	38	21	17	—	38	—	—	—	—	—	—	14	—	1	—	—	—	5	1	17	—
Kraków	406	332	74	—	354	22	4	—	26	—	—	335	1	6	3	—	1	4	8	46	2
Lwów	823	649	174	—	401	328	15	37	41	—	1	672	—	15	5	—	2	17	19	92	1
Stanisławów	418	330	88	—	138	231	17	13	19	—	—	328	4	7	1	—	2	12	—	59	5
Tarnopol	1263	1005	258	—	525	671	7	37	23	—	—	1091	—	12	—	—	—	20	7	131	2
Śląsk	14	8	6	—	11	1	—	—	2	—	—	7	—	3	—	—	—	—	—	3	1
W. m. Gdańsk	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Niewiadome Dép. in.	12	9	3	—	11	—	—	—	1	—	—	5	—	1	—	—	—	—	4	2	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA.

Maj 1927.
Mai 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	K R A J — P A Y S							
		Francia <i>France</i>	Niemcy <i>Allemagne</i>	Rumunia <i>Roumaine</i>	Belgia <i>Belgique</i>	Dania <i>Danemark</i>	Rosja <i>Russie</i>	Inne kraje Europy <i>Autres pays d'Europe</i>	Kraj nie- wiadomy <i>Pays in- connu</i>
POLSKA } POLOGNE }	6475	779	4807	108	103	346	33	296	3
Miasto stoł. Warszawa } Ville de Varsovie }	63	17	1	1	20	—	7	17	—
Warszawa	48	23	10	—	11	—	3	1	—
Łódź	2919	217	2556	65	14	—	3	61	3
Kielce	1481	93	1294	—	22	21	—	51	—
Lublin	12	3	7	—	—	—	1	1	—
Białystok	53	4	1	41	4	—	2	1	—
Wilno	10	—	—	—	1	—	9	—	—
Nowogródek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polesie	4	1	—	—	—	—	3	—	—
Wolyń	32	2	—	—	—	—	—	30	—
Poznań	767	76	679	—	8	—	—	4	—
Pomorze	70	7	59	—	—	—	—	4	—
Kraków	489	52	146	—	4	274	5	8	—
Lwów	347	249	28	—	9	51	—	10	—
Stanisławów	108	10	5	—	8	—	—	85	—
Tarnopol	15	12	—	1	2	—	—	—	—
Ślask	52	8	21	—	—	—	—	23	—
Niewiadome } Département inconnu }	5	5	—	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNANIA I ZAWODU.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE

D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.

Données provisoires.

Maj 1927.

Mai 1927.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ—SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynnici zawodowi) PROFESSION									
		Męska Hommes	Żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko-katolickie Catholique-romain	Grecko-katolickie Catholique-grec	Evangelickie Evangelique	Prawosławne Orthodoxe	Mojżeszowe Mosaique	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rolnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osobiste Service dom- estique et personnel	Zawód bliżej nie określo- ny (robotnicy) Profession mal déterminée (ouvriers)	Członkowie rodzin (bierni zaw.) Membres de famille (sans prof.)	Zawód niewiadomy Profession inconnue
POLSKA POLOGNE	6475	1867	4561	47	5880	188	206	8	176	—	17	5545	9	109	21	3	10	35	305	400	38
M. st. Warszawa Ville de Varsovie	63	24	39	—	22	—	—	1	40	—	—	—	—	6	8	3	4	12	—	29	1
Warszawa	48	26	22	—	39	—	—	—	9	—	—	15	—	2	—	—	—	—	13	16	2
Łódź	2919	870	2039	10	2761	—	105	1	43	—	9	2669	—	53	2	—	—	5	88	90	12
Kielce	1481	390	1089	2	1466	—	—	—	14	—	1	1396	—	2	—	—	1	8	48	25	1
Lublin	12	6	6	—	9	—	—	—	3	—	—	8	—	1	—	—	—	—	2	—	1
Białystok	53	32	21	—	26	—	10	4	13	—	—	—	—	25	3	—	1	—	2	20	2
Wilno	10	1	9	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2
Nowogródek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polesie	4	1	3	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1
Wolyń	32	12	20	—	—	—	30	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	27	—
Poznań	767	177	575	15	709	—	56	—	—	—	2	656	5	3	2	—	1	2	9	85	4
Pomorze	70	22	48	—	68	—	2	—	—	—	—	58	—	—	1	—	—	1	—	10	—
Kraków	489	54	433	2	480	—	—	—	9	—	—	425	—	—	2	—	3	3	25	31	—
Lwów	347	150	195	2	240	82	—	—	23	—	2	284	—	4	2	—	—	4	32	19	2
Stanisławów	108	88	19	1	3	98	—	—	7	—	—	1	—	13	—	—	—	—	81	13	—
Tarnopol	15	6	9	—	6	—	—	—	1	—	—	7	—	—	1	—	—	—	2	5	—
Śląsk	52	7	31	14	47	—	3	—	—	—	2	21	4	—	—	—	—	—	3	19	5
Niewiadome Dép. inconnu	5	1	3	1	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDEŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA, PŁCI, WYZNANIA I ZAWODU.

Maj 1927.
Mai 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

KRAJ PRZE- ZNACZENIA PAYS DE DESTINATION	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ — SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czylni zawodowo)—PROFESSION										Członkowie rodzin Membres ac familles	Zawód niewiadomy Profession inconnue
		Męska Hommes	Żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko - katolickie Catholique - romain	Grecko - katolickie Catholique - grec	Ewangelickie Evangélique	Prawosławne Orthodoxe	Możeszowe Mosaique	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rolnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osob. Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie określony Profession mal déterminée				
OGÓŁEM TOTAL	6475	1867	4561	47	5880	188	206	8	176	—	17	5545	9	109	21	3	10	35	305	400	38		
France	779	322	433	24	639	80	2	—	50	—	8	334	2	6	2	1	1	4	202	203	24		
Niemcy Allemagne	4807	1259	3540	8	4650	9	132	—	8	—	8	4772	1	3	5	—	1	4	1	16	4		
Rumunia Roumanie	108	65	43	—	54	—	35	4	15	—	—	—	—	55	1	—	—	—	1	50	1		
Belgia Belgique	103	37	65	1	29	13	—	—	61	—	—	2	2	9	8	—	—	17	20	45	—		
Dania Danemark	346	—	346	—	346	—	—	—	—	—	—	346	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Rosja Russie	33	10	23	—	15	—	1	2	15	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	24	5		
Inne kraje Europy Autres pays d'Europe	296	174	109	13	145	86	36	2	27	—	—	91	4	32	5	2	8	10	81	60	3		
Kraj niewiadomy Pays inconnu	3	—	2	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1		

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIQUES
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Maj 1927.
Mai 1927.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	Stany Zjedn. Am. Pół. États Unis de l'Amér. septentr.	Kanada Canada	Meksyk Mexique	Kuba Cuba	Inne kraje Am. Pół. Autres pays de l'Am. du Nord	Argentyna Argentine	Brazylja Brésil	Peru Pérou	Urugwaj Uruguay	Inne kraje Am. Połud. Autres pays de l'Am. du Sud	Afryka Afrique	Palestyna Palestine	Inne kraje Azji Autres pays de l'Asie	Australia Australie	Kraj niewiadomy Pays inconnu
POLSKA—POLOGNE	8591	1035	5128	19	59	—	1655	395	1	36	21	24	166	3	49	—
Miasto stoł. Warszawa) Ville de Varsovie }	282	74	31	4	17	—	70	15	—	4	9	2	30	1	25	—
Warszawa	273	95	131	1	2	—	27	6	—	2	—	—	8	—	1	—
Łódź	300	43	129	—	1	—	65	34	1	1	—	1	22	—	3	—
Kielce	604	61	324	—	1	—	161	35	—	—	4	1	14	—	3	—
Lublin	536	51	343	1	4	—	76	56	—	—	1	—	3	—	1	—
Białystok	434	150	140	8	6	—	81	3	—	3	3	10	28	—	2	—
Wilno	303	32	32	—	3	—	214	7	—	2	2	3	8	—	—	—
Nowogródek	113	22	21	—	5	—	45	—	—	1	—	6	3	2	8	—
Polesie	529	75	266	—	8	—	148	17	—	—	—	—	13	—	2	—
Wołyń	683	44	326	—	4	—	202	79	—	7	—	—	17	—	4	—
Poznań	83	9	29	2	—	—	4	39	—	—	—	—	—	—	—	—
Pomorze	44	1	37	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraków	632	91	475	—	1	—	49	14	—	1	1	—	—	—	—	—
Lwów	1305	155	917	3	1	—	155	50	—	12	1	1	10	—	—	—
Stanisławów	535	40	390	—	—	—	85	10	—	1	—	—	9	—	—	—
Tarnopol	1913	79	1534	—	6	—	263	28	—	2	—	—	1	—	—	—
Śląsk	11	2	3	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Niewiadome Département inconnu }	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNAŃ I ZAWODÓW.

Mai 1927.
Mai 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIKES
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ -- SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo)					PROFESSION				Członkowie rodz. (bierni zaw.) Membres de famil. (sans prof.)	Zawód niewiadomy Profession inconnue
		Męska Hommes	żeńską Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko - katolickie Catholique - romain	Grecko - katolickie Catholique - grec	Evangelickie Évangélique	Prawosławne Orthodoxe	Mojeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rołnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi oso- biste — Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie określony (robotnicy) — Profession mal déterminée (ouvriers)			
POLSKA POLOGNE Miasto stoł. Warszawa } Ville de Varsovie . . . } Warszawa Łódź Kielce Lublin Białystok Wilno Nowogródek Polesie Wołyń Poznań Pomorze Kraków Lwów Stanisławów Tarnopol Śląsk Niewiadome Département inconnu . }	8591 282 273 300 604 536 434 303 113 529 683 83 44 632 1305 535 1913 11 11	6224 138 155 158 455 383 267 237 69 411 424 53 31 519 971 411 1524 9 9	2362 144 118 142 149 153 167 66 44 118 259 30 13 113 334 119 389 2 2	5 —	3489 20 118 80 353 333 159 223 37 207 162 63 41 539 511 140 487 8 8	2383 5 — — 5 31 15 2 4 1 57 48 133 — 35 594 303 1312 — 1	448 5 52 78 31 78 7 — 1 1 112 208 18 2 5 17 12 9 2 —	409 — — — — 7 4 — 15 1 1 2 5 2 5 17 63 86 — 2	1828 252 103 109 215 103 262 61 59 152 131 2 — — — — — — — — — — —	34 — — 33 — — — — — — — 1 — — — — — — — — — — —	5594 12 93 93 324 332 137 215 46 348 326 39 28 523 980 416 1674 3 5	3 — — — — — — — — — — — 1 — 2 — 2 — — — — — — —	577 68 35 37 68 37 89 16 21 47 48 2 — 23 38 14 30 4 —	88 13 3 4 6 3 10 7 2 6 7 3 — 3 10 6 5 — —	7 — — 1 1 2 — — 1 — 2 1 4 — — — — — — — — — — —	26 2 — 3 6 1 5 — 1 — 2 — 2 3 2 3 2 1 — — — — — —	172 3 5 6 4 6 7 5 — 2 2 6 11 4 12 43 15 54 — —	222 13 23 20 22 8 4 1 — 6 6 3 2 2 53 5 29 2 — —	1883 169 114 136 165 150 180 59 40 117 280 31 13 56 175 75 120 2 — — — — —	19 2 — — 11 — 1 — 1 — 1 — — — — — — — — — — — — — —		

EMIGRACJA DO KRAJÓW
WEDŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA,

ÉMIGRATION VERS LES
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION

Mai 1927.
Mai 1927.

KRAJ PRZEZNACZENIA <i>PAYS DE DESTINATION</i>	OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	PŁEĆ — <i>SEXE</i>			WYZNANIE			
		Męska <i>Hommes</i>	Żeńska <i>Femmes</i>	Niewiadoma <i>Sexe inconnu</i>	Rzymsko - katolickie <i>Catholique - romain</i>	Grecko - katolickie <i>Catholique - grec</i>	Evangelickie <i>Évangélique</i>	Prawosławne <i>Orthodoxe</i>
OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	8591	6224	2362	5	3489	2383	448	409
Stany Zjednoczone Amer. Półn. <i>États Unis de l'Amérique du Nord</i>	1035	465	570	—	339	34	13	16
Kanada <i>Canada</i>	5128	4057	1066	5	2291	2017	319	151
Meksyk <i>Mexique</i>	19	15	4	—	4	—	—	—
Kuba <i>Cuba</i>	59	30	29	—	1	4	—	—
Inne kraje Ameryki Północnej <i>Autres pays de l'Amér. du Nord</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Argentyna <i>Argentine</i>	1655	1274	381	—	702	270	42	208
Brazylja <i>Brésil</i>	395	250	145	—	133	54	72	28
Peru <i>Pérou</i>	1	1	—	—	—	—	—	—
Urugwaj <i>Uruguay</i>	36	27	9	—	10	4	—	6
Inne kraje Ameryki Południowej <i>Autres pays de l'Amérique du Sud</i>	21	17	4	—	2	—	1	—
Afryka <i>Afrique</i>	24	10	14	—	4	—	—	—
Palestyna <i>Palestine</i>	166	54	112	—	—	—	—	—
Inne kraje Azji <i>Autres pays d'Asie</i>	3	2	1	—	—	—	1	—
Australja <i>Australie</i>	49	22	27	—	3	—	—	—

POZAEUROPEJSKICH
PECI, WYZNANIA I ZAWODU.

PAYS TRANSOcéaniques
LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

CULTE			ZAWÓD (czynni zawodowo) — PROFESSION								Członkowie rodzin (bierni zawodowo) Membres de familles (sans profession)		Zawód niewiadomy Profession inconnue
Mojeszowe Mosaique	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rollnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, Transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osob. Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie okr. (robotnicy) Profession mal déterminée (ouvriers)			
1828	34	—	5594	3	577	88	7	26	172	222	1883	19	
633	—	—	208	—	135	33	2	9	16	81	551	—	
316	34	—	4181	—	86	15	—	4	140	44	641	17	
15	—	—	3	—	7	—	—	—	—	—	9	—	
54	—	—	2	—	27	3	—	—	—	3	24	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
433	—	—	1042	2	207	9	3	5	10	61	315	1	
108	—	—	137	—	42	9	2	2	3	19	181	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
16	—	—	10	—	9	3	—	—	1	4	9	—	
18	—	—	4	1	7	4	—	—	—	1	4	—	
20	—	—	—	—	8	2	—	—	1	1	12	—	
166	—	—	3	—	36	9	—	6	—	6	106	—	
2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	
46	—	—	4	—	12	1	—	—	—	2	30	—	

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA.

Czerwiec 1927.
Juin 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	KRAJ PRZEZNACZENIA — PAYS DE DESTINATION							
		Francja <i>France</i>	Niemcy <i>Allemagne</i>	Rumunja <i>Roumanie</i>	Belgia <i>Belgique</i>	Danja <i>Danemark</i>	Rosja <i>Russie</i>	Inne kraje Europy <i>Autres pays d'Europe</i>	Kraj niewiad. <i>Pays inconnu</i>
POLSKA <i>POLOGNE</i>	3891	2751	922	52	52	—	36	74	4
Miasto stoł. Warszawa } <i>Ville de Varsovie</i>	81	33	4	15	12	—	4	13	—
Warszawa	72	59	3	—	1	—	7	2	—
Łódź	1248	731	453	19	22	—	6	17	—
Kielce	830	592	231	—	4	—	—	3	—
Lublin	108	102	4	1	1	—	—	—	—
Białystok	47	26	—	13	1	—	6	1	—
Wilno	14	6	—	1	1	—	3	3	—
Nowogródek	10	5	—	—	—	—	4	1	—
Polesie	7	1	1	—	1	—	3	1	—
Wołyń	10	4	5	—	—	—	—	1	—
Poznań	342	144	183	—	3	—	—	11	1
Pomorze	32	25	4	—	2	—	—	1	—
Kraków	523	484	23	—	4	—	3	8	1
Lwów	415	405	6	1	—	—	—	3	—
Stanisławów	17	11	3	—	—	—	—	3	—
Tarnopol	60	58	—	2	—	—	—	—	—
Śląsk	58	49	1	—	—	—	—	6	2
Niewiadome } <i>Département inconnu</i>	17	16	1	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNANIA I ZAWODÓW.

Czerwiec 1927.
Juin 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION. Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ—SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo) PROFESSION										Członk. rodz. (bierni zaw.) Membres de famil. (sans prof.)	Zawód niewiadomy Profession inconnue
		Męska Hommes	Żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko-katolickie Catholique-romain	Grecko-katolickie Catholique-grec	Ewangelickie Evangelique	Prawosławne Orthodoxe	Mojeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rołnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions liberales	Służba domowa, usługi osobiste — Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie określony (gobotnicy) — Profession mal déterminée (ouvriers)				
POLSKA POLOGNE	3891	1495	2214	182	3361	185	67	28	196	3	51	1802	132	113	17	2	28	23	976	642	156		
M. st. Warszawa	81	24	57	—	22	—	2	6	50	1	—	4	—	4	3	—	19	9	1	41	—		
Ville de Varsovie																							
Warszawa	72	26	46	—	67	—	—	—	5	—	—	28	—	2	—	—	—	1	18	16	7		
Lódź	1248	466	724	58	1154	—	15	1	71	2	5	803	2	83	1	—	1	2	203	148	5		
Kielce	830	328	466	36	803	1	3	—	9	—	14	413	102	1	—	—	—	2	175	109	28		
Lublin	108	69	37	2	86	1	—	12	9	—	—	—	—	1	—	—	—	—	85	18	4		
Białystok	47	28	19	—	25	—	3	4	15	—	—	14	—	15	2	—	1	—	1	12	2		
Wilno	14	3	11	—	9	—	1	—	4	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	7	4		
Nowogródek	10	3	4	3	4	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5		
Polesie	7	2	5	—	3	—	—	1	3	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	3	—		
Wołyń	10	2	8	—	2	—	5	2	1	—	—	5	—	—	1	—	—	—	3	1	—		
Poznań	342	97	245	—	307	1	30	—	1	—	3	157	11	2	5	—	3	7	17	134	6		
Pomorze	32	15	17	—	29	—	3	—	—	—	—	2	1	1	—	1	—	1	4	22	—		
Kraków	523	155	336	32	502	—	—	—	16	—	5	84	10	1	2	—	1	—	346	54	25		
Lwów	415	228	162	25	255	141	1	—	9	—	9	242	1	2	1	—	1	—	113	33	22		
Stanisławów	17	4	9	4	8	6	—	—	3	—	—	5	—	—	1	—	—	—	4	7	—		
Tarnopol	60	17	43	—	24	35	—	—	—	—	1	43	—	—	—	—	—	—	1	13	3		
Śląsk	58	25	18	15	46	—	4	—	—	—	8	—	5	—	—	—	—	—	4	19	30		
Niewiadome Départ. inconnu }	17	3	7	7	15	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—	15		

EMIGRACJA DO KRAJÓW EUROPY
WEDŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA, PŁCI, WY ZNAŃ I ZAWODÓ.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS D'EUROPE
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION, LE SEXE, LE CULTES
ET LA PROFESSION.

Czerwiec 1927.
Juin 1927.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

KRAJ PRZEZNACZE- NIA <i>PAYS DE DESTINATION</i>	OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	PŁEĆ — <i>SEXE</i>			WYZNANIE — <i>CULTE</i>							ZAWÓD (czynni zawodowo) <i>PROFESSION</i>										Członkowie rodzin (bierni zaw.) <i>Membres de familles (sans prof.)</i>	
		Męska <i>Hommes</i>	Żeńska <i>Femmes</i>	Niewiadoma <i>Sexe inconnu</i>	Rzymsko-katolickie <i>Catholique-romain</i>	Grecko-katolickie <i>Catholique-grec</i>	Ewangelickie <i>Evangelique</i>	Prawosławne <i>Orthodoxe</i>	Mojżeszowe <i>Mosaïque</i>	Inne <i>Autres cultes</i>	Niewiadome <i>Culte inconnu</i>	Rolnictwo <i>Agriculture</i>	Górnictwo <i>Mines</i>	Przemysł <i>Industrie</i>	Handel <i>Commerce</i>	Komunikacja, transport <i>Communications, transports</i>	Wolne zawody <i>Professions libérales</i>	Służba dom., usługi osob. <i>Service domest. et personnel</i>	Zawód bliżej nie określony (robotnicy) — <i>Profession mal déterminée (ouvriers)</i>				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	3891	1495	2214	182	3361	185	67	28	196	3	51	1802	132	113	17	2	28	23	976	642	156		
Francja <i>France</i>	2751	1156	1420	175	2426	181	5	18	77	—	44	932	126	75	1	—	—	6	941	535	135		
Niemcy <i>Allemagne</i>	922	253	669	—	860	1	46	1	13	—	1	861	—	3	7	1	7	7	12	21	3		
Rumunia <i>Roumanie</i>	52	20	32	—	23	—	7	5	17	—	—	—	—	23	—	—	16	—	2	10	1		
Belgia <i>Belgique</i>	52	17	35	—	8	—	—	—	44	—	—	—	—	2	3	—	1	5	6	33	2		
Dania <i>Danemark</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Rosja <i>Russie</i>	36	21	13	2	15	—	2	1	15	—	3	1	—	4	4	1	—	—	7	8	11		
Inne kraje Europy <i>Autres pays d'Europe</i>	74	28	43	3	26	3	7	3	30	3	2	7	6	6	2	—	4	5	8	33	3		
Kraj niewiadomy <i>Pays inconnu</i>	4	—	2	2	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1		

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA I KRAJÓW PRZEZNACZENIA.

Czerwiec 1927.
Avril 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIKES
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE ET LES PAYS DE DESTINATION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO DÉPARTEMENT	OGÓŁEM TOTAL	K R A J — P A Y S														
		Stany Zjed. Am. Półn. États Unis de l'Amér. du Nord	Kanada Canada	Meksyk Mexique	Kuba Cuba	Inne kraje Am. Półn. Autres pays de l'Am. du Nord	Argentyna Argentine	Brazylja Brésil	Peru Pérou	Urugwaj Uruguay	Inne kraje Am. Półn. Autres pays de l'Amé- rique du Sud	Afryka Afrique	Palestyna Palestine	Inne kraje Azji Autres pays de l'Asie	Australia Australie	Kraj niewiadomy Pays inconnu
POLSKA — POLOGNE	3789	659	1134	27	45	3	1419	405	—	28	7	11	39	3	9	—
Miasto stoł. Warszawy Ville de Varsovie	197	62	38	2	11	—	66	10	—	1	—	—	2	—	5	—
Warszawa	122	53	28	9	3	—	24	4	—	—	—	1	—	—	—	—
Łódź	144	29	34	—	—	1	32	37	—	—	—	1	8	—	2	—
Kielce	276	34	89	—	2	1	116	30	—	—	—	—	4	—	—	—
Lublin	253	47	92	1	3	—	62	33	—	10	—	—	5	—	—	—
Białystok	261	110	37	3	9	—	93	3	—	1	—	2	2	1	—	—
Wilno	153	14	15	3	—	1	108	—	—	—	—	2	10	—	—	—
Nowogródek	65	14	5	2	—	—	32	5	—	—	1	5	—	1	—	—
Polesie	243	49	37	—	9	—	113	28	—	3	—	—	2	—	2	—
Wołyń	427	24	163	—	2	—	145	86	—	5	—	—	2	—	—	—
Poznań	52	5	18	2	—	—	11	16	—	—	—	—	—	—	—	—
Pomorze	33	11	17	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraków	107	45	40	—	—	—	18	2	—	—	2	—	—	—	—	—
Lwów	504	88	106	4	2	—	246	52	—	5	—	—	—	1	—	—
Stanisławów	183	19	92	—	—	—	64	4	—	1	—	—	3	—	—	—
Tarnopol	749	47	319	1	4	—	283	88	—	2	4	—	1	—	—	—
Śląsk	8	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Niewiadome Départ. inconnu	12	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

EMIGRACJA DO KRAJÓW
WEDŁUG KRAJÓW PRZEZNACZENIA,

ÉMIGRATION VERS LES
D'APRÈS LES PAYS DE DESTINATION,

Czerwiec 1927.

Juin 1927.

KRAJ PRZEZNACZENIA <i>PAYS DE DESTINATION</i>	OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	PŁEĆ — <i>SEXE</i>			WYZNANIE			
		Męska <i>Hommes</i>	Żeńska <i>Femmes</i>	Niewiadoma <i>Sex incertum</i>	Rzymsko - katolickie <i>Catholique - romain</i>	Grecko - katolickie <i>Catholique - grec</i>	Ewangelickie <i>Évangélique</i>	Prawosławne <i>Orthodoxe</i>
OGÓŁEM — <i>TOTAL</i>	3789	2276	1513	—	1268	673	231	290
Stany Zjednoczone Am. Półn. <i>États Unis de l'Amérique du Nord</i>	659	269	390	—	190	8	8	25
Kanada <i>Canada</i>	1134	529	605	—	368	313	150	52
Meksyk <i>Mexique</i>	27	16	11	—	—	—	—	—
Kuba <i>Cuba</i>	45	29	16	—	3	1	—	3
Inne kraje Ameryki północnej <i>Autres pays de l'Amér. du Nord</i>	3	3	—	—	—	—	—	—
Argentyna <i>Argentine</i>	1419	1124	295	—	573	278	19	166
Brazylja <i>Brésil</i>	405	252	153	—	131	72	44	37
Peru <i>Pérou</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Urugwaj <i>Uruguay</i>	28	18	10	—	1	1	—	7
Inne kraje Ameryki południowej <i>Autres pays de l'Amér. du Sud</i>	7	4	3	—	—	—	—	—
Afryka <i>Afrique</i>	11	6	5	—	—	—	—	—
Palestyna <i>Palestine</i>	39	17	22	—	—	—	—	—
Inne kraje Azji <i>Autres pays de l'Asie</i>	3	2	1	—	2	—	—	—
Australia <i>Australie</i>	9	7	2	—	—	—	—	—

POZAEUROPEJSKICH
PEŁCI, WYZNANIA I ZAWODU.

PAYS TRANSOCÉANIQUES
SEXE, CULTE ET PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

CULTE			ZAWÓD (czynni zawodowo) — PROFESSION									Zawód niewiadomy Profession inconnue	
Mojeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rolnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi osob. Service domestique et personnel	Zawód bliżej nie okr. (robotnicy) Profession mal déterminée (ouvriers)	Członkowie rodzin (bierni zawodowo) Membres de familles (sans profession)		
1327	—	—	1674	2	401	49	6	15	110	125	1382	25	
428	—	—	106	—	69	10	1	5	5	24	429	10	
251	—	—	499	—	64	12	—	2	97	27	433	—	
27	—	—	2	—	9	2	—	—	—	1	13	—	
38	—	—	2	—	17	—	1	—	1	3	18	3	
3	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	
373	—	—	917	1	164	14	1	4	5	49	259	5	
121	—	—	140	—	50	5	3	3	1	17	182	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	—	—	6	—	4	1	—	—	—	2	14	1	
7	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	4	—	
11	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	4	—	
39	—	—	—	—	11	3	—	1	1	1	21	1	
1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	
9	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	5	—	

EMIGRACJA DO KRAJÓW POZAEUROPEJSKICH
WEDŁUG WOJEWÓDZTW POCHODZENIA, PŁCI, WYZNAŃ I ZAWODÓW.

Czerwiec 1927.
Juin 1927.

ÉMIGRATION VERS LES PAYS TRANSOCÉANIKES
D'APRÈS LES DÉPARTEMENTS D'ORIGINE, LE SEXE, LE CULTE ET LA PROFESSION.

Dane tymczasowe.
Données provisoires.

WOJEWÓDZTWO POCHODZENIA DÉPARTEMENT D'ORIGINE	OGÓŁEM — TOTAL	PŁEĆ — SEXE			WYZNANIE — CULTE							ZAWÓD (czynni zawodowo) — PROFESSION										
		Męska Hommes	Żeńska Femmes	Niewiadoma Sexe inconnu	Rzymsko - katolickie Catholique - romain	Grecko - katolickie Catholique - grec	Evangelickie Evangélique	Prawosławne Orthodoxe	Możeszowe Mosaïque	Inne Autres cultes	Niewiadome Culte inconnu	Rollnictwo Agriculture	Górnictwo Mines	Przemysł Industrie	Handel Commerce	Komunikacja, transport Communications, transports	Wolne zawody Professions libérales	Służba domowa, usługi domowe — Service do- mestique et personnel	Zawod bliżej nie określ. (robotnicy) — Profession mal déterminée (ouvriers)	Członkowie rodzin (bierni zawodowo) — Membres de familles (sans profession)	Zawód niewiadomy Profession inconnue	
POLSKA POLOGNE . . . }	3789	2276	1513	—	1268	673	231	290	1327	—	—	1674	2	401	49	6	15	110	125	1382	25	
M. st. Warszawa V. de Varsovie }	197	97	100	—	18	—	16	1	162	—	—	14	—	44	6	2	—	4	9	115	3	
Warszawa	122	63	59	—	43	—	15	—	64	—	—	27	—	22	3	—	—	—	9	61	—	
Łódź	144	74	70	—	52	—	36	—	56	—	—	27	—	25	2	—	1	1	17	68	3	
Kielce	276	187	89	—	157	1	9	2	107	—	—	123	1	33	8	1	—	2	9	97	2	
Lublin	253	140	113	—	104	2	9	6	132	—	—	59	—	37	—	—	2	6	5	141	3	
Białystok	261	141	120	—	65	—	1	4	191	—	—	46	—	71	4	—	2	5	2	131	—	
Wilno	153	103	50	—	87	6	1	12	47	—	—	84	—	19	3	—	1	4	2	39	1	
Nowogródek	65	39	26	—	19	1	—	9	36	—	—	21	—	11	1	—	1	—	—	30	1	
Polesie	243	159	84	—	48	7	8	83	97	—	—	106	—	40	3	—	3	—	2	86	3	
Wołyń	427	246	181	—	68	27	104	119	109	—	—	181	—	25	9	1	—	5	7	198	1	
Poznań	52	29	23	—	45	—	1	—	6	—	—	14	—	5	—	1	—	—	1	30	1	
Pomorze	33	18	15	—	19	—	14	—	—	—	—	10	—	1	—	—	—	—	—	22	—	
Kraków	107	48	59	—	70	1	2	—	34	—	—	49	—	6	—	—	3	4	7	36	2	
Lwów	504	329	175	—	142	170	2	14	176	—	—	269	1	30	3	1	—	17	31	149	3	
Stanisławów	183	112	71	—	43	90	5	16	29	—	—	121	—	8	2	—	1	6	5	39	1	
Tarnopol	749	476	273	—	269	368	7	24	81	—	—	514	—	19	4	—	1	56	15	139	1	
Śląsk	8	7	1	—	7	—	1	—	—	—	—	1	—	4	1	—	—	—	2	—	—	
Niewiadome . Dép. inconnu . }	12	8	4	—	12	—	—	—	—	—	—	8	—	1	—	—	—	—	2	1	—	

PRZEGLĄD KRAJOWY. WEWNĘTRZNY RYNEK PRACY.

Stan wewnętrznego rynku pracy wykazuje, według danych państwowych urzędów pośrednictwa pracy, w ciągu trzeciego kwartału 1927 roku dalszą i znaczną poprawę. 1 lipca zarejestrowanych było 159.357 osób poszukujących pracy (117.707 mężczyzn i 41.650 kobiet), 1 sierpnia 147.713 (108.508 mężczyzn i 39.208 kobiet), 1 września 132.852 (97.161 mężczyzn i 35.691 kobiet), 1 października 116.843 (86.449 mężczyzn i 30.304 kobiet). Liczba poszukujących pracy spadła więc o około 26%. Faktyczna liczba bezrobotnych była większa i wynosiła według przybliżonych obliczeń na początku rozpatrywanego kwartału 186.503 osoby, przy końcu — 140.494 osoby. Nadwyżkę stanowią niezarejestrowani w urzędach robotnicy, przeważnie niewykwalifikowani, rozrzućeni po wsiach i małych miasteczkach.

Uprawnionych do pobierania zasiłków było na początku kwartału 87.902 osób (25.964 uprawnionych na mocy ustawy o ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia, 58.400 uprawnionych do pomocy doraźnej, 3.538 korzystających z pomocy w rozmiarze przewidzianym w ustawach niemieckich, na mocy zarządzenia wydanego na Górnym Śląsku). Przy końcu kwartału liczba ta znacznie się zmniejsza i wynosi ogółem 56.396, w tem 14.709 uprawnionych ustawowo do zasiłków, 3.896 uprawnionych do pomocy doraźnej i 2.719 osób korzystających z ustaw niemieckich.

Na jedno miejsce wolne wypadło w rozpatrywanym okresie około czterech osób poszukujących pracy, co stanowi poprawę w stosunku do ubiegłego kwartału, w którym na jedno wolne miejsce przypadało przeszło 8 osób poszukujących pracy.

W górnictwie liczba bezrobotnych, która w poprzednim kwartale objawiała dość silną tendencję wzrostu, w okresie sprawozdawczym obniża się znacznie (1. VII. 24.746; — 1. VIII. 23.832; — 1. IX. 21.930; — 1. X. 19.600). Podobny spadek daje się zauważyć we wszystkich innych gałęziach pracy — w hutnictwie (4039 1. VII. i 3.035 1. X.), w przemyśle metalowym (10.777 i 7.829), w przemyśle włókienniczym (18.113 i 13.379), w przemyśle budowlanym (5.620 i 3. 465).

Największy spadek liczby bezrobotnych zaznacza się wśród robotników niewykwalifikowanych (57.360 i 39.131). Liczba poszukujących pracy robotników rolnych podana w wyliczeniach państwowych urzędów pośrednictwa jest zbyt nikłą częścią faktycznej liczby szukających pracy w tym zawodzie, aby zasłać w niej w ciągu kwartału zmiany dawały dokładne wyobrażenie o ogólnym położeniu rynku pracy. Obniżenie niemal do połowy liczby służby domowej poszukującej pracy w okresie od 1 lipca do 1-go października tłumaczy się bardzo prosto powrotem znacznej części pracodawców do miast po ferjach letnich. Natomiast należy zanotować jako pocieszający objaw poprawy rynku pracy zmniejszenie liczby poszukujących pracy umysłowych pracowników, z 18.437 na 16.894. Liczba nie znajdujących zajęcia w tych zawodach była prawie jednakowa przez dłuższy okres czasu, ale już w drugim kwartale zmniejszyła się o przeszło tysiąc osób, a w trzecim o przeszło półtora tysiąca.

Jak zwykle największą liczbę poszukujących pracy znajdujemy w województwie śląskim, najbardziej uprzemysłowionem i wskutek tego najbardziej wrażliwym na zmiany w koniunkturach przemysłowych. Ogólny pomyślny zwrost zaznaczył się też w tem województwie przez spadek liczby poszukujących pracy o 12,139 w rozpatrywanym kwartale. Podobnie w województwie łódzkim liczba poszukujących pracy zmniejszyła się w okresie od 1 lipca do 1 października o 10.315 czyli o blisko $\frac{1}{3}$.

Równomiernie ze spadkiem liczby bezrobotnych zmniejsza się również liczba częściowo zatrudnionych. Na początku rozpatrywanego kwartału państwowe urzędy pośrednictwa pracy notują 43.492 robotników nie pracujących pełnych 6 dni w tygodniu, w tej liczbie 82 pracujących 1 dzień, 367 — 2 dni, 2.436 — 3 dni, 10.925 — 4 dni, 28.682 — 5 dni w tygodniu. W dniu 1 października było zarejestrowanych tylko 25.094 częściowo zatrudnionych, w tem 166 zatrudnionych 1 dzień w tygodniu, 601 — 2 dni, 644 — 3 dni, 5.264 — 4 dni, 18.437 — 5 dni w tygodniu.

WYCIECZKI POLAKÓW Z AMERYKI DO POLSKI.

W miarę krzepnięcia i stopniowego rozrastania mocy państwowej Polski, promieniuje ona coraz silniej na liczne rzesze Polaków, zamieszkałych poza jej granicami. Zwłaszcza wrażliwi na ten urok odrodzonego Państwa są Polacy w Stanach Zjednoczonych. W pierwszych latach niepodległości zainteresowanie Polską i chęć jej oglądania przybrały charakter masowych wyjazdów, które wszakże wobec braku organizacji tego ruchu i nieustalonych jeszcze stosunków w kraju dały powód do wielu strat i zawodów. Obecnie żywiołowy pęd uczuciowy Polaków ku „staremu krajowi” znajduje bardziej odpowiednią w danych okolicznościach formę wycieczek, które dla wielu są środkiem przedwstępnego zbadania warunków miejscowych przed

osiateczną decyzją przyjazdu na stałe, dla wszystkich zaś dogodną sposobnością odwiedzenia krewnych i miejsc rodzinnych. Uczestnicy wycieczek korzystają nie tylko ze znacznie niższych cen przejazdu, przyznanych przez towarzystwa okrętowe, które są zainteresowane w popieraniu tego ruchu, ale mają możliwość zetknięcia się z wybitniejszymi przedstawicielami społeczeństwa miejscowego i zwiedzenia kraju według ułożonego z góry planu przyjęć i ustalonej zgóry marszruty. Sądzić należy, że organizacja wycieczek będzie się ulepszała stopniowo w kierunku udostępnienia jak najliczniejszym warstwom Polaków taniej i wygodniej, a pouczającej podróży. Na uznanie zasługują poczynione dotychczas próby w tym zakresie.

Wycieczka sokołów z Ameryki w 1925 r. była pierwszą, zorganizowaną na szerszą skalę. W roku 1927 gościły w Polsce liczne wycieczki Polaków amerykańskich. Niektóre z nich, zorganizowane przez poważne organizacje społeczne miały charakter doniosłej manifestacji łączności tych grup z krajem ojczystym.

Pierwsza przybyła do Polski wycieczka Polskiego Zjednoczenia Rzymsko - katolickiego w liczbie paruset osób, pod przewodem władz tego stowarzyszenia — prezesa Kaźmierczaka, naczelnego kapelana, księdza Celichowskiego i innych członków zarządu. Przygotował grunt dla jej przyjęcia przybyły z góry do Warszawy p. Stefanowicz, redaktor organu Zjednoczenia. Komitet, złożony z przedstawicieli pokrewnych ideowo organizacji społecznych w kraju i z jednostek interesujących się sprawą łączności z rodakami z za morza, ustalił urozmaicony plan przyjęć i zwiedzenia kraju. Wycieczka została powitana w Gdańsku przez przedstawicieli miejscowych władz i społecznych organizacji oraz stołecznego komitetu. W Warszawie uczestnicy wycieczki przyjęci zostali na Zamku przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, który przemówił do nich kilka słów serdecznych i przez Kardynała Kakowskiego. Dnia 3 maja odbyło się dla nich specjalne uroczyste nabożeństwo, poczem dano im możliwość oglądania parady wojskowej na placu Saskim. Poza tem urządzono dla nich akademję, na której przemawiali przedstawiciel Ministerstwa Spraw Zagranicznych, poseł Stanów Zjednoczonych, kilku posłów sejmowych i uczestnicy wycieczki. Wreszcie zorganizowano szereg konferencyj i przyjęć, w których występowały w charakterze gospodarzy stowarzyszenia: Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie, Katolicki Związek Polek, Narodowa Organizacja Kobiet, Związek Stowarzyszeń Polskich. Przedstawiciele wycieczki wzięli udział w uroczystości zorganizowanej w Łowiczu na cześć Kardynała Burns'a, gościa Kardynała Kakowskiego, zwiedzili Częstochowę, Kraków i inne godne widzenia miejscowości oraz mieli sposobność zapoznania się z warunkami, w których rozwija się polskie życie społeczne w Ameryce, wielu osób, które wykazały zainteresowanie tą sprawą.

Dnia 2 lipca przybyła do Gdyni wycieczka Weteranów Armji Polskiej

złożona z trzechset zgórą osób, prowadzona przez dr. Starzyńskiego. Przyjęcie jej było zawczasu przygotowane przez Komitet Główny, złożony z przedstawicieli organizacji o charakterze przeważnie wojskowym, pod przewodnictwem adwokata Szurleja i przez komitety prowincjonalne, które zostały utworzone we wszystkich miejscowościach objętych marszrutą wycieczki. Uczestnicy około 4-ch tygodni poświęcili zwiedzaniu Polski — byli w Gdyni, Toruniu, Gnieźnie, Poznaniu, Częstochowie, Katowicach, Krakowie, Zakopanem, Nowym Sączu, Chyrowie, Borysławiu, Lwowie, Równem i Wilnie. W Warszawie podejmowali ich przedstawiciele władz, wyższych uczelni oraz organizacji wojskowych i społecznych. Uczestnicy wycieczki przyjęci byli przez Pana Prezydenta na Zamku i przez Marszałka Piłsudskiego w Belwederze oraz przez Marszałków Sejmu i Senatu. Urządzono uroczystą akademię w Filharmonii dla uczczenia 10-lecia powstania armii polskiej we Francji. Zwiedzanie Warszawy i okolic, szereg przyjęć i przedstawień w teatrach dopełniły programu wycieczki. Doniosły charakter miało złożenie przez Stowarzyszenie Weteranów, jednoczących jak wiadomo pod swym sztandarem uczestników wszystkich wojskowych formacji polskich, wieńca na grobie Nieznanego Żołnierza.

W celu upamiętnienia wycieczki i wzmocnienia zadzierzgniętych węzłów z Macierzą, wykonany został film, ilustrujący ważniejsze momenty podróży wycieczki po kraju. Film ten będzie miał znaczenie propagandowe w Stanach Zjednoczonych.

W wycieczce Zjednoczonych Komitetów Piłsudskiego wzięło udział około 700 osób. Pobyt jej w Polsce trwał przeszło miesiąc, od 8 lipca do 14 sierpnia. W tym czasie uczestnicy wycieczki zwiedzili Warszawę, Wilno, Lublin, Krzemieniec, Lwów, Częstochowę, Kraków, Katowice, Poznań oraz byli obecni na zjeździe Legionistów w Kaliszu i składali hołd Marszałkowi Piłsudskiemu. Kierownikami wycieczki byli prof. Siemiradzki, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli Polonii amerykańskiej, znany w świecie naukowym, oraz p. Błażewicz, redaktor „Nowego Świata”, wychodzącego w Nowym Yorku. Komitet zawiązany dla zorganizowania przyjęcia składał się przeważnie z przedstawicieli wojskowości i byłych legionistów. Do Komitetu weszły też niektóre instytucje społeczne, jak Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Polskie Towarzystwo Emigracyjne, Związek Strzelecki, Związek Legionistów, Polska Organizacja Wolności, „Rodzina Wojskowa” i Stowarzyszenie Mechaników Polskich. Członkowie wycieczki przyjęci byli również przez Prezydenta Rzeczypospolitej. Marszałkowi Piłsudskiemu wręczyli odznakę wycieczki, wykonaną ze złota. Podejmowano ich serdecznie w Warszawie, pokazywano osobliwości miasta i okolic, ułatwiono dostęp do teatrów. Między innemi Polskie Towarzystwo Emigracyjne urządziło dla nich wieczorne przyjęcie w Dolinie Szwajcarskiej. W Zakopanem część wycieczki odbyła turystyczną wędrowkę w górach. W roz-

mowach, toczonych w czasie przyjęć i konferencyj z uczestnikami wycieczki, poruszane były aktualne tematy, dotyczące życia kulturalnego amerykańskich Polaków.

Życzliwe przyjęcie doznane ze strony władz rządowych, serdeczna gościnność, z jaką witało uczestników wszystkich wyżej opisanych wycieczek społeczeństwo miejscowe, zapewne pozostawiły w nich dobre i trwałe wspomnienie. Obserwować można było wśród nich duże zainteresowanie zarówno pamiątkami przeszłości, jak współczesnem życiem Polski i jej gospodarczymi postępami. Na objawy sympatji reagowali żywo i gorąco i widoczna była chęć zadzierzgnięcia bliższych więzów z ojczystym krajem.

Tuszyć należy, że dobry rezultat tych wycieczek wzbudzi chęć organizowania dalszych zbiorowych podróży do Polski i że w r. 1928 będziemy mieli sposobność witania jeszcze liczniej przybywających miłych amerykańskich gości.

M. B.

PZEGLĄD MIĘDZYNARODOWY.

XI-ty KONGRES MIĘDZYNARODOWEJ UNJI STOWARZYSZEŃ LIGI NARODÓW.

24-go maja b. r. otwarty został w Berlinie 11-ty Kongres Międzynarodowej Unji Stow. Ligi Narodów, który, podobnie jak 10-ty Kongres, odbyty w Aberystwyth, 29 czerwca — 3 lipca 1926 r. w obradach swych i uchwałach wykazał wiele zainteresowania zagadnieniem emigracji. Przedstawiony Kongresowi projekt Ministra Sokala, w sprawie międzynarodowego uzgodnienia planu uregulowania kwestji emigracyjnej, posłużył jako podstawa dla rezolucji uchwalonej przez Kongres w brzmieniu następującem:

„Zważywszy, że prace Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej wykazały ponownie ważność zagadnienia emigracji, XI-ty Kongres znowu przypomina rezolucje, przyjęte na X-tym Kongresie, w sprawie:

- a) bezrobocia i emigracji,
- b) sprawiedliwego traktowania cudzoziemców i emigracji¹⁾.

1. Zważywszy, że Międzynarodowa Konferencja Ekonomiczna wykazała znaczenie tych spraw, ale nie uczyniła ich przedmiotem swoich obrad, Kongres postanawia powierzyć specjalnej komisji zbadanie wniosku, przedstawionego w następstwie uchwał Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej.

¹⁾ Treść tych rezolucyj, uchwalonych w r. 1925, jest następująca:
Bezrobocie i emigracja.

Ujednastajnienie warunków pracy nie jest możliwe bez międzynarodowego uregulowania ruchów migracyjnych, zapewniającego swobodę wędrówek.

Wobec tego, że ograniczanie tej swobody uniemożliwia skuteczne zwalczanie bezrobocia.

Wobec tego, że ustawodawstwa krajowe działać mogą jedynie na obszarze swoich państw.

Wydaje się koniecznem złagodzenie zbytecznych tarć przez zapewnienie stosowania zarządzeń międzynarodowych, opartych na uzgodnieniu krajowych ustawodawstw w zakresie migracji.

Zebranie wyraża przeto życzenie:

1. By Międzynarodowa Komisja Emigracyjna przy Międzynarodowym Biurze Pracy poczyniła wstępne kroki dla wprowadzenia systemu międzynarodowej statystyki, dostarczającego wiarogodnych i autentycznych danych o rynku pracy wszystkich krajów.
2. By Komisja ta zbadała sposoby zrównoważenia zapotrzebowań pracy

Wniosek ten ma następujące brzmienie:

Kongres oraz Rada Ligi Narodów, Międzynarodowa Konferencja Pracy i Rada Administracyjna Międzynarodowego Biura Pracy winny być wezwane do zbadania skutecznego sposobu doprowadzenia do międzynarodowego, zadawalniającego uregulowania zagadnienia migracji w duchu zasad, ogłoszonych w wyżej wspomnianych uchwałach 10-tego Kongresu.

Kongres wzywa stowarzyszenia, będące członkami Związku, do niezwłocznego i czynnego oświecania opinii publicznej i organizacji, przedstawiających główne ugrupowania interesów oraz do wywierania swego wpływu na rządy odnośnych krajów w celu przekonania ich o konieczności uregulowania tych zagadnień zgodnie z ogłoszonymi zasadami.

Z drugiej strony byłoby pożądane, aby rządy, które znajdują, że zwiększenie emigracji byłoby korzystne dla ich rozwoju gospodarczego i społecznego, podały rychło do wiadomości stan rynku pracy i istniejące w ich krajach możliwości emigracyjne i imigracyjne oraz przesłały w tym celu Międzynarodowemu Biuru Pracy informacje, będące do dyspozycji o projektach emigracji i imigracji, do których wykonania przystąpiono. Informacje te muszą być dostępne dla zainteresowanych, aby ułatwić ich wysiłki, czynione dla znalezienia pracowników lub zatrudnienia w obcych krajach.

Podawanie tych informacji nie może być w żadnym wypadku przymusowe, lecz czynione być winno przez poszczególne rządy w miarę ich zainteresowania sprawą ustanowienia systematycznej wymiany informacji, dotyczących ich projektów emigracji i imigracji”.

w różnych częściach świata oraz usuwania bezrobocia, panującego w niektórych krajach, przez odpowiednie rozmieszczenie bezrobotnych.

3. Aby rozmieszczenie to było jedynie kierowane potrzebami odnośnych rynków pracy.

4. Aby rozmieszczenie to nie miało ujemnego wpływu na warunki pracy, wynagrodzenie, ubezpieczenie społeczne i t. p. robotników cudzoziemskich, którzy winni być traktowani na równi z robotnikami krajowymi.

Sprawiedliwe traktowanie cudzoziemców i emigracja.

Uznając, że przyczyny ekonomiczne i inne wywołały i wywołują ciągle wędrowniki ludzi pomiędzy wszystkimi krajami świata i że zjawisko to objawia raczej tendencję wzrostu niż spadku.

Zważywszy, że warunki wstępu cudzoziemców, ustanowione przez jedno państwo, dotyczą z natury rzeczy: 1) państwa, z których pochodzą emigranci; 2) inne państwa, do których możnaby skierować prąd emigracyjny ze względu na te warunki.

Zważywszy, że zagadnienia emigracji, imigracji i sprawiedliwego traktowania cudzoziemców, które wynikają z tego faktu nabierają stopniowo coraz więcej cech międzynarodowych.

Przypominając zobowiązania podjęte przez państwa, które przystąpiły do Paktu Ligi Narodów i do międzynarodowej organizacji pracy.

Wyraża przekonanie, że najlepszym środkiem rozstrzygnięcia tych zagadnień jest współpraca zainteresowanych państw, wykonywana przy pomocy organizacji Ligi Narodów.

DRUGA SESJA KOMITETU PRZYGOTOWAWCZEGO

MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI EMIGRACYJNEJ I IMIGRACYJNEJ

Pierwsza Międzynarodowa Konferencja Emigracyjna i Imigracyjna zebrała w Rzymie, w maju 1924 r. pragnąc utrzymać ciągłość rozpoczętych prac, zaleciła zwołanie w roku 1927 drugiej konferencji w jednym z krajów imigracyjnych i powierzyła Komitetowi Konferencji Rzymskiej jej przygotowanie oraz złożenie sprawozdania w sprawie zastosowania przez poszczególne rządy zaleceń uchwalonych przez Konferencję Rzymską. Komitet został upoważniony do uzupełnienia składu członków przedstawicielami wszystkich państw, biorących udział w Konferencji, które wyrażą życzenie wejścia do Komitetu. Siedzibą Komitetu ma być Rzym do chwili zwołania następnej Konferencji, a przewodniczącym został zamianowany Prezes Konferencji Rzymskiej, p. Michelis.

Pierwsza sesja Komitetu odbyła się w grudniu 1925 r. Na sesji tej ukonstytuowały się władze Komitetu, zatwierdzony został regulamin oraz uchwalono: 1) zaproszenie Ligi Narodów, Międzynarodowego Biura Pracy i Międzynarodowego Instytutu Rolniczego do przesłania na Konferencję swych przedstawicieli w charakterze obserwatorów; 2) zwrócenie się do Rządów w sprawie dostarczenia listy wniosków, które zechcą umieścić na porządku dziennym Konferencji. Po otrzymaniu zaproszenia rządu kubańskiego, postanowiono odbyć Konferencję w Hawanie.

Druga sesja Komitetu rozpoczęła swe posiedzenie 7 lipca 1927 r. Obecni byli przedstawiciele 37 państw oraz, w charakterze gości, przedstawiciele wymienionych wyżej instytucji międzynarodowych. Przedstawicielami Rządu polskiego byli p. Minister Franciszek Sokal, wiceprezes komitetu i p. Stanisław Gawroński, Dyrektor Urzędu Emigracyjnego. Ponadto obecny był w charakterze członka sekretariatu p. Bolesław Mikulski.

Po wysłuchaniu inauguracyjnego przemówienia Prezesa Komitetu, p. de Michelisa i mowy powitalnej, wygłoszonej w imieniu nieobecnego Prezydenta Ministrom Mussoliniego przez Podsekretarza stanu p. Grandiego, uchwalono następujący porządek dzienny:

1. Ustalenie wniosków, które mają być umieszczone na porządku dziennym obrad drugiej Konferencji międzynarodowej emigracyjnej i imigracyjnej.
2. Procedura zwołania się Konferencji.

Dla wykonania tych prac wybrano komisję złożoną z 12 członków, której powierzono zbadanie wniosków przedstawionych przez Rządy, przedstawienie Komitetowi projektu porządku dziennego, oraz procedury zwołania Konferencji. Na referenta Komisji wybrano p. Ministra Sokala.

Na następny posiedzeniu Komitetu referent Komisji przedstawił projekt porządku dziennego Konferencji i wyjaśnił, że Komisja uznała za właściwe dokonać podziału wniosków poszczególnych Rządów na sekcje, których nazwy i liczba różnią się nieco od klasyfikacji przyjętej na Konferencji Rzymskiej. Sekcja 1-sza obejmuje sprawy dotyczące transportu emigrantów i opieki nad nimi w czasie podróży, sekcja 2-ga sprawy dotyczące opieki nad emigrantami w kraju pobytu, sekcja 3-cia sprawy współdziałania urzędów krajów emigracyjnych i imigracyjnych, sekcja 4-ta kwestje dotyczące traktatów emigracyjnych oraz sprawy różne, wreszcie utworzona została 5-ta sekcja nosząca nazwę: Zbadanie uchwał Konferencji Rzymskiej i ich stosowania. Na wniosek referenta Komitet uchwalił jednomyślnie zwrócić się do Rządów w sprawie przysłania przed 1-szym października b. r. uzasadnienie przedstawionych przez nie wniosków wraz z projektami rezolucyj, które służyć będą jako podstawa dyskusji na Konferencji Hawańskiej. Rządy, które nie przedstawiły wniosków, zostały wezwane do udzielenia swych uwag w sprawie wniosków umieszczonych na porządku dziennym. Co się tyczy sekcji 5-tej, Rządy będą proszone o wskazanie jakie zastosowanie otrzymały w ich krajach zalecenia i uchwały Konferencji Rzymskiej.

Po wysłuchaniu sprawozdania referenta, Komitet przyjął jednomyślnie następującą uchwałę:

„Komitet Przygotowawczy do II-giej Międzynarodowej Konferencji Emigracyjnej i Imigracyjnej, zgodnie z uchwałą przyjętą na Konferencji Rzymskiej,

Zważywszy, że uchwała z dnia 10-go grudnia 1925 r. wyznacza miasto Hawanę jako siedzibę II-giej Konferencji,

Biorąc pod uwagę oświadczenie Rządu kubańskiego, proponujące zwołanie Konferencji w marcu 1928 r.

Przyjawszy do wiadomości listę wniosków, jakie niektóre Rządy zaproponowały umieścić na porządku dziennym Konferencji Hawańskiej:

1. Postanawia, że porządek dzienny II-giej Międzynarodowej Konferencji Emigracyjnej i Imigracyjnej będzie zgodny z tym, który jest wymieniony w załączniku A,

2. Poleca swemu Przewodniczącemu, aby prosił Rząd kubański, by ten zechciał skierować do zainteresowanych Rządów zaproszenia do wzięcia udziału w II-giej Międzynarodowej Konferencji Emigracyjnej i Imigracyjnej oraz wyznaczył termin, w którym rzeźbiona Konferencja zbierze się w Hawanie.

3. Poleca również swemu Przewodniczącemu, aby prosił Rząd kubański, aby ten zechciał zaprosić wielkie organizacje międzynarodowe na Konferencję Hawańską (z głosem doradczym)”.

Wymieniony w uchwale załącznik zawiera 39 wniosków, ugrupowanych w 5-ciu sekcjach, zgodnie z ustalonym poprzednio podziałem. Jak to wynika z przemówień członków Komitetu i z charakteru wniosków, temat obrad Konferencji Hawańskiej będzie mniej szeroko zakreślony, niż na poprzedniej Konferencji Rzymskiej, która ujęła zgodnie ze swym programem całokształt zagadnień emigracyjnych, w celu opracowania ogólnych zasad. Konferencja Hawańska, dzięki temu, że zakres jej badań będzie węższy,

będzie mogła badania te pogłębić i postawione zasady sprecyzować tak aby ich urzeczywistnienie w ustawodawstwach krajowych i w układach międzynarodowych było możliwe

Rząd polski złożył cztery wnioski na porządek dzienny Konferencji i zgodnie z uchwałą Komitetu opracował w terminie wskazanym odpowiednie uzasadnienie.

Wnioski te są następujące:

I. Jedynie stan wewnętrzny rynku pracy może być podstawą do ograniczeń imigracyjnych; ograniczenia te jednak nie powinny w żadnym wypadku stosować się do członków rodziny pracownika - imigranta.

Uzasadnienie. Naczelną zasadą każdego państwa jest wolność ruchu jego obywateli. Wszakże warunki natury gospodarczej powodują często państwa tak emigracyjne jak imigracyjne do zarządzeń swobodę tę ograniczających. Ograniczenia te ze strony krajów imigracyjnych powinny być w ten sposób regulowane, aby w żadnym wypadku nie utrudniały przyjazdu członków rodziny pracownika - imigranta, a to w interesie utrzymania, ze względów moralnych i społecznych, całości rodziny, której dobrobyt w większej mierze niż dobrobyt jednostki stwarza zdrowe podstawy dobrobytu całego kraju.

Analogiczną uchwałę powzięła Międzynarodowa Konferencja Emigracyjna w Rzymie, która w punkcie 4-tym swoich rezolucyj zaleca zniesienie ograniczeń swobodnego wjazdu do kraju imigracyjnego w stosunku do członków rodziny imigranta, w kraju tym zamieszkałego, dla motywów wyżej wyłuszczonych.

II. Ustalenie wystarczającego terminu uprzedzenia o wejściu w życie zarządzeń, wydanych przez kraj imigracyjny, w celu wstrzymania lub ograniczenia imigracji.

Uzasadnienie. Jednostka, względnie rodzina, zamierzająca udać się za granicę w celach zarobkowych na pewien okres czasu lub dla osiedlenia się na stałe, zmuszona jest z natury rzeczy zlikwidować swoje sprawy majątkowe w kraju. Zarządzenie więc kraju imigracyjnego, zabraniające — bez zachowania pewnego terminu uprzedzenia — wjazdu do kraju imigracyjnego osobom przygotowanym już do drogi lub przygotowującym się do opuszczenia kraju, są niesłuszne z punktu widzenia humanitarnego i społecznego. W wyniku bowiem tych zarządzeń pozostaje w kraju emigracyjnym obywatel moralnie niezadowolony, materialnie zupełnie zrujnowany, który często, nie mając możliwości odbudowania swego warsztatu pracy, staje się ciężarem opieki publicznej.

Zachowanie wystarczającego terminu uprzedzenia we wszelkich zarządzeniach, ograniczających lub wstrzymujących imigrację, przyczyni się w znacznej mierze do stworzenia normalnych stosunków w dziedzinie ruchów migracyjnych, wytwarzających dla nich normy bardziej humanitarne i gospodarczo celowe.

III. Zrównanie faktyczne pracowników cudzoziemskich, zamieszkujących legalnie obszar danego kraju, z pracownikami krajowymi, pod względem warunków pracy oraz stosowania ustaw o ochronie pracy i ubezpieczeniach społecznych, przyczem zasada równości zarobków nie powinna być naruszana przez pracodawców w celu potrącenia kosztów sprowadzenia robotników.

Uzasadnienie. Wprowadzenie zasady równego traktowania imigrantów i pracowników krajowych pod względem ochrony pracy, ubezpieczeń społecznych i warunków płacy posiada pierwszorzędne znaczenie nie tylko z punktu widzenia interesów społeczno - gospodarczych tak jednostki opuszczającej kraj, w celu znalezienia na obczyźnie lepszych warunków bytu, jako też krajów zainteresowanych, lecz wpływa również w sposób doniosły na równowagę gospodarstwa światowego. Bowiem z jednej strony państwa emigracyjne wstrzymywać będą ruch wychodźczy do krajów, w których obywatele ich nie mają zapewnionego równouprawnienia, a z drugiej strony przeciwdziałać będą napływowi pracowników robotnicze organizacje zawodowe, obawiając się, że mniej korzystne warunki ich pracy wywołać mogą obniżenie stopy życiowej mas robotniczych.

Pozatem wstrzymanie odpływu emigrantów wywoła w następstwie wzmożenie się bezrobocia i co za tem idzie zwiększenie ciężarów kraju emigracyjnego w postaci świadczeń dla bezrobotnych. Państwa emigracyjne zaś, pozbawione dopływu rąk roboczych z zagranicy, odczują ujemny wpływ powstrzymania naturalnego rozwoju produkcji na stan gospodarstwa krajowego.

Faktyczne więc zrównanie pracowników cudzoziemskich z pracownikami krajowymi w zakresie ustawodawstwa pracy i pod względem warunków płacy, ułatwia swobodne regulowanie rynków pracy i z tego względu wywierać winno wpływ doniosły na gospodarczą równowagę świata.

IV. Zastosowanie do pracowników cudzoziemskich, legalnie przybyłych do kolonii posiadłości lub ziem, będących pod protektorem danego kraju, ustawodawstwa, obejmującego obywateli tego kraju, w zakresie ochrony pracy i ubezpieczeń społecznych.

Uzasadnienie. Stosowanie ustawodawstwa kraju emigracyjnego, w zakresie ochrony pracy i ubezpieczeń społecznych, na obszarze kolonii, posiadłości i ziem będących pod protektorem tego kraju, jest korzystne zarówno dla krajów emigracyjnych jak emigracyjnych. Brak ustaw ochronnych równych ustawom obowiązującym w kraju macierzystym, może bowiem stanowić przeszkodę dla dopływu do kolonii tych, posiadłości i ziem emigrantów, którzy mogą mieć dodatni wpływ na ich rozwój gospodarczy.

Przegląd ruchu migracyjnego, polityki emigracyjnej, kolonizacyjnej, warunków pracy i produkcji w obcych krajach.

E U R O P A.

FRANCJA.

R y n e k p r a c y.

Liczba bezrobotnych wspieranych z funduszy bezrobocia spada w trzecim kwartale bieżącego roku dość znacznie, choć z mniejszą szybkością niż w kwartale poprzednim, w którym statystyka urzędowa zanotowała spadek tej kategorii bezrobotnych o przeszło 48.000 (9. IV. 70.381, 2. VII. 21.934).

W okresie sprawozdawczym zanotowano następujące cyfry bezrobotnych wspieranych.

16.VII.	19.109
30.VII.	16.994
13.VIII.	14.889
27.VIII.	14.885
10.IX.	14.093
24.IX.	12.551
1.X.	11.272

Największa liczba bezrobotnych zanotowana jest w kategorii niewykwalifikowanych robotników (2.622 w ostatnim tygodniu września), w przemyśle metalowym (1.752), w przemyśle drzewnym (637), w przemyśle przewozowym (441).

Przeciętna liczba miejsc zapośredniczonych przez urzędy pośrednictwa pracy wynosiła w sierpniu 14.259, we wrześniu 17.881. Wzrost zapośredniczeń we wrześniu tłumaczy się zwiększonym zapotrzebowaniem robotników na okres winożbioru. Nie wszystkie zapośredniczenia wliczone są do cyfr powyższych. Urzędy pośrednictwa pracy notują osobno zapośredniczenia zbiorowe taragazy do portów morskich. Ponadto przez posterunki graniczne przechodzi pewna liczba robotników cudzoziemskich, przydzielanych bezpośrednio do przedsiębiorstw przemysłowych. W ostatnim tygodniu września robotników takich zatrudniono 3.176 w tem 40 w kopalniach rudy, 7 w kamieniołomach, 5 w przemyśle metalowym, 35 przy budowie i robotach ziemnych, 2 w przemyśle drzewnym, 2 w przemyśle odzieżowym, 8 w służbie domowej, 22 w rolnictwie, 3.504 (belgijczyków) w cukrowniach, w innych przedsiębiorstwach 1.

Pozatem znalazło w tym tygodniu zatrudnienie 875 robotników cudzoziemskich zamieszkałych we Francji za pośrednictwem biur robocizny cudzoziemskiej Minister-

siwa Pracy, a 1.012 obcokrajowców otrzymało pracę przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy i zostało włączonych do ogólnej statystyki.

Na ogólną liczbę 33.202 osób, które zostały w tym tygodniu według danych urzędowych zatrudnione, robotników cudzoziemskich było więc według tychże źródeł 5.063. Ten względnie wysoki stosunek, jeżeli go przyrównać do odsetku ludności cudzoziemskiej we Francji znajdzie swe wytłumaczenie w płynności elementu cudzoziemskiego, i w jego składzie zawodowym.

Ruch imigracyjny przy końcu rozpatrywanego kwartału jest słaby. W ostatnim tygodniu września — poza 5.775 belgijczykami przybyłymi na okres kampanji cukrowej i zbioru buraków, dane urzędowe notują 122 przybyłych robotników przemysłowych (w tem 1 polak) i 638 robotników rolnych, w tem 460 polaków, 125 Czechosłowaków, 49 Włochów i 4 Hiszpanów.

W tym samym czasie opuściło granice Francji według tychże źródeł 1.243 robotników cudzoziemskich, w tem 236 polaków, 223 Czechosłowaków, 209 Włochów i 255 Hiszpanów.

Przyczyny niestałości robocizny cudzoziemskiej.

P. Marcel Paon, dyrektor wydziału robocizny w Ministerstwie Rolnictwa, przedstawił Państwowej Radzie Robocizny (Conseil National de la Main-d'oeuvre) badania swe w sprawie niestałości robocizny cudzoziemskiej w rolnictwie. Praca ta ogłoszona została w Association Agricole. Dla poznania przyczyn tego zjawiska, wywołującego liczne zażalenia ze strony pracodawców, zebrano dane liczbowe, dotyczące robocizny polskiej i Czechosłowackiej, która podlega ścisłej kontroli urzędowej. Według danych tych liczba kontraktów zerwanych przed upływem terminu dochodzi czasem do 19%.

Na podstawie tych danych ustalono następujące przyczyny zrywania umów o pracę: nieporozumienia dotyczące wysokości wynagrodzenia 25%, spóźniona lub nieregularna wypłata wynagrodzenia 3,5%, nieporozumienia dotyczące warunków pracy (praca w niedzielę, zbyt długi dzień pracy i t. p.) 18%, reklamacje w sprawie warunków mieszkaniowych 11%, zerwanie kontraktu z powodu zwerbowania robotników niewykwalifikowanych w tym rodzaju pracy 7%, z powodu choroby robotnika 3,5%, reklamacje w sprawie pożywienia 1%, zerwanie z powodu zwerbowania robotnika w czasie jego podróży na inne miejsce pracy 1%, zatrzymanie dowodów osobistych 0,5%. przyczyny nieznanne 29%.

Spory dotyczące wynagrodzenia są więc najczęstszą ze znanych przyczyn zrywania kontraktu. Pochodzi to stąd, że jak stwierdza p. Paon, wielu pracodawców podaje w zapotrzebowaniu najniższe wynagrodzenie danej kategorii — nie znając bowiem wartości sprowadzanego robotnika obawia się przyznać mu płacę wyższą, aby nie być potem zmuszonym do jej obniżenia, co stwarzałoby trudności. Inni nie chcą się zgodzić na zrównanie płacy robotnika obcokrajowca z płacą robotników francuskich ze względu na mniejszą rzekomo wydajność pracy, która znów wywołana jest niedostosowaniem do francuskich metod uprawy i nieznanomości języka. Autor skłonny jest nawet przypisywać właściwościom rasowym robotnika szczególne uzdolnienie do niektórych robót, a nieudolność w innych, nie podaje jednak częstego niestety motywu zniżania płac robotnika obcokrajowca w celu powetowania kosztów sprowadzenia, zwykle wyższych niż suma strącana z zarobku na mocy kontraktu i wypadków wykorzystania jego nieznanomości warunków miejscowych. W każdym razie robotnik posiadający w kontrakcie zapewnioną równość plac w razie równej pracy, czuje się pokrzywdzony niskiem wynagrodzeniem co wywołuje chęć zmiany miejsca pracy.

Różnice w wysokości płac w rolnictwie, tak znaczne w niektórych departamentach, są również przyczyną zrywania umów, robotnik bowiem, nie czując się związany z miejscem swej pracy, chętnie rzuca ją dla udania się do okolicy, w której zarobki są wyższe. Zniżka franka, nieskompensowana dostatecznie podwyższeniem zarobków, była także częstą przyczyną zrywania umów, w celu przyjęcia pracy lepiej wynagradzanej w przemyśle albo w celu udania się do kraju o bardziej wartościowej walucie.

Mieszkanie również często jest powodem niestałości pracy. Zwłaszcza robotnicy pochodzący z Polski zachodniej i z Czechosłowacji, według spostrzeżeń autora, nie mogą się przyzwyczaić do warunków mieszkaniowych, różnych od tych, które istnieją w ich kraju. Niektóre z tych trudności mogłyby być usunięte, gdyby zwyczaje panujące w krajach emigracyjnych były lepiej znane. Inne jednak braki łączą się z ogólnym zagadnieniem mieszkań wiejskich, które we Francji, podobnie jak w wielu krajach nie są dostosowane do obecnego poziomu wymagań ludności. Także pożywienie inne niż to, do którego przyzwyczajeni są robotnicy w kraju rodzinnym, wywołuje czasem opuszczenie miejsca pracy, gdyż brak potraw stanowiących podstawę zwykłego ich pożywienia odczuwany jest przez nich dotkliwie.

Robotnicy są często żażeni z powodu odmiennych warunków pracy i odmiennego sposobu jej opłacania. Razi ich np. nierównomierne opłacanie pracy zależnie od pory roku i długości dnia, a bardziej jeszcze dotkliwą jest dla robotników z krajów o rozwiniętych uczuciach religijnych praca w niedzielę, do południa przynajmniej, co uniemożliwia chodzenie na nabożeństwa pomimo zawarowania w kontrakcie. Wreszcie p. Paon jest zdania, że wydajność wymagana we Francji od robotników rolnych jest wyższą niż w Europie środkowej. Nie bez znaczenia są także różnice charakteru pracodawców i robotników niektórych narodowości. Np. żywe usposobienie francuzów, ich niecierpliwość jest często powodem trudności na pozór niezrozumiałych.

Zatrzymanie dowodów osobistych przez pracodawców jest coraz rzadziej, wskutek stosowania ustawy z dnia 11 sierpnia 1926 r., powodem konfliktów z robotnikami.

Brak ustaw regulujących stosunki pracy robotników cudzoziemskich jest ważną przyczyną nieporozumień i niestałości tej pracy. Po 10 latach masowej imigracji wydane zostało zarządzenie prawne (wspomniana ustawa z dnia 11 sierpnia 1926 r.), w celu ustabilizowania cudzoziemców w pełnionej przez nich pracy, ale akt ten — pomijając kwestję jego słuszności i korzyści dla robotnika, jest tylko częściowem i niezupełnem rozwiązaniem sprawy.

Autor wskazuje na szereg środków, które stosowane być winny dla naprawy stosunków w tym zakresie. Towarzystwa rolnicze winny, zdaniem jego, przy poparciu Ministerstwa Rolnictwa, wszcząć akcję w celu zapoznania pracodawców z bardziej odpowiednimi metodami korzystania z robocizny cudzoziemskiej, zależnie od jej pochodzenia, charakteru narodowego i przyzwyczajęń — dążyć do zapewnienia jej odpowiedniej opieki moralnej i materialnej. Zwłaszcza podkreśla ważność odpowiednich warunków mieszkaniowych, które pozwolą na sprowadzanie wyborowego materiału robotniczego, co według autora ma znaczenie dla przyszłego układu demograficznego Francji.

Dalej należałoby zdaniem jego, ułatwić robotnikom zdobycie znajomości języka francuskiego, co nie jest łatwem zadaniem ze względu na ich rozproszenie po wsiach, sprowadzać rodziny raczej niż robotników samotnych, mniej skłonnych do stałego osiedlania się, osadzać rodziny te na roli, jako gospodarzy, o ile pozwolą na to okoliczności i kredyty.

P. Paon wysuwa z cennych swych studiów następujący wniosek:

„Imigracja była przed 10 laty zagadnieniem nowem dla Francji. Musiano z konieczności zaspakajać najbardziej naglące potrzeby i przy pomocy niewielkich środków dążyć do zwiększenia liczbowego imigracji. Wydaje się, że obecnie należy czynić lepiej i uzupełnić dotychczasową, utylitarną organizację imigracji przez ulepszenia socjalne, co wywołać winno pewne ustabilizowanie imigrantów”.

(La Journée Industrielle, Economique et Financière, Paris, 30.VII).

NIEMCY.

R y n e k p r a c y .

Stan rynku pracy polepsza się w dalszym ciągu w trzecim kwartale 1927 r. Liczba wspieranych z tytułu bezrobocia głów rodzin, która 1 lipca wynosi 541.000, 15 sierpnia spada do 420.000, 15 września do 381.000. Od stycznia b. r. około $\frac{1}{4}$ miliona robotników zostało więc powołanych do udziału w produkcji. Jest to wynik niezmiernie doniosły, który przewyższył, zdaniem prasy niemieckiej, optymistyczne nawet przewidywania. Faktyczna liczba bezrobotnych jest oczywiście znacznie wyższa niż podane cyfry dotyczące głów rodzin. Należy do niej doliczyć wspieranych z tytułu t. zw. Krisenfürsorge to jest tych, którzy po upływie ustawowego terminu pobierania wsparć z funduszu bezrobocia nie znalazłszy zajęcia (w/g danych z 1 września około 150.000), otrzymując pomoc z innych funduszy. Dalej do liczby bezrobotnych doliczyć należy tych pozbawionych pracy, którzy nie otrzymują wsparcia z powodu braku podstawy prawnej (w/g danych z 1 września około 40.000), oraz zatrudnionych w zorganizowanych specjalnie robotach publicznych (Notstandsarbeiter) w liczbie przybliżonej 100.000 osób. Dodając powyższe kategorie bezrobotnych do 404.000 głów rodzin, wspieranych według danych z 1 września, otrzymamy sumę 594.000 bezrobotnych i 100.000 zatrudnionych przy robotach publicznych, co stanowi stosunkowo niewielki odsetek ogólnej liczby 21 milionów robotników niemieckich.

Przerwanie robót rolnych i budowy oraz innych działów pracy związanych z letnim sezonem niewątpliwie zacięży na statystyce bezrobotnych, są to jednak objawy normalne podobnie jak pewien odsetek chwilowych bezrobotnych (t. zw. „fluktuacja”) z powodu zmiany miejsca pracy, który wynosi średnio 2—3% zatrudnionych.

Głównymi czynnikami polepszenia rynku pracy w Niemczech są wzrost produkcji w przemyśle metalowym, maszynowym i elektrycznym, włókienniczym, chemicznym i częściowo przewozowym. Poprawił się również stan zatrudnienia w przemyśle odzieżowym i papierniczym, pogorszył się natomiast w przemyśle graficznym. W przemyśle spożywczym i skórzanym stan nie jest jednolity, z pewną tendencją polepszenia w przemyśle skórzanym. W zagłębiu reńsko - westfalskiem napływ górników poszukujących pracy jest wyrównany z naddatkiem odpływem odchodzących, tak, że w dalszym ciągu zmniejsza się liczba bezrobotnych w tym dziale pracy. W zagłębiu dolnośląskiem sytuacja jest według ogłoszonych danych zadawalniająca.

Znaczne zapotrzebowanie robotników do zbioru kartofli i buraków również wpłynęło chwilowo na wzrost liczby zatrudnionych przy końcu trzeciego kwartału.

U s t a w a o b e z r o b o c i u .

8 lipca uchwalona została w Reichstagu ogromną większością głosów (355 przeciw 47) ustawa o pośrednictwie pracy i ubezpieczeniu od bezrobocia, która wprowadza szereg zasadniczych zmian w organizacji tego działu pracy państwowej. Utworzony został Zakład państwowy pośrednictwa pracy i ubezpieczenia od bezrobocia, w zakres działania którego wchodzi również porady zawodowe i pośrednictwo pracy termina-

torów. Organami Zakładu są zarządy państwowych i krajowych urzędów pracy. Na mocy ustawy dla obliczenia stawek wsparcia dla bezrobotnych rozróżnia się 11 klas uposażeniowych, przy czem dla każdej klasy ustalona została średnia stawka zarobku, np. dla 1-szej najniższej klasy (do 10 mk n. tygodniowo) wzięto jako podstawę 8 mk zarobku. Świadczenia dla bezrobotnych najniższej grupy wynoszą 75 % zarobku, świadczenia dla najwyższej grupy (powyżej 60 mk. tygodniowo) 35 %. Dodatki rodzinne stanowią 5 % od każdego utrzymywanego członka rodziny, przy czem jednak najwyższą stawką świadczenia dla dwóch najniższych grup jest 80 %, dla grupy trzeciej — 75 %, dla czterech najwyższych grup dodatki rodzinne nie mogą przekroczyć 60 % przeciętnego zarobku, wziętego za podstawę obliczeń.

Do otrzymania świadczeń dla bezrobotnych są uprawnieni pracownicy zdolni i chętni do pracy, którzy utracili zajęcie bez własnej winy, i którzy w okresie dwunastomiesięcznym, poprzedzającym utratę zajęcia, pracowali co najmniej 26 tygodni w zawodzie lub instytucji podlegającej ubezpieczeniu od bezrobocia. Bezrobotni otrzymują wsparcie w ciągu 26 tygodni, poczem, o ile nie znajdą zajęcia, otrzymywać mogą wsparcie z funduszy państwowych (t. zw. Krisenunterstützung) pod warunkiem wykazania się brakiem środków.

Wysokość wkładek ubezpieczeniowych pracowników i pracodawców obliczona jest w ten sposób, aby zapewnić utrzymanie w ciągu 3 miesięcy około 660.000 bezrobotnych. Wkłady dzielą się na część krajową i państwową. Część należną poszczególnym krajom Rzeszy ustala zarząd krajowego Urzędu pracy, część należną Rzeszy ustala Rada zarządzająca Zakładem Państwowym, Najwyższa stawka należna Rzeszy nie może przekroczyć 3 % zarobku.

Ustawa ta będąca poważnym dorobkiem niemieckiego prawodawstwa społecznego obowiązuje od 1 października .

AUSTRIA.

RUCH EMIGRACYJNY.

Wychodźstwo do krajów zamorskich.

(Wyciąg z raportu konsularnego).

W r. 1926 wyemigrowało z Republiki Austriackiej do krajów zamorskich 3895 obywateli (o 732 mniej, aniżeli w r. 1925). Z liczby tej wyjechało 906 do Brazylii (w r. 1925 — 2610), 815 do Argentyny, 629 do Stanów Zjednoczonych, 514 do Kanady (w roku 1925 — 74), 433 do Rosji, 142 do Turcji, 112 do Ekwador, 57 do Egiptu, 46 do Palestyny, 26 do Meksyku, 25 do Urugwaju.

Z ogólnej liczby wychodźców przypada na Wiedeń 1055 osób, na Dolną Austrię 699, na Górną Austrię 355, na Styrię 762, Karyntię 169, Salzburg 56, Tyrol 87, Kraj Przedarulański 96, Burgenland 636.

Wśród emigrantów najliczniej reprezentowane były zawody: rolnictwo i leśnictwo 1026 osób, przemysł metalowy 237, przemysł maszynowy i budowy aparatów 181, przemysł odzieżowy 152, przemysł budowlany 155, personel kupiecki 173, służba domowa 182, urzędnicy prywatni 142.

Wyemigrowało 2717 mężczyzn, 1178 kobiet. 2881 osób było w wieku pełnoletnim, 1014 małoletnich, 2556 stanu wolnego i 1339 małżeństw. Na własny koszt wyjechało 1910 osób, zaś na koszt obcych państw i pracodawców 1985.

Wychodźstwo do Brazylii zmniejszyło się, ponieważ stan Sao Paulo wstrzymał od kwietnia ub. roku wolny przejazd dla emigrantów, natomiast najsilniejszy prąd emigracyjny skierował się do Kanady, gdyż rząd tamtejszy poruczył dwóm kanadyjskim towarzystwom kolejowym i kolonizacyjnym, mianowicie Canadian Pacific Railways

i Canadian National Railways, wybór odpowiednich wychodźców do Kanady. Wobec znaczenia, jakie Kanada przedstawia dla wychodźstwa austriackiego, kierownik austriackiego Urzędu Wychodźczego wyjechał w r. 1926 do Kanady, celem zbadania tamtejszych stosunków i nawiązania kontaktu z rządem kanadyjskim i przedstawicielami wspomnianych towarzystw.

Znaczniejsze osiedla austriackie w krajach zamorskich znajdują się w Itararé, w Sao Paulo (około 30 rodzin) i w Municipium Cananea. Ta ostatnia kolonia, licząca również około 30 rodzin, została założona z inicjatywy „Austriackiego Związku Kolonizacyjnego robotników i pracowników” w Wiedniu (Oesterreichischer Kolonisationsverband der Arbeiter und Angestellten). Początkowo związek ten zamierzał osiedlić 500 rodzin na obszarze 12.000 ha, jednakże brak odpowiedniego kapitału nie pozwolił na skuteczenie tej akcji. Dziesięć rodzin osiedliło się na kolonii państwowej „Rasul Soares”, — 24 w Bello Horizonte. Koszty podróży tych dwóch grup pokrył zaliczkowo austriacki Urząd Wychodźczy na rachunek państwa Minas Geraes, które zobowiązało się zrefundować później kosztą podróży kolonistów. Projekt austriackiego Towarzystwa Kolonizacyjnego, mający na celu założenie większej kolonii w Minas Geraes, został zaniechany ze względu na niekorzystne informacje o odnośnym obszarze. Do Pelotas w Rio Grande do Sul wyemigrowało około 40-tu rodzin kamieniarskich, a do Equador, dokąd przedtem wogóle nikt z Austrii nie emigrował, wyjechały w r. 1926 trzy grupy. Według wiadomości prasowych rząd tamtejszy ma popierać akcję tych kolonistów.

Wychodźstwo do krajów kontynentalnych.

Na skutek pertraktacji między rządem austriackim a Niemcami w sprawie traktowania austriackich pracobiorców, poszukujących pracy w Niemczech, władze niemieckie odnosiły się do nich przychylnie, lecz niepomyślna konjunktura na niemieckim rynku pracy nie pozwalała na rozwinięcie silniejszego ruchu emigracyjnego.

Ruch emigracyjny do Francji ustał zupełnie w pierwszym półroczu 1926 roku głównie z powodu różnic przy interpretacji umów robotniczych. W drugim półroczu wyjechało do Francji około 1000 robotników, przede wszystkim z branży metalowej, budowlanej i górniczej. Wobec przesilenia gospodarczego i ograniczeń w przemyśle francuskim, wstrzymano w drugiej połowie grudnia 1926 r. dalsze wysyłanie robotników austriackich.

Do Belgii wyemigrowało około 200 górników.

W roku 1926 urzeczywistniono projekt zorganizowanego wychodźstwa do Rosji i trzy grupy „Związku Republikańskiego byłych uczestników wojny i poszkodowanych” liczące razem 325 osób, wyemigrowały do Rosji i założyły w pobliżu Ksül-Orda kolonję „Uhlfeld”. Ze względu na znaczną ilość bezrobotnych, należących do tych grup, przyznano akcji tej z funduszy opieki nad bezrobotnymi kwotę 100.000 szyl., a gmina m. Wiednia i Izba dla Robotników i Pracowników przyczyniły się kwotą 36.000 — i 10.000 szylingów.

Kolonja „Uhlfeld” znalazła się jednak w ciężkiej sytuacji i z 325 emigrantów opuściło kolonję około 100 osób, a 70 osób powróciło do Austrii.

Obecnie kolonja cieszy się poparciem ze strony rządu sowieckiego i wobec projektowanego założenia „Austr. Ros. Towarzystwa kolonizacyjno - produktywnego (Oesterr. Russ. Kolonisierung und Produktivgesellschaft) jest nadzieja, że kolonja się utrzyma.

Projekt utworzenia zorganizowanej emigracji robotników przemysłowych do Rosji, nie wydał poważniejszych wyników. Za pośrednictwem Wiedeńskiej Izby dla robotników

i pracowników umieszczono zaledwie 27 robotników w hutach w Charkowie i 9 w Auto-
bruscie w Moskwie.

Imigracja.

Ze względu na wejście w życie z dniem 1 stycznia 1923 r. ustawy o ochronie krajowego rynku pracy skasowano statystykę obcokrajowców, którzy uzyskali urzędowe zezwolenie na przyjęcie pracy u austriackiego pracodawcy. Statystyka ta wykazuje zatem liczbę wszystkich nowo-przybyłych obcokrajowców, którzy objęli pracę na podstawie udzielonego im zezwolenia oraz tych obcych robotników, którzy już przedtem, lecz nie przed 1 stycznia 1923 r. w Austrii przebywali i wskutek zmiany miejsca pracy byli zmuszeni starać się u władz austriackich o udzielenie im zezwolenia na przyjęcie pracy u nowego pracodawcy. Przy zatrudnianiu obcych robotników, przebywających w Austrii, co najmniej od 1 stycznia 1923 r. zezwolenie takie nie jest wymagane.

Na zatrudnienie obcych robotników i pracowników udzielono w roku 1926 zezwoleń w 3870 wypadkach (w r. 1925 — 4420 w r. 1924 — 9697). Wśród tych pracobiorców było obywateli niemieckich 1223, czeskosłowackich 892, węgierskich 751, włoskich 465, jugosłowiańskich 172, *polских* 83, szwajcarskich 53, sowieckich 23. Robotnicy i pracownicy należeli do następujących zawodów: rolnictwo i leśnictwo 681, służba domowa 681, artyści 451, wyrób szkła 218 personel kupiecki 198, przemysł budowlany 192, przemysł drzewny 187, przemysł maszynowy 168, przemysł konfekcyjny 159, przemysł tekstylny 176, przemysł spożywczy 164, przemysł metalowy 86.

Ruch tranzytowy emigrantów przez Austrię

W r. 1926 przejechało przez Austrię 49.125 obcych emigrantów (w r. 1925 — 51.778) a mianowicie: 469 Niemców, 1015 Bułgarów, 497 Włochów, 9833 Jugosłowian, 1160 b. obywatelei Stanów Zjednoczonych, naturalizowanych w Europie, 6184 Polaków, 23249 Rumunów, 327 Rosjan, 2699 Czechosłowaków, 3210 Węgrów — reszta przypada na inne państwa.

Wśród emigrantów było 33.999 mężczyzn i 15126 kobiet, 33983 osób wyemigrowało do Północnej i Południowej Ameryki, 2963 do Palestyny, 2653 do Francji.

DANJA.

Ruch emigracyjny do krajów pozaeuropejskich.

(Wyciąg z raportu konsularnego).

Kwestja emigracyjna w Danji miała zawsze wobec znacznego przyrostu ludności poważne znaczenie i obecnie ze wzrostem bezrobocia nabiera coraz większej wagi. Wskutek tego Rząd duński odstąpił od tradycyjnej zasady niekrepowania swobody ruchów swych obywateli i pozostawiania wyboru terenu emigracyjnego ich indywidualnej decyzji. Tak wobec wzmożonego bezrobocia w kraju, jak i zamknięcia granic wielu państw zaeuropejskich dla emigracji, Rząd duński widział się zmuszonym zwrócić większą uwagę na tę sprawę, tworząc komisje do badań możliwości emigracyjnych i ułatwiania osiedlania się na nowych terenach w odpowiednich warunkach.

Przed wojną emigrowało rocznie przeciętnie 8.000 osób z których duża większość wyjeżdżała do Stanów Zjednoczonych. Obecnie w związku z ograniczeniem imigracji do tego kraju liczba emigrujących z Danji znacznie się zmniejszyła i powstała kwestja wynalezienia innych odpowiednich terenów dla rozmieszczenia emigracji duńskiej, co po części zostało osiągnięte.

Poniższa tabela wykazuje rezultaty polityki emigracyjnej rządowych czynników duńskich, a mianowicie wynika z niej, iż liczba emigrantów duńskich w okresie od

1923—1926 r. do innych niż Stany Zjednoczone krajów pozaeuropejskich stale wzrasta.

KRAJE IMIGRACYJNE.	WYEMIGROWAŁO Z DANII				
	1909—13	1923	1924	1925	1926
Liczba średnia roczna					
Kanada	893	1.081	2.286	1.013	1.484
Stany Zjedn. Amer.	6.514	5.813	3.657	2.282	3.354
Środkowa i Połudn. Ameryka	955	651	397	619	893
Australja	150	44	24	25	41
Afryka	32	10	10	17	3
Azja	46	2	35	21	29
Blżej nieokreślone	4	—	—	1	—
Ogółem	8.594	7.601	6.319	4.578	5.804

W procentowym ujęciu powyższa tabela przedstawia się jak następuje: od roku 1909—1913 78% całej emigracji duńskiej wyjeżdżało do Stanów Zjednoczonych, obecnie zaś wyjeżdża 59% Natomiast powiększyła się emigracja do Kanady, a w roku 1926 i do Środkowej i Południowej Ameryki.

Podział emigrantów stosownie do płci i wieku przedstawia się jak następuje:

Wiek	1926 r.		1925 r.	
	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety
Niżej 15 lat	225	259	241	226
od 15 do 24 lat	2.101	498	1.337	569
od 25 do 39 lat	1.401	675	915	716
40 lat i wyżej 40	311	301	268	289
wiek niewiadomy	12	21	12	10
Ogółem	4.050	1.754	2.773	1.805

Z tabeli powyższej wynika, iż największą liczbę emigrujących stanowią mężczyźni w wieku od 15 do 40 lat. Ilość emigrujących kobiet w wieku od 15 do 40 lat zmniejsza się.

Następująca tabela podaje podział cyfrowy według zajęć mężczyzn ponad lat 15, którzy wyemigrowali w latach 1925—1926.

Zajęcie	1926	1925
Rolnicy	970	604
Robotnicy rolni	1.184	623
Mechanicy	785	598
Handlarze	457	361
Marynarze	53	55
Inne zajęcia	376	291
Ogółem.	3.825	2.532

Pierwsze dwie grupy rolników i robotników rolnych liczebnie bardzo się w ostatnim roku powiększyły, grupa mechaników i handlarzy stosunkowo trochę się zmniejszyła, jak również grupa marynarzy i innych.

3399 emigrantów udało się wprost duńskimi statkami do pozaeuropejskich portów. 2405 emigrantów wyjechało z zagranicznych portów. W liczbie 5804 emigrantów, którzy przed wyjazdem mieszkali w Danii było 259 urodzonych zagranicą.

HISZPANJA.

Ruch migracyjny.

Poselstwo Polskie w Madrycie przesyła następujące dane prowizoryczne o statystyce emigracyjnej na r. 1926 udzielone przez Główną Dyрекcję Hiszpańskiego Urzędu Emigracyjnego.

Ogólna liczba wychodźców hiszpańskich osiągnęła w roku sprawozdawczym 45.179 t. j. o 10.365 osób mniej niż w roku 1925 i 41.711 mniej niż w r. 1924.

Z tego wyemigrowało:

Do Kuby . . .	9.034	Reszta, t. j. 656 emigrantów
„ Argentyny . .	29.702	rozdziela się na kraje: Co-
„ Meksyku . . .	710	lumbia, Chile, Ecuador, Sta-
„ Urugwaju . . .	2.470	ny Zjedn. Ameryki, Panam,
„ Brazylii . . .	2.607	Peru, Venezuela.

Natomiast w r. 1926 powróciło do Hiszpanji 39.959 emigrantów, t. j. o 2071 osób więcej niż roku poprzedniego, o 3.459 więcej niż w roku 1924.

Z prowincji dostarczających największą ilość wychodźców na pierwszym miejscu znajduje się Galicja (25.201), na drugim Asturja (3.729).

Z liczby 45.179 emigrantów: mężczyzn było 27.547, w tem analfabetów 9.084; kobiet 17.632.

Urząd Emigracyjny zastrzega się, iż cyfry powyższe nie są zupełnie dokładne, ponieważ wiele jest w Hiszpanji agencji emigracyjnych, które działają potajemnie i liczni obywatele hiszpańscy korzystają z ich usług, uchylając się w ten sposób od kontroli państwowej.

W każdym razie dane te wskazują wyraźnie, iż emigracja hiszpańska, przewyższająca ruch odwrotny zaledwie o parę tysięcy osób rocznie, z roku na rok poważnie się zmniejsza i wobec tego odgrywa coraz słabszą rolę w życiu gospodarczem kraju.

ŁOTWA.

Warunki bytu robotników polskich.

(Na podstawie raportu konsularnego).

Łotwa nie może być uważana jako teren imigracyjny dla Polaków ze względu na niepomysłny stan przemysłu i wobec tego trudność znalezienia pracy i niewysokie wynagrodzenie robotników.

Emigracja z Polski na Łotwę pochodzi z czasów przedwojennych, gdy dzisiejsza Łotwa była dość wysoko uprzemysłowiona. Dziś z powodu zmienionych warunków, wspólnych większości krajów europejskich, lecz specjalnie dotyczących Łotwę, która pracowała niemal wyłącznie dla potrzeb Rosji, obecnie tak znacznie skurczonych, przemysł prawie zupełnie zanikł w wielu działach. Całe dzielnice Rygi, głównego ośrodka przemysłowego, stoją dziś opustoszałe i ludność zmniejszyła się mniej więcej o 40%, pomimo, że miasto stało się stolicą niepodległego państwa. Jednak bez względu na tak wielkie wyludnienie, pracy nie starczy dla wszystkich. Łotwa przeżywa, aczkolwiek nie w ostrej formie, bezrobocie.

Z tego powodu stosunek władz jest dla imigracji robotników cudzoziemskich nie przychylny. Zezwolenia na wjazd w celu pracy zarobkowej udzielane są jedynie w sporadycznych wypadkach, w razie braku robotników łotyszów wyspecjalizowanych w danym zawodzie. Osoby, które przekroczyły granicę nielegalnie są karane grzywną

lub więzieniem i wysiedlane. Za prawo pobytu pobierana jest kwota 30 latów (lat równa się frankowi szwajcarskiemu) rocznie, w razie krótszego terminu pozwolenia opłaty są stosunkowo droższe. W ogóle czynione są trudności przy udzielaniu praw pobytu na termin roczny lub nawet półroczny.

Małe zaofiarowanie pracy jest powodem lichych zarobków. Robotnik fabryczny niewykwalifikowany otrzymuje przeciętnie 30 do 60 (około 50 do 100 złotych) miesięcznie. Jest to zarobek niewystarczający wobec wysokich względnie kosztów utrzymania, które wynoszą obecnie w Rydze dla rodziny robotniczej złożonej z 3 osób minimalnie 50 latów (w razie b. skromnego odżywiania). Przeciętny zarobek robotników podziennych, stróżów, woźniców, tragarzy wynosi około 1 lata dziennie. Robotnik wykwalifikowany otrzymuje około 3 latów dziennie. Wykwalifikowani majstrzy fabryczni zarabiają 300 do 400 latów miesięcznie.

Największem skupieniem polskiej ludności robotniczej — poza terenami mniejszościowemi na południu Łotwy — jest Ryga. Pracuje tam około 1200 obywateli polskich, w tem 1000 robotników, przeważnie niewykwalifikowanych, — tragarzy portowych i kolejowych, woźnic, stróżów — i około 200 drobnych rzemieślników handlujących. Zdarzają się rzadkie wypadki sprowadzania majstrów wykwalifikowanych jak np. garncarzy i specjalistów tytoniowych. Pobyt ich jednak nie jest długi, gdyż głównem ich zadaniem jest nauczenie przydzielonych do nich łotyszów, a gdy to spełnią, są zwalniani.

Naogół, prócz tych bardzo nielicznych wyjątków, położenie robotnika polskiego, jest niepomysłne, z powodu niskich zarobków i wysokich kosztów utrzymania.

Przeciętne ceny podstawowych produktów i przedmiotów użytku w Rydze są następujące (według danych z lipca b. r.):

1 kg. chleba	0.48	latów
1 kg. mięsa	1.75 — 2.65	„
1 kg. masła	4.00 — 5.00	„
1 kg. cukru	0.92 —	„
1 litr mleka	0.30 —	„
1 para obuwia	120.00 — 350.00	„
1 garnitur	120.00 — 350.00	„
1 zmiana bielizny	26.00 — 40.00	„
1 przejazd tramwajem	0.14 — 0.20	„

Niepomysłny stan materialny robotników polskich, wywołany niskimi zarobkami i drożyzną, pogarsza się jeszcze przez to, że w razie ograniczenia pracy w jakimkolwiek dziale, zwalniani są przede wszystkim obywatele obcy.

WIELKA BRYTANIA.

Organizacja osadnictwa zamorskiego.

Sprawa osadnictwa zamorskiego jest w ostatnich miesiącach coraz częstszym tematem obrad w Izbie Gmin, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu się tą doniosłą sprawą. Charakterystycznym jest, że członkowie Partji Pracy, którzy brali udział w wycieczkach parlamentarnych, mówią o osadnictwie zamorskiem innym tonem niż ich koledzy, którzy nie zapoznali się równie blisko z tem zagadnieniem. Niektórzy mówcy wskazywali na konieczność bliższego zapoznania się ludności angielskiej z warunkami bytu w Dominjach. Brak dostatecznych informacji jest według nich główną przyczyną niechęci do emigrowania. Zwracano uwagę, że w razie trwania bezrobocia przez dłuższy

okres czasu, koszt utrzymania bezrobotnego robotnika może być wyższy od zasiłku udzielonego mu na podróż i osadnictwo. Wykazano, że wzięcie udziału w olbrzymiej imprezie rządu australijskiego, dążącej do osiedlenia 450.000 osób w ciągu lat 10, kosztować będzie Wielką Brytanię w formie zasiłków dla imigrantów jedynie 6.000.000 f. szt. Nie przesądzając realizacji tych wielkich planów, w znacznej części zależnych od przeprowadzenia na szeroką skalę robót irygacyjnych, można stwierdzić, że rolnicy obywatele brytyjscy korzystają z ogromnych ułatwień przy emigrowaniu. Pomiędzy rządami Wielkiej Brytanii i Australii nastąpiło porozumienie, oparte na wynikach obrad Konferencji Osadnictwa Imperjum, uwzględniające przede wszystkim osiedlanie rodzin. Kilku wybitnych przedstawicieli angielskiego przemysłu i finansów otrzymało misję zbadań w Australji możliwości zakrojonej na szeroką skalę migracji rodzin. Najważniejszym przedmiotem badań będzie kwestja mieszkaniowa. Według zdania Mr. Gepp, prezesa Australijskiej Komisji Rozwoju i Osiedlenia, zarówno jak sfer kompetentnych w Anglii, należy przed rozpoczęciem imigracji zapewnić odpowiednie mieszkania osadnikom.

Już obecnie osadnicy rolni, którzy w ogromnej większości przybywają do Australji na zasadzie wezwań imiennych („nominated”) otrzymują bardzo znaczne zniżki kosztu przewozu. Nowa Zelandja udziela nawet bezpłatnego przejazdu chłopcom do lat 19 oraz kobietom do lat 40-tu. Po ostatniej Konferencji Osadnictwa Imperjum kosztą podróży rolników do Kanady zniżone zostały z 3 do 2 funtów szt. Obecnie rolnik może udać się do Winnipegu po opłaceniu 4 f. 10 szyl., to jest kilkakrotnie taniej niż rolnik z Europy Centralnej. To uprzywilejowanie imigracji brytyjskiej przez rządy dominjów świadczy, że argumenty nacjonalistyczne są tam w obecnych warunkach silniejsze niż gospodarcze, które nakazywałby raczej popieranie imigracji z krajów rolniczych. Imigracja ta zresztą jak wiadomo przybrała w Kanadzie znaczniejsze rozmiary niż brytyjska i godnem uwagi jest wyrażone z tego powodu w angielskiej Izbie Gmin ubolewanie ze strony jednego z posłów Partji Pracy, Mr. Shels, który oświadczył: „Będąc dobrym internacjonalistą, wołałbym jednak, aby Kanada była zaludniona przez naszą własną rasę, gdyż Centralni Europejczycy mają niezmiernie niską stopę życiową”.

Niemniej dobitnie przejawia się chęć utrzymania łączności z zamorskimi ośrodkami wychodźców brytyjskich. Wyrazem tego jest projekt posła Astora, aby wielkie miasta lub grupy miast w Wielkiej Brytanji starały się przyjąć odpowiedzialność w pewnym ograniczonym zakresie za wychodźców osiedlonych w pewnych okręgach i utrzymywać z nimi stosunki, podobnie jak po wojnie niektóre miasta angielskie adoptowały wsie i miasta w krajach zniszczonych w czasie działań wojennych.

Zwalczanie — w sposób ostrożny i racjonalny — niechęci do emigrowania tych, którzy mają widoki powodzenia w krajach zamorskich, staje się obecnie — w związku z przeludnieniem i wynikającym stąd bezrobociem — jednym z ważnych zagadnień społecznych w Anglii. Do tego celu prowadzi działalność stowarzyszeń społecznych, a zwłaszcza oddziały Komitetu Osadnictwa Zamorskiego, zakładane na prowincji.

Działalność ta nie wyszła jeszcze poza okres doświadczeń, ale wykazuje bardzo poważne próby zainteresowania szerokich warstw ludności tem zagadnieniem i daje już pewne wyniki. Dla przykładu zacytować można Komitet Osadnictwa Zamorskiego w Kent, na którego czele stoi Lord Camden, naczelnik władzy administracyjnej hrabstwa. Ideę przewodnią instytucji, inspirowaną, jak sądzić można przez Lorda Clarendon, Prezesa Centralnego Komitetu Osadnictwa Zamorskiego, jest pobudzenie wszystkich posiadających w hrabstwie wybitniejsze społeczne stanowiska do zainteresowania się tym rodzajem pracy społecznej i dania im możności udzielania informacji i porad ludziom chcącym emigrować za morze. Rozwój Imperjum Brytyjskiego, za pomocą odpowiedniego rozmieszczenia ludności białej w Dominjach, jest według słów Lorda

Ciarendon najgłówniejszym zadaniem rasy brytyjskiej w dobie obecnej. Prowincjonalne Komitety osadnictwa mają być pionierami tej idei. Obowiązkiem ich jest wywołanie w szerokich masach zapалу do tej sprawy i wskazanie im jak wiele można uczynić nie tylko przy pomocy pieniędzy, ale przez osobiste, indywidualne usługi. Praca Komitetu w Kent dała już poważne rezultaty. 238 mieszkańców tego hrabstwa zostało umieszczonych i zatrudnionych w miejscowościach zamorskich. Komitet utrzymuje bezpośredni kontakt z nimi i ponadto z 350 przeszło innymi osadnikami, posyła im czasopisma, listy, udziela zasiłków pieniężnych. Otrzymanie i wysłanie w ciągu roku około 20.000 listów jest samo przez się dowodem ożywionej działalności tego prowincjonalnego Komitetu.

Osadnictwo zamorskie staje się więc coraz więcej zagadnieniem ogólnospołecznym i państwowym, i przestaje być wyzyskiwane dla celów demagogicznych i partyjnych. Zakorzenie w masach uprzedzenie, że rząd pragnie przez emigrację pozbyć się bezrobotnych daje miejsce poczuciu odpowiedzialności za losy wyjeżdżających nie tylko ze strony rządu, ale także społeczeństwa bez różnicy przekonań politycznych. Dostosowanie ich do nowych warunków pracy i otoczenia jest obok stworzenia dla nich odpowiednich warunków i utrzymania łączności z nimi najważniejszą dziś troską władz i czynników społecznych zajmujących się emigracją. Jeżeli wspólny język stanowi dla anglików wyjeżdżających do zamorskich dominjów wielkie ułatwienie, w porównaniu do emigrantów z innych krajów europejskich, to znaczną przeszkodą jest brak znajomości rolnictwa i przyzwyczajenia do wiejskiego trybu życia. Mają temu zaradzić ośrodki szkolenia, których liczba ma być powiększona. Program i wyniki tego szkolenia przyszłych rolników będą omówione osobno w jednym z następnych zeszytów.

M. B.

A M E R Y K A.

STANY ZJEDNOCZONE.

W a r u n k i g o s p o d a r c z e.

(Wyciąg ze sprawozdania konsularnego).

Urzędowe wykazy amerykańskie stwierdzają, że ogólna ilość robotników, zatrudnionych w wielkim przemyśle, uległa nieznacznemu zmniejszeniu w pierwszych sześciu miesiącach r. b. w porównaniu z pierwszymi sześcioma miesiącami roku ubiegłego.

Redukcja ta wyraża się procentowo syfrą 2,4%. Suma zarobków natomiast zmniejszyła się o 0,6%.

Przemysł budowlany znajduje się w wyjątkowym rozkwicie w r. b. Od kwietnia zaobserwowano nadto zwiększenie się liczby robotników, zatrudnionych w przemyśle cukrowniczym (rafinerje trzciny cukrowej), w fabrykach opon samochodowych i nawozów sztucznych. Przemysł samochodowy zwiększył w okresie sprawozdawczym liczbę robotników o 0,8% a sumę ich zarobków o 2,8%.

Najważniejsze redukcje zarówno w liczbie zatrudnionych jak i w sumie ich zarobków stwierdzono w pierwszym półroczu 1927 r. w przemyśle krawieckim, cukierniczym, włókienniczym, skórniczym, w fabrykach tytoniu, fortepianów, narzędzi rolniczych, rafinerjach nafty, w garnearstwie, w fabrykach obuwia i w młynach.

W przemyśle żelaznym i stalowym, jak i w warsztatach budowy okrętów stwierdzono również zmniejszenie się liczby zatrudnionych robotników przy jednoczesnym nieznacznym zwiększeniu się sumy ogólnej ich zarobków.

Naogół panowała tendencja nietyle zwiększenia skali zarobków, ile godzin pracy — czem też tłumaczyć należy powiększenie się ogólnej sumy zarobków robotniczych.

W stanach na półwyspie Pacyfiku i w rejonie Gór Skalistych stwierdzono naogół poprawę na rynku pracy, zarówno co do liczby zatrudnionych jak i sumy zarobków. W południowych stanach półwyspu Atlantyckiego i północnej części stanów centralnych — rozwój był ledwie dostrzegalny, natomiast w stanach północnych półwyspu Atlantyckiego i w Nowej Anglii zaobserwowano pewien, nieznaczny wprawdzie, zastój. To ostatnie o tyle jest ważne, że stany te zamieszkałe są przez ludność wychodzącą z Polski w większych ilościach.

Zarobki per capita w 54 ważniejszych gałęziach przemysłu spadły w kwietniu r. b. o 0.3% w porównaniu z marcem r. b., a były o 1.8% większe niż w kwietniu r. 1926.

Skala zarobków zwiększyła się w 20 ważniejszych gałęziach przemysłu z końcem kwietnia r. b. o 3.7%. Dotyczyło to jednak tylko 9.000 robotników wykwalifikowanych. Natomiast w 13 innych gałęziach nastąpiło zmniejszenie się skali zarobków o 8.4% i dotyczyło 3.400 robotników wykwalifikowanych.

Naogół utrzymany został w odniesieniu do skali zarobków status quo z r. 1926.

Brak robotnika niewykwalifikowanego w pewnych gałęziach przemysłu dał się w dalszym ciągu odczuwać w okresie sprawozdawczym — lecz dotychczas nie zaważył na szali o tyle, aby spowodować oddźwięk sfer decydujących na przedłożenia fabrykantów. Poważniejszym natomiast jest brak służby. Należy też przewidywać przywrócenie specjalnych ułatwień imigracyjnych dla służby domowej w projektach, jaki rozstrzygnie Kongres, na tegorocznej sesji zimowej. (Ułatwienia te istniały nawet w ustawach restrykcyjnych do 1-go lipca 1924 r.).

Koszt utrzymania nie uległ zmianom w porównaniu ze stanem rzeczy w r. 1926. W ruchu realnościowym, bardzo naogół ożywionym w Stanach Zjedn. panował pewien nastrój w okresie sprawozdawczym. Kupno i wymiana domów, parceli, etc. stały się trudniejsze, gdyż są uważane już nie za całkiem pewną inwestycję.

Ceny realności nie wzrastają, a przynajmniej nie w tak szybkim tempie jak od r. 1922 po r. 1926. Jest to objaw zwykły w Stanach Zjedn., gdzie po siedmiu latach gorączkowej ekspansji w ruchu budowlanym i w handlu realnościowym następują zawsze dwa lub trzy lata względnego zastój.

Robotnik polski, jak to stwierdziły obserwacje, coraz częściej odczuwa zastój w przemyśle i handlu. Z tego powodu zwiększa się liczba zapytań o grunta i nieruchomości w kraju. Można się też spodziewać pewnego zwiększenia reemigracji elementu zasobnego w oszczędności.

KANADA.

Imigracja robotników rolnych i osadników w okresie letnim 1927 r.

Imigracja do Kanady w roku bieżącym, według informacji Konsulatu polskiego, przejawiała się w liczbach znacznie przewyższających liczby przychodźców z lat ubiegłych. W marcu np. przybyło 20.371 imigrantów czyli o przeszło 30% więcej niżeli w marcu 1926 r. W kwietniu b. r. przybyło 35.441 imigrantów czyli o przeszło 100% więcej niż w kwietniu z. r. W maju, według obliczeń tymczasowych i przybliżonych, przybyło nie mniej imigrantów niż w kwietniu. Ten zwiększony napływ robotników wywołał pewne trudności w ich rozmieszczeniu, z powodu niemożności uruchomienia większej liczby pociągów oraz szczupłości pomieszczeń, przeznaczonych dla imigrantów. Do tych przeszkód przyłączyły się warunki klimatyczne, — w roku bieżącym wyjątkowo nie sprzyjające szybkiemu rozmieszczeniu po farmach robotników rolnych, stanowiących gros imigracji. Trwające dłużej niż zwykle chłody i ustawiczne deszcze

nietylko opóźniły, ale w wielu miejscowościach, uniemożliwiły zasiewy, tak że ogólny obszar zasiewów w tym roku zmniejszy się w trzech prowincjach stepowych, w których ujawnia się głównie zapotrzebowanie na robotników z Europy, o 20 do 15%.

Wobec tak niepomyślnych widoków na urodzaj farmerzy nie okazywali chęci wiązanie się kontraktami z robotnikami. Dlatego, gdy pierwsze transporty przybyły z Polski około 15 lutego, stosunkowo łatwo znajdowały zajęcie u gospodarzy, którzy, chcąc się zabezpieczyć przed brakiem robotnika w okresie letnim, chętnie płacili przybywającym 10 do 25 dolarów miesięcznie do rozpoczęcia okresu robót, w drugiej połowie marca otrzymanie pracy było już o wiele trudniejsze i mniej korzystne, gdyż wielu farmerów nawet za wikt, bez wynagrodzenia, nie chciało przyjąć robotników, a inni, zwątpiwszy w możliwość zasiania pszenicy tego lata, odprawili przyjętych poprzednio robotników.

Sytuacja pogarszała się do końca maja i — według wiadomości udzielonych przez korespondenta Urzędu — wielu robotników różnych narodowości spotkać było można w tym czasie, wędrujących z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pracy i wydających ostatnie swe oszczędności na zakupienie biletów kolejowych. Nieznajomość języka angielskiego utrudniała jeszcze bardziej położenie robotników polskich, a zwłaszcza tych, którzy jeli się poszukiwania zajęcia w miastach, zwiększając tem liczbę bezrobotnych. Wogóle odpływ do ośrodków przemysłowych bardziej powszechny jest wśród imigrantów angielskich i niemieckich, którzy w znacznej części nie są rolnikami z zawodu.

Nagromadzenie bezrobotnych obcokrajowców w miastach prowincyj Ontario i Quebec zaalarmowało opinię publiczną, a w szczególności związki zawodowe, które wypowiedziały się za zupełnem powstrzymaniem imigracji. Powstały nawet pogłoski o masowym deportowaniu imigrantów, którzy nie nadają się do pracy na roli albo rzucając ją w celu udania się do miast. W każdym razie zwiększenie się bezrobocia z powodu napływu imigrantów zarówno jak niepomyślna w tym roku pogoda były przyczyną nagłego wstrzymania przez rząd kanadyjski imigracji do Kanady, co odbiło się głośnie echem w Polsce, narazając na dotkliwe straty ludzi gotowych już do drogi, którzy wyprzedzali swe mienie lub zaciągnęli długi dla zebrania funduszków na podróż.

W celu usunięcia przesadnych opinii o wysokich zarobkach w Kanadzie, które wywołują potem rozczarowanie albo niechęć przyjmowania pracy skromniej wynagradzanej i były często powodem zażaleń, Konsulat Polski w Montealu zwraca uwagę, że przeciętna płaca robotnika rolnego przy umowie rocznej waha się pomiędzy 30 a 33 dol. miesięcznie, a płaca robotnicy 20 do 22 dol. wraz z utrzymaniem, przyczem w niektórych gospodarstwach wypłaca się pewien dodatek na okres żniw. Świeżo przybyły robotnik nie zawsze jednak otrzymuje zapłatę według skali powyższej, gdyż z powodu nieznajomości języka nie może pójść do większych i zamożniejszych firm, należących do Anglików i przyjmuje pracę u gospodarzy polskich i ruskich, u których poziom płac jest często niższy. W sezonie letnim płaca robotnika wynosi około 40 dol., płaca robotnicy 23 dol., dogodniejsze są jednak umowy roczne, chronią bowiem od bezrobocia w czasie zimy, kiedy o pracę jest najtrudniej. Płace te nie pozwalają na szybkie zebranie większych sum, ale dają możliwość zaoszczędzenia w ciągu lat kilku kapitału, wystarczającego na założenie gospodarstwa, co powinno być celem każdego przybywającego do Kanady rolnika. Jak było powiedziane, niepomyślne warunki atmosferyczne roku bieżącego wywołały pewne obniżenie płac, szczególnie dotkliwe dla tych, którzy zmuszeni są płacić względnie wysoki procent od pożyczek zaciągniętych na podróż.

W lasach płace są wyższe, ale praca cięższa, a przy umowach akordowych imigranci, nie znający systemu pracy, często przeliczają swoje siły i w rezultacie mało zarabiają, jak stwierdzają posiadane informacje. Przy naprawie torów kolejowych,

które w roku tym zatrudniły wielu robotników, płaca dzienna wynosi około 3.50 dol. bez wiktu, na który liczyć trzeba co najmniej 1 dolar. Praca ta jednak niezawsze się zdarza.

Rzemieślnicy mogą wprawdzie otrzymywać dość wysokie zarobki, zwłaszcza cieśle i kowale, ale tylko w wyjątkowych wypadkach znajdują pracę w swoim zawodzie. Dlatego częste są narzekania na niesumienność agentów, którzy, informując o wysokich zarobkach, nie dodają, jak słusznie zwraca uwagę jeden z korespondentów Urzędu Emigracyjnego, że 95% imigrantów liczyć na nie może i musi pracować na roli.

Ci imigranci, którzy przyjeżdżają z zamiarem udania się do Stanów Zjednoczonych, narażeni są na najcięższe przejścia, grozi im bowiem deportacja, a w ostatnich czasach kontrola policji imigracyjnej Stanów jest coraz ostrzejsza.

Rodziny, przyjeżdżające z zamiarem osiedlenia się, tylko w razie posiadania znacniejszego kapitału mogą liczyć na zakupienie gospodarstwa, mającego dogodne położenie, w pobliżu rynków zbytu, w okolicach o łagodniejszym klimacie, przyczem i w tym wypadku niezajomość języka stanowi dużą przeszkodę w znalezieniu odpowiedniej działki. Towarzystwo kolejowe Canadian National Railways w roku bieżącym kierowało rodziny, rozporządzające mniejszym kapitałem w okolice Prince Albert, na północy Saskatchewanu albo na północ od Edmonton, w okolice zamieszkałe przez francuzów. Według otrzymanych wiadomości wiele rodzin nie osiedliło się na proponowanych im farmach, spodziewając się widocznie korzystniejszych warunków. Dlatego uprzedzać należy wybierające się do Kanady rodziny rolnicze, że pierwszy okres zagospodarowania przy surowym klimacie, szczupłym kapitale i braku wielu gospodarskich i mieszkaniowych urządzeń jest ciężki, chociaż po paru latach dojść można do względnego dobrobytu. W wielu wypadkach pożyteczną byłaby praca najemna w pierwszym roku dla nabycia doświadczenia potrzebnego w odmiennych warunkach i pewnych wiadomości angielskiego języka, które ułatwią porozumiewanie się z władzami i instytucjami kolonizacyjnymi.

BRAZYLJA.

Eksport herwa matte w Paranie.

(Sprawozdanie konsularne).

Herwa matte, będąca niejako surogatem herbaty chińskiej, stanowi ulubiony napój mieszkańców południowej Ameryki. W szczególności użycie jej rozpowszechnione jest w Argentynie. Największym producentem herwy jest stan Parana, dla którego eksport herwy stanowi główne źródło dochodu, w ogólnym zaś bilansie handlowym Brazylii stoi eksport herwy na 3-cim miejscu, po kawie i kauczuku. Jako przykład przytoczyć można następujące cyfry: eksport herwy w roku 1926 wynosił 92657 ton wartości 114.220.000 milrejsów, podczas gdy wartość eksportowanego kauczuku, (który przed wojną światową odgrywał dominującą rolę w eksporcie Brazylii) — wynosiła 114.877.000 milrejsów. Ponieważ w stanie Parana na 100.000.000 milrejsów, stanowiących wartość ogólną eksportowanych artykułów, 75.000.000 wypada za eksport herwy, przeto łatwo dojść do wniosku, iż zmniejszenie się wywozu herwy, musiałoby wpłynąć w sposób jak najbardziej ujemny na całokształt życia gospodarczego Parany. Ucierpieliby na tem zwłaszcza koloniści polscy, właściciele gospodarstw herwowych, dla których roślina ta stanowi obecnie główną podstawę dobrobytu. To samo dotyczy stanu Sta Catharina, który również produkuje znaczne ilości herwy na eksport.

Wobec powyższego, zrozumiałym staje się fakt, że rządy stanowe Parany i St.

Cathariny, z niepokojem śledzą usiłowania Argentyny zaprowadzenia na północy swego kraju kultury drzew herwowych, aby w ten sposób uniezależnić się od Brazylii. To też miarodajne sfery w Brazylii, starają się obecnie już o znalezienie nowych rynków zbytu dla herwy, jakkolwiek dotychczas eksport jej się nie zmniejszył, wynosił bowiem

W roku	ton	wartości
1922	82.346	53.579.000 milrejsów
1923	87.648	55.118.000 ..
1924	78.750	87.952.000 ..
1925	86.755	107.578.000 ..
1926	92.657	114.220.000 ..

Prócz Argentyny, która importowała z Brazylii w roku 1925 65.635 ton herwy, wywóz do Urugwaju wynosił 15.937 ton, do Chile 5090 ton. Europa konsumuje tylko znikome ilości herwy, które nie mogą zaważyć w bilansie handlowym Brazylii. Mianowicie w r. 1925 importowały: Włochy 41 ton, Francja 41 ton, Niemcy 15 ton, Hiszpanja 3 tony, Portugalia 3 tony. Do Stanów Zjednoczonych Ameryki półn. wywieziono 9 ton.

Jako nowy rynek zbytu na herwę, pragnie obecnie Brazylija zdobyć kraje słowieńskie Europy, między innymi także i Polskę. Prasa tutejsza przypomina, że pierwszy transport herwa matte do Polski datuje się jeszcze r. 1883 (Rudzki Warszawa) w ilości 50 baryłek o ciężarze 3937 kg. Później powzięto próby importowania herwy do Polski w r. 1922, ale bez rezultatu. Obecnie znany tutaj w sferach rządowych jak i wśród kolonii polskiej inżynier Saporski proponuje wszczęcie ponownych prób eksportu herwy do Polski. Dla reklamy ma Rząd stanu Parana dostarczać 3 tony herwy rocznie franco port w Tryjeście, skąd towar ten ma być sprowadzony do Polski podobno na koszt firmy Okołowski w Krakowie, którą rzekomo p. Saporski miał zainteresować tą sprawą.

Zaniepokojenie o rynki zbytu w Argentynie dla herwy matte znalazło wyraz w żywej kampanji prasowej, inspirowanej przez warstwy najwplywowsze, zainteresowane sprawą zbytu tego produktu.

Zdaniem brazylijskich sfer bankowych, jedynym skutecznym sposobem zaradzenia grożącej sytuacji są powyższe przez głównych eksporterów kroki, mające na celu obniżenie cen herwa matte na rynku wewnętrznym do tego stopnia, aby zniszczyć w zarodku konkurencję, która tworzy się w Argentynie. I istotnie ceny nieuszlachetnionej herwa matte, które w r. 1926 dochodziły do 20 milrs. — loco Kurytyba za arabę (15 kg.) opadły w ostatnich czasach do 11, — 1½ milrs. — loco Kurytyba. I choć niezwykle deszcze, które w roku bieżącym, utrudniały zbiór i dowóz herwa matte, spowodowały znów wzrost do 13 milrs., wydaje się, że eksporterzy są zdecydowani nie dopuszczać do ponownego podniesienia cen na rynku wewnętrznym do nieuzasadnionej niczem wysokości lat poprzednich — co, jak wiadomo, zachęciło Argentynę do plantacji herwowych, które, według opinii ludzi kompetentnych, mogą jedynie egzystować przy cenach parańskich równie wysokich jak w ubiegłym roku.

Niezależnie od powyższego sfery finansowe znajdują, że bezpośrednią przyczynę kryzysu w eksporcie herwa matte — i znacznie ważniejszą, niż owa, dotąd naprawdę jeszcze mało dająca się we znaki konkurencja plantatorów argentyńskich jest nagromadzenie zapasów herwa matte w Buenos Aires, wywołane słabszą niż przewidywano konsumpcją tej rośliny w Argentynie.

Na szczęście jednak dla parańskich eksporterów rynek argentyński wykazuje w trzecim kwartale bieżącego roku większe ożywienie. Z Buenos Aires spodziewane były w tym czasie znaczniejsze zamówienia. W Montewideo konsumpcja herwa matte jest w dalszym ciągu zadawalniająca.

Kolonizacja Stanu Matto Grosso. (Sprawozdanie konsularne).

Stan Matto Grosso jest jednym z największych stanów, jakie wchodzi w skład Republiki Brazylii, gdyż obszarem swoim o powierzchni 1.400.000 km. kwadratowych przekracza blisko pięciokrotnie obszar Rzeczypospolitej polskiej. Stan ten, leżący zdale od ośrodków brazylijskiego życia gospodarczego i słabo zaludniony, bo liczący w dniu 31.XII.1926 r. ledwie 312.661 mieszkańców i to według urzędowej statystyki, która wydaje się raczej optymistyczną, — pozbawiony jest prawie zupełnie kolei żelaznych. Stolica stanu tego Cuyaba liczy podobno 34.000 mieszkańców i nie posiada dotychczas połączenia kolejowego z resztą kraju. Jediną arterją komunikacyjną jest dotychczas graniczna rzeka Paraguay, nad której brzegiem leży drugie po stolicy miasto Corumba, skupiające cały prawie handel tego stanu. Z mniejszych miast wymienić należy: Porto Martinho, następnie Porto Esperança, Guajara - Mirim i Bella Vista. Udział stanu Matto Grosso w handlu brazylijskim jest niepomniernie mały. Niewielkie znaczenie, jakie dotychczas odgrywa w życiu gospodarczem Brazylii, ilustruje najlepiej statystyka importu i eksportu.

Wartość importu (w funt. szterl.) z portów Corumba, Porto Esperança, Cuyaba, Guajara - Mirim, Bella Vista, wynosiła:

1921 r.	1922 r.	1923 r.	1924 r.	1925 r.
112.487	95.974	67.364	105.169	149.723

Wartość eksportu (w funtach szterlingach) z trzech najważniejszych portów Corumba, P. Maritinho, P. Esperança ¹⁾ wynosiła:

1921 r.	1922 r.	1923 r.	1924 r.	1925 r.
123.161	143.073	204.235	226.554	257.446

Dla porównania zaznaczyć należy, że wartość eksportu przez jeden tylko port w Santos, w roku 1925 wynosiła 55.373.090 funtów szterlingów, czyli 20 razy więcej niż eksport z 3-ch portów Matto Grosso.

Ważniejsze artykuły eksportu stanu Matto Grosso są: skóry, których w roku 1925, wysłano z portu Corumba 1.868.578 kg., następnie kauczuk (surowy — hevea), eksportowany w tym samym roku w ilości 158.141 kg. wreszcie drzewo wysyłane przez Porto Martinho.

Bogactwa przyrody stanu Matto Grosso, zainteresowały w ostatnich czasach kapitalistów północno - amerykańskich. Rząd stanowy zawarł już podobno umowę z jednym ze syndykatów amerykańskich, na mocy której kapitaliści ci tworzą konsorcjum i zobowiązują się do budowy dawno już projektowanej linii kolejowej, przecinającej północną połac stanu. Wzajem za to otrzymać mają ogromne obszary, sięgające 100.000 km². do kolonizacji i eksploatacji. Kolej ma być wybudowaną w przeciągu lat 5-ciu, a budowa tej linii pochłonie sumę 300.000.000 milrejsów. Po wybudowaniu kolei, bogactwa stanu Matto Grosso, których eksport i eksploatacja obecnie się nie opłaca, będą mogły znaleźć zbyt na rynku światowym, a stan ten przestanie być tak trudno dostępnym dla cywilizacji i imigracji europejskiej.

ARGENTYNA.

P s z c z e l n i c t w o.

Na zapytanie jednego z polskich pszczelarzy, zamierzającego osiedlić się w Argentynie, o ile istnieją w tym kraju dobre warunki produkcji i zbytu miodu, Konsulat Rzeczy-

¹⁾ Brak danych o eksporcie pozostałych, pomniejszych portów.

pospolitej w Buenos Aires udzielił następujących informacji, uzyskanych od osób kompetentnych w tym zawodzie:

W ostatnim pięcioleciu pszczelnictwo w Argentynie znacznie się rozwinęło. W roku 1925 produkcja miodu wynosiła przeszło 10.000.000 kg.

Największe pasieki znajdują się na prowincji Mendoza; trzy z nich mają więcej niż po 2.000 uli. Eksport miodu z tej prowincji wynosi przeszło 4 miliony kilogramów rocznie. W prowincjach Entre Rios i Corriente produkcja jest średnia i na lepszy zbiór liczyć można tylko na wybrzeżu rzeki Parany. Natomiast jakość produkowanego miodu jest w prowincjach tych pierwszorzędna, gdyż w znacznej części pochodzi on z kwiatu pomarańczowego. Pszczelnictwo w Misiones, na pograniczu Paragwaju, ma dobrą przyszłość.

Bardzo zachęcające dla pszczelarzy są okolice Rosario z powodu klimatu i roślinności, która wpływa na znaczną produkcję miodu. Produkt ten znajduje w licznych miastach i osadach fabrycznych Rosario łatwy zbyt po cenach korzystnych.

W okolicach Buenos Aires również zbiory są średnie (około 30 kg. z ula) ale zbyt jest łatwy po cenie 50—55 ct. za kg. hurtownie, a 80 do 1.20 ct. detalicznie. Na wyspach Delt i Parany, wśród sadów i plantacji wierzb i topoli, pszczelnictwo daje dobre zyski i łatwo znaleźć odpowiednią działkę ziemi dla założenia pasieki. W okolicach Rio Negro (1.200 km. na południe od Buenos Aires) i na pograniczu prowincji Pampa zbiory są największe, do czego przyczyniają się olbrzymie obszary zasiane lucerną (alfą) nasienną. Przy zakładaniu pastwisk unikać należy okolic gorących, na północy Argentyny, oraz pastwisk, w których bydło nie dopuszcza do kwitnienia roślin.

Naogół więc pszczelarstwo daje w Argentynie dobre zyski, wymaga jednak odpowiedniego kapitału i wytrwałej a umiejętnej pracy. Niezbędna jest znajomość języka hiszpańskiego.

Wysokość gotówki potrzebnej dla założenia średniego pszczelnego gospodarstwa zależy od okolicy. Na kolonjach rządowych w Misiones, w których jest już sporo osiedli polskich, kwota 1.500 dol. jest wystarczająca, wymaga jednak osobistej pracy gospodarza i jego rodziny. W prowincji Entre Rios można nabyć ziemię z rąk prywatnych na długoterminowe spłaty, ale trzeba wpłacić a conto 100 dol. i posiadać prócz tego pewną gotówkę na zagospodarowanie się. W delcie rzeki Parany, w pobliżu Buenos Aires potrzebna jest gotówka 2 do 3 tysięcy dolarów. W okolicach tych daje dochód nie tylko pszczelarstwo, ale również sadownictwo i uprawa wierzby doszykarskiej.

Z powyższych danych wynika, że pszczelarz dobrze znający swój zawód, energiczny i wytrwały, może myśleć o założeniu pasieki w Argentynie, o ile posiada co najmniej 1500 dolarów po opłaceniu kosztów podróży. Ze względu jednak na nieznaną warunków miejscowych, może łatwo popełnić szereg błędów, np. wybrać okolicę nieodpowiednią, albo kupić ziemię po cenach zbyt wygórowanych. Dlatego doradza się przyjęcie zrazu pracy najemnej albo praktyki u dobrego pszczelarza i dopiero w drugim roku, po dokładnem poznaniu miejscowych warunków i nabyciu gruntownej znajomości języka hiszpańskiego, dążyć do założenia własnego gospodarstwa.

A Z J A.

AFGANISTAN.

Możliwości zarobkowe.

Na zasadzie informacji Poselstwa Polskiego w Teheranie, podaje się do wiadomości osób zainteresowanych tą sprawą, że przyjazd Europejczyków do Afganistanu jest

utrudniony i wymaga każdorazowego specjalnego zezwolenia Rządu Afgańskiego. Przebywająca w Afganistanie — głównie w Kabulu — bardzo nieliczna kolonja europejska składa się przeważnie z urzędowych przedstawicieli obcych państw oraz z kilkunastu osób zaangażowanych przez Rząd Afgański do budowy dróg, instalacji elektrowni, telefonów i t. d.

Co się tyczy działu budowniczego — sytuacja ma być podobna do odnośnej sytuacji w Persji; ruch budowlany jest bardzo ograniczony i dotyczy właściwie tylko budowy od czasu do czasu gmachów rządowych, przyczem używane są siły robocze i fachowe miejscowe.

Zapoczątkowane przez obecnego Króla Afgańskiego uprzemysłowienie kraju daje podobno dobre możliwości zarobkowe dla europejskich sił fachowych — jednak, biorąc pod uwagę trudne warunki życiowe dla Europejczyków w Afganistanie i ksenofobię rozpowszechnioną wśród miejscowej ludności, Europejczyk przyjąć może posadę w Afganistanie jedynie na podstawie kontraktu z Rządem w Kabulu.

JAPONJA.

Emigracja do Brazylii.

(Wyciąg ze sprawozdania konsularnego).

Zagadnienia emigracyjne dla Japonji mają niezwykle znaczenie, a od chwili konfliktu na tym terenie ze Stanami Zjednoczonymi, są także sferą szczególnej drażliwości japońskiej opinii publicznej. To też opinja ta z zaniepokojeniem śledzi ostatnie zarządzenia rządu brazylijskiego w stosunku do coraz wzrastającej emigracji japońskiej do Brazylii.

Rząd brazylijski zawiadomił Japonję, iż poczynając od 1 listopada bieżącego roku emigranci japońscy celem otrzymania prawa wyjazdu do Brazylii muszą wypełnić szereg formalności znacznie więcej skomplikowanych niż poprzednio.

Na zasadzie nowych rozporządzeń kobiety, dzieci i osoby starsze niezdolne już do pracy zarobkowej, które zamierzają udać się z Japonji do Brazylii na żądanie członków ich rodziny tam zamieszkałych, muszą mieć pozwolenie japońskiego ministra Spraw Zagranicznych. Ponadto winni oni posiadać zaświadczenie od policji lub innej instytucji rządowej, w której okęgu mieszkali więcej niż 6 miesięcy, świadczące o ich dobrem prowadzeniu się (świadcstwo moralności). Emigranci zarobkujący są obowiązani do przedstawienia w poselstwie brazylijskim swoich papierów zaopatrzonych fotografią i zdjęciem daktyloskopijnem, zawierającym również dane co do imienia, narodowości, stosunków rodzinnych, zawodowych i t. d. emigrantów. Osoby nie posiadające wymienionych dokumentów nie uzyskają prawa wyjazdu do Brazylii.

Pozatem są i inne utrudnienia. Dawniej n.p. wystarczał jeden paszport dla wszystkich członków rodziny emigranta, obecnie zaś każdy musi mieć osobny paszport prócz żony emigranta i dzieci poniżej lat 20 lub braci i siostr poniżej lat 16.

Utrudnień powyższych nie można nazwać zbyt ciężkimi i nie przekraczają one normalnych przepisów imigracyjnych. Mimo to uczyniły one w Japonji bardzo przykre wrażenie tem bardziej, że Japonja przewidywała znaczne zwiększenie liczby swych emigrantów do Brazylii w r. 1928.

A F R Y K A.

UNJA POŁUDNIOWO - AFRYKAŃSKA.

Układ z Rządem Indyj w sprawie wychodźców induskich.

Kraje wchodzące w skład Unji Południowo - Afrykańskiej zaludnione są — według spisu ludności z 1921 r. — przez 1.519.488 Europejczyków rasy białej i 5.409.534 t. zw. kolorowej ludności, w ogromnej większości murzyńskiej, tubylczej. Do tej kategorii zaliczono również ludność azjatycką, w liczbie 165.732, która — poza kilku tysiącami chińczyków — składa się niemal wyłącznie z indusów, wychodźców i potomków wychodźców.

Stosunek ilościowy rasy europejskiej do ras kolorowych sprawia, że utrzymanie jej stanu posiadania jest podstawowym zagadnieniem politycznym Unji Południowo - Afrykańskiej. Stan ten uległ pogorszeniu wskutek stałego dopływu robotników z Indyj, sprowadzanych ze względu na ich skromne wymagania, będące objawem niskiej stopy życiowej.

Indusi osiedlili się najgęściej w Natalu, i są tam obecnie liczniejsi niż Europejczycy. Wychodźcy induscy - kulisi przyjeżdżają według trybu ustalonego od dziesiątków lat na koszt pracodawców na pięcioletni kontrakt. Ponadto przybyli ich śladem, ale na koszt własny, handlowcy, przeważnie z Bombaju, zwani w Afryce Arabami. Dzięki skromnym wymaganiom życiowym, korzystaniu z pracy najemnej współrodaków za cenę kilkakrotnie mniejszą od przeciętnych w okolicy zarobków, kupcy indusi wyparli niemal zupełnie kupców europejskich. Kulisi, zrazu wykonujący pracę najniższą i najgorzej płatną, po wypracowaniu kontraktu zajęli stopniowo lepsze stanowiska i dziś wyparli już Anglików i Holendrów z krawiectwa, z malarstwa pokojowego, stopniowo opanowują przemysł budowlany i mechaniczny, biorąc wszędzie górę dzięki niewysokim wynagrodzeniom życiowym.

Aby przeciwdziałać tej konkurencji szkodliwej dla ludności europejskiego pochodzenia, wprowadzone zostały pewne ograniczenia w prawie nabywania ziemi przez indusów i otrzymywania przez nich handlowej koncesyj. Nie wyczerpywało to jednak zagadnienia, które jątrzyło się coraz bardziej, domagając się bardziej wszechstronnego rozwiązania na innej drodze, a mianowicie na drodze wzajemnego porozumienia z krajem przynależności wychodźców.

Wszczęte w tej sprawie rokowania doprowadziły dnia 21 lutego b. r. do zawarcia pomiędzy rządem Unji Południowo - afrykańskiej a rządem Indyj Wschodnich układu, który wniósł doniosłe zmiany do dotychczasowego stosunku rządu Unji względem induskich wychodźców. Porozumienie to stanowi niezmiernie interesującą próbę uregulowania kłopotliwych i drażliwych kwestyj wynikających z osiedlenia znacznej liczby cudzoziemców, w duchu wzajemnego zrozumienia i poszanowania słusznych praw i potrzeb zarówno kraju pobytu jak wychodźców. Dlatego zawarcie układu powitano w Indjach z uznaniem we wszystkich ugrupowaniach politycznych. Znaczącym jest powiedzenie słynnego nacjonalisty lidera Indyj, Mahatma Gandhi, że układ „nie jest wprawdzie najlepszy, ale niewątpliwie najlepszy jaki można było osiągnąć”, i może być uważany jako niewątpliwy dowód chęci ze strony Rządu Unji, pielęgnowania przyjaźniskich stosunków z Rządem i narodem induskim.

Oto treść tego układu:

1. Oba Rządy stwierdzają ponownie prawo Afryki Południowej do użycia wszelkich słusznych i prawnych środków dla utrzymania zachodniego trybu życia (standard of life).

2. Rząd Unji uznaje, że Indusom zamieszkałym w Unji, którzy okazują gotowość stosowania się do zachodniego trybu życia, należy ułatwić osiągnięcie tego celu.

3. Rząd Unji zorganizuje dla tych indusów, zamieszkałych w Unji, którzy zechcą z tego skorzystać, plan emigracji wspieranej do Indyj lub do innych krajów, w których zachodni tryb życia nie jest wymagany. Prawa uzyskane przez pobyt w Unji będą stracone po trzech latach ciągłej nieobecności. Emigranci, którzy przed upływem trzech lat zechcą powrócić do Unji, będą dopuszczeni pod warunkiem zwrotu kosztów wyłożonych przez Rząd Unji na ich emigrację.

4. Rząd Indyj uznaje, że obowiązkiem jego jest opiekowanie się tymi emigrantami po ich przybyciu do Indyj.

5. Wstęp żon i małoletnich dzieci Indusów zamieszkałych w Unji, będzie regulowany zgodnie z brzmieniem punktu 3-go XXI-szej rezolucji Konferencji Imperjum z 1918 roku.

6. W nadziei że trudności, z którymi dotychczas walczyła Unja będą zmniejszone dzięki układowi szczęśliwie zawartemu obecnie przez oba Rządy, oraz pragnąc aby układ ten wszedł w życie w jak najprzyjaźniejszych okolicznościach i mógł być w całej pełni wypróbowany, Rząd Unji Południowo - Afrykańskiej postanowił nie wykonywać w przyszłości (w odniesieniu do Indusów) zarządzeń dotyczących Rezerwacji obszarów, Imigracji i Rejestracji.

7. Oba Rządy postanowiły czuwać nad wykonaniem zawartego porozumienia i wymieniać od czasu do czasu poglądy w sprawie zmian, które nasunąć może doświadczenie.

8. Rząd Unji Południowo - Afrykańskiej prosił Rząd Indyj o mianowanie agenta (delegata) w celu zapewnienia ciągłej i wydajnej współpracy pomiędzy obu Rządami.

Dołączone do układu załączniki wyjaśniają sposób wykonania poszczególnych punktów. Jak wynika z tych wyjaśnień, rząd Unji podjął się repatrijowania na koszt własny do Indyj lub wysyłania do krajów, w których imigracja indusów jest dozwolona (jak Cejlon i Wyspy Malajskie) wszystkich indusów, którzy objawiają pragnienie wyjazdu. Ponadto każdy indus mający więcej niż 16 lat, który w tych warunkach wyjedzie z Indyj, otrzyma zasiłek w wysokości 20 f. szt. wypłacany w Indjach, za pośrednictwem poważnej instytucji bankowej. Indusi, którzy nie ukończyli 16 lat, otrzymają połowę tej sumy. Pewien znikomy zresztą fundusz wyznaczony został na wypłacanie również w Indjach stałych zasiłków emigrantom niezdolnym do pracy, według uznania Rządu Unji. Emigranci mogą powrócić w ciągu trzech lat zwracając Rządowi koszt, powrót nie może jednak nastąpić wcześniej niż po upływie roku, aby wyeliminować nadużywanie bezpłatnej podróży przez osoby, zamierzające udać się do Indyj na czas krótki. Rodziny wracać mogą jedynie w tym składzie, w którym wyjechały, za wyjątkiem córek, które zawarły ślub w Indjach oraz innych słusznych wyjątków, przedstawianych do zatwierdzenia Ministra Spraw Wewnętrznych.

Ślubne żony i małoletnie dzieci indusów zamieszkałych w Indjach, mogą być dopuszczone do Unji, w myśl zarządzeń cytowanych w układzie, o ile rząd indyjski stwierdzi ten ich charakter. W razie rozwodu, dla dopuszczenia drugiej żony wymagane jest przedstawienie jednośnego dowodu. Małoletnie dzieci, którym nie towarzyszy matka, mogą być dopuszczone jedynie w razie śmierci matki lub o ile jadą do matki zamieszkałej w Indjach. W innych wypadkach wymagane jest zezwolenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Należy zaznaczyć, że według istniejących poprzednio zarządzeń, prawo połączenia rodzin indusów zamieszkałych w Unji miało być uznane jedynie do 1930 r., obecny układ zaś postawił jako stałą zasadę swobodny przejazd żon i dzieci. Ponieważ repatrijacja na koszt Rządu Unji była wprowadzona poprzednio, nowością

w układzie jest zwiększenie udzielanej pomocy i prawo powrotu w ciągu trzech lat oraz obniżenie granic wieku uprawniającego do zgłoszenia żądania repatriacji.

Działacze induscy specjalną uwagę przykładają do części układu zawierającej uznanie zasady, że obowiązkiem rządu Unji jest podejmowanie starań w celu podniesienia społeczeństwa induskiego, zamieszkałego w Indiach do zachodniego trybu życia.

Witana jest z zadowoleniem zapowiedź utworzenia w Natalu komisji do zbadania potrzeb oświatowych indusów i powołania w tym celu wyznaczonego przez Rząd Indyj rzeczoznawcy oświatowego, polepszenia warunków mieszkania i nauki induskich uczniów w Kolegiów Fort Hara, wreszcie powołanie komitetów doradczych złożonych z indusów dla zbadania stosunków sanitarnych i mieszkaniowych w okolicy Durbanu, gdzie stłoczenie ludności induskiej jest szczególnie wielkie. Ważnem jest również zapowiedziane złagodzenie w odniesieniu do indusów ograniczeń rasowych w sprawie nabywania ziemi miejskiej w okolicy Durbanu, co pozwoli na polepszenie warunków mieszkaniowych, pozostawiających tam wiele do życzenia. Niemniej korzystnem jest zapewnienie przestrzegania zarządzeń ustawodawczych z 1924 i 1925 r., zapewniających indusom równe wynagrodzenie za pracę równą pracy europejczyków.

Najbardziej jednak doniosłem w opinii Mahatma Gandhi i oświeconego ogółu indusów jest zniesienie ograniczeń wprowadzonych przez t. zw. Class Areas Bill w prawie nabywania ziemi i wolność handlu. Nie oznacza to całkowitego zniesienia rsetrykcyjnego prawodawstwa, ale istotne jego złagodzenie. Np. przy rewizji koncesyj handlowych, władze prowincjonalne będą podawały przyczyny odmowy i dozwolone będzie odwołanie się od ich decyzji do sądów zwykłych lub specjalnych, dających gwarancję bezstronności.

Pewien odłam prasy induskiej wyraża jednak obawę, że niedostateczna ścisłość określenia „zachodni tryb życia” dawać będzie powód do dowolnej interpretacji, często niekorzystnej dla indusów. Wzbudza też pewne zaniepokojenie los tego odłamu ludności induskiej, który nie zdoła czy nie zechce zastosować się do zachodnich wymagań życiowych i wskutek tego pozbawiony będzie ulg przewidzianych w układzie. Pomimo podkreślenia dobrowolnego charakteru emigracji wspieranej niektórymi obawiają się, że w pewnych wypadkach może być stosowany pośredni przymus.

Jeżeli jednak układ wzbudza w pewnych kołach induskich zastrzeżenia, odzywają się również głosy opozycji w niektórych odłamach prasy południowo - afrykańskiej, wyrażającej poglądy stronnictwa południowo - afrykańskiego. Stanowisko obozu t. zw. nacjonalistycznego, będącego u władzy na podstawie porozumienia z socjalistami, uważane tam jest za zbyt ustepliwe w stosunku do indusów. Jeden z publicystów południowo - afrykańskich wystąpił w „Times'ie” londyńskim z gorącą obroną antiazjatyckiego ustawodawstwa, które jego zdaniem jest warunkiem niezbędnym dalszego istnienia ludności białej na czarnym kontynencie. Był jej wśród kilkakrotnie liczniejszej ludności murzyńskiej musi być broniący przez zarządzenia prawne, w przeciwnym razie człowiek biały który osiedlił się w Afryce Południowej przed 250 laty, może zniknąć w tym kraju podobnie jak znikły niegdyś osiedla europejskie w Afryce Północnej.

Trudno przesądzić wyniki walki, która niewątpliwie się rozegra pomiędzy obu częściami Imperjum Brytyjskiego o wyłączenie Indusów z ograniczeń prawnych dotyczących ludność kolorową. Układ z dnia 21 lutego pozostanie jednak niezmiennie doniosłą i być może owocną próbą częściowego rozwiązania zagadnienia przez uwzględnienie interesów obu stron.

M. B.

DZIAŁ URZĘDOWY.

UKŁADY EMIGRACYJNE.

UKŁAD

pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Rzeszy Niemieckiej z dnia 14 lipca 1927 r. w sprawie pomocy dla pozbawionych zarobku i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Rzeszy Niemieckiej postanowiły uregulować wzajemne stosunki w dziedzinie pomocy dla pozbawionych zarobku i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia i w tym celu mianowały swymi Pełnomocnikami:

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej pp.:

dr. Witolda Prądyńskiego, Członka Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej i

dr. Hermana Horowitza, Naczelnika Wydziału w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej,

Rząd Rzeszy Niemieckiej pp.:

dr. Georg Martius, Radcę Legacyjnego, Referendarza w Urzędzie Spraw Zagranicznych i

dr. Bernhard Lehfeldt, Radcę Ministerjalnego w Ministerstwie Pracy Rzeszy Niemieckiej,

którzy po zbadaniu swych pełnomocnictw, uznanych za sporządzone w dobrej i należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Artykuł 1.

Obywatelom polskim przyznane zostają na obszarze Rzeszy Niemieckiej świadczenia pomocy dla pozbawionych zarobku, a po wprowadzeniu ubezpieczenia na wypadek bezrobocia świadczenia, wynikające z tego ubezpieczenia, na tych samych warunkach i w takim samym zakresie, jak obywatelom Rzeszy. Tak samo obywatelom Rzeszy Niemieckiej przysługuje na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej prawo do świadczeń ubezpieczenia na wypadek bezrobocia na tych samych warunkach i w takim samym zakresie, jak obywatelom polskim.

Artykuł 2.

Obywatelom polskim przyznane zostają na obszarze Rzeszy Niemieckiej świadczenia pomocy na wypadek kryzysów gospodarczych na tych samych warunkach i w takim samym zakresie, jak obywatelom Rzeszy. Tak samo obywatelom Rzeszy Niemieckiej przysługuje na obszarze Rzeczypospolitej prawo do świadczeń państwowej pomocy doraźnej dla bezrobotnych na tych samych warunkach i w tym samym zakresie, jak obywatelom polskim.

Artykuł 3.

Świadczenia, udzielane stosownie do art. 1 i 2 niniejszego układu, nie pociągają za sobą skutków opieki społecznej (pomocy dla ubogich).

Artykuł 4.

(1) Rządy Polski i Niemiecki zobowiązują się do wzajemnego podawania sobie do wiadomości możliwie śpiesznie każdej istotnej zmiany form pomocy dla bezrobotnych (pomocy dla pozbawionych zarobku), wymienionych w art. 1 i 2 niniejszego układu.

(2) Istotną jest zmiana, o ile:

1. dotyczy ustawy albo rozporządzenia lub
2. zarządzona zostaje uchwałą Rady Ministrów lub
3. rozciąga się na cały obszar państwa, albo na wielkie miasta lub obwody przemysłowe.

Artykuł 5.

Dla tych uprawnionych do roszczeń, którym na mocy niniejszego układu winny być udzielane świadczenia, uważa się bieg okresu wyczekiwania za rozpoczęty również przez zgłoszenie, które dokonane zostało przed wejściem w życie niniejszego układu. Dotyczy to również wypadku, kiedy na podstawie wcześniejszego zgłoszenia roszczenie zostało oddalone z powodu obcej przynależności państwowej.

Artykuł 6.

(1) Układ niniejszy wchodzi w życie z dniem 18 lipca 1927 r. i obowiązuje narazie na rok. Okres jego ważności przedłuża się każdorazowo na rok następny, o ile nie zostaje wypowiedziany na trzy miesiące przed upływem tego okresu ważności.

(2) Jeśli w jednym z układających się państw zmieni się istotnie (art. 4) stan prawny jednej z wymienionych w art. 1 i 2 form pomocy dla bezrobotnych (pomocy dla pozbawionych zarobku), to Rząd drugiego państwa, o ile upatrywać będzie w tej zmianie znaczne pogorszenie świadczeń, może układ wypowiedzieć w terminie 2-ch miesięcy od czasu otrzymania zawiadomienia, mającego nastąpić zgodnie z art. 4. Wypowiedzenie dopuszczalne jest jedynie z końcem miesiąca kalendarzowego; termin wypowiedzenia jest trzymiesięczny.

(3) Aby uniknąć wypowiedzenia w razie zmiany stanu prawnego, układające się Rządy w takim wypadku wpierv dążyć będą, o ile to będzie potrzebne, do osiągnięcia porozumienia w drodze rokowań.

Artykuł 7.

Układ niniejszy sporządzony zostaje w języku polskim i niemieckim w dwóch egzemplarzach, z których każdy z układających się Rządów otrzymuje jeden egzemplarz w języku polskim i niemieckim. Tekst polski i niemiecki są zgodne i autentyczne.

Berlin, dnia 14 lipca 1927 r.

(—) *Dr. Witold Prądzyński.*

(—) *Dr. Georg Martius.*

(—) *Dr. Herman Horowitz.*

(—) *Dr. Bernhard Lehfeldt.*

Powyższy układ wraz z protokołem końcowym potwierdzam i ratyfikuję.

W Warszawie, dn. 20 października 1927 r.

Przez Prezydenta Rzeczypospolitej

(—) *I. Mościcki.*

Prezes Rady Ministrów

(—) *J. Piłsudski.*

L. S.

Minister Spraw Zagranicznych

(—) *August Zaleski.*

(D. U. R. P. Nr. 101 z dnia 19.XI.1927).

PROTOKÓŁ KONCOWY.

I. Układające się Rządy zgodne są co do tego, że sezonowi robotnicy rolni, obywatele polscy, nie podlegają postanowieniom niniejszego układu i nie otrzymują zatem świadczeń pomocy dla pozbawionych zarobku, dopóki na podstawie porozumienia pomiędzy Rządami Polskim i Niemieckim mocą 8-go rozporządzenia wykonawczego z dnia 24 marca 1927 r. (Reichsgesetzbl. I S. 81) do rozporządzenia o pomocy dla pozbawionych zarobku lub mocą innego przepisu, który zmieni to rozporządzenie wykonawcze, zwolnieni są od obowiązku płacenia na obszarze Rzeszy Niemieckiej składek na rzecz pomocy dla pozbawionych zarobku. To samo stosuje się odpowiednio po wprowadzeniu na obszarze Rzeszy Niemieckiej ubezpieczenia na wypadek bezrobocia.

II. Układające się Rządy zgodne są następnie co do tego, że układ niniejszy nie narusza polsko - niemieckiej Konwencji Górnośląskiej z dnia 15-go maja 1922 r., o ile bezrobotnym (pozbawionym zarobku) na zasadzie niniejszego układu nie zostają przyznane dalej idące prawa.

III. Wreszcie układające się Rządy zgodne są co do tego, że spór, dotyczący ustawy polskiej o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, toczący się obecnie w Komisji Mieszanej dla Górnego Śląska na wniosek Rządu Niemieckiego na podstawie art. 2 § 1, ust. 1. polsko - niemieckiej Konwencji Górnośląskiej z dnia 15 maja 1922 r., przez zawarcie niniejszego układu poleca One swoim przedstawicielom przy Komisji Mieszanej dla Górnego Śląska zakomunikowanie tego w drodze urzędowej we wspólnym piśmie Panu Prezydentowi Komisji Mieszanej dla Górnego Śląska.

Berlin, dnia 14 lipca 1927 r.

R O Z P O R Z A D Z E N I E

Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 10 sierpnia 1927 r. w sprawie wydawania poświadczeń obywatelstwa przez władze administracyjne I instancji.

Według informacji otrzymanych z Min. Spr. Zagr. zdarzają się często wypadki, że osoby zamieszkałe poza granicami Państwa i starające się o uzyskanie paszportu na prośbę swą, skierowaną do władz krajowych o wystawienie potrzebnego w tym celu poświadczenia obywatelstwa polskiego, otrzymują jedynie wyciągi z ksiąg stałej ludności, względnie certyfikaty przynależności gminnej, które to dowody albo nie są wcale potwierdzane przez władzę administracyjną, albo też zawierają jedynie klauzulę legalizacyjną, t. j. potwierdzenie autentyczności podpisu i pieczęci. Tego rodzaju praktyka jest niewłaściwą, gdyż placówkom zagranicznym R. P. nasuwają się — słusznie zresztą — wątpliwości, czy osoba wymieniona w wyciągu (certyfikacie) jest obywatelem polskim, czy zatem wydać jej można paszport, tem bardziej, że, jak to ma np. miejsce w m. st. Warszawie, wyciągi (certyfikaty) te wystawiają naogół czynniki nie powołane do stwierdzenia obywatelstwa, zaś klauzula legitymacyjna władzy administracyjnej nie daje pewności, że poprzednio stwierdzono przynależność państwową danej osoby. Ponadto zauważyć należy, że tak księgi stałej ludności dawnego Królestwa Kongresowego, jak też ewidencje przynależnych do gmin, położonych na terytorjum Małopolski i Śląska Cieszyńskiego, nie mogą na razie służyć jako pewny dowód, że osoba tam zapisana jest istotnie obywatelem polskim, ponieważ księgi (ewidencje) te nie zostały jeszcze dotychczas uzgodnione ze stanem prawnym, stworzonym przez traktaty w St. Germain en Laye i Ryskim. Z uwagi na powyższe zechce Pan Wojewoda wydać zarządzenie,

ażeby na żądanie osób, zamieszkających poza granicami Państwa, wystawiano bądź formalne poświadczenia obywatelstwa, zgodnie z art. 11 rozporządzenia z dnia 7.VI 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 320), bądź też umieszczano na wyciągu z ksiąg stałej ludności, względnie na certyfikacie przynależności, wyraźną wzmiankę, potwierdzającą obywatelstwo polskie danej osoby, oczywiście jeżeli wyciąg (certyfikat) ten służyć ma jako podstawa do uzyskania paszportu. Ponieważ nie jest wykluczone, że interesowani mogą bezpośrednio zwracać się o wydanie dokumentu obywatelstwa do urzędów gminnych lub policyjnych, należy również te urzędy pouczyć o wskazanym powyżej trybie i przestrzec przed wysyłaniem wyciągów z ksiąg ludności (certyfikatów przynależności), nie zaopatrzonych w klauzulę władzy administracyjnej I instancji co do obywatelstwa danej osoby.

Dyrektor Departamentu:

(—) *Kirst* mp.

OKÓLNIKI I INSTRUKCJE.

PISMO OKÓLNE

Urzędu Emigracyjnego z dnia 5 maja 1927 r. do koncesjonowanych Towarzystw Okrętowych w sprawie rozsyłania reklam, plakatów i t. p.

Powołując się na ust. 1 art. 4 aktu koncesyjnego, udzielonego Towarzystwu na r. 1927, Urząd Emigracyjny komunikuje, że rozsyłanie reklam, plakatów, rozkładów odejścia statków i innych druków, może być przez Towarzystwo skutecznie tylko na wyraźne żądanie osoby zainteresowanej i to w ilości nie przekraczającej 1 egz. każdego druku. Wszelkie masowe rozsyłanie tych druków lub rozsyłanie nie na żądanie osoby bezpośrednio zainteresowanej w wyjeździe, będzie uważał Urząd Emigracyjny za przekroczenie art. 4 ust. 1 aktu koncesyjnego, pociągające za sobą skutki, przewidziane w art. 26 koncesji.

w z. Dyrektora:

(—) *Kutyłowski*
Wicedyrektor.

OKÓLNIK

Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dn. 31 maja 1927 r. w sprawie wypłacania rent inwalidzkich przez Ubezpieczalnię Krajową w Poznaniu rencistom, obywatelom polskim, przebywającym zagranicą.

I. Ministerstwo Spraw Zagranicznych podaje do wiadomości, że na jego propozycję Ubezpieczalnia w Poznaniu zgłosiła gotowość wypłacania rent inwalidzkich rentobiorcom, przebywającym zagranicą, przy indywidualnem badaniu każdego poszczególnego wypadku, w którym będzie szło o zastosowanie przepisów § 1313 ust. 2 Ordynacji Ubezpieczeniowej o t. zw. „spoczywaniu rent”, oraz przy uwzględnieniu obecnych stosunków gospodarczych Państwa Polskiego z jednej strony, a sytuacji materialnej rentobiorców z drugiej strony.

Ubezpieczalnia Krajowa będzie wykladała powyższe przepisy ustawy w duchu jak najliberalniejszym przedewszystkiem w odniesieniu do robotników polskich, którzy wyemigrowali zagranicę w poszukiwaniu pracy, wychodząc z założenia, że pobytu tego w decydującej większości wypadków nie można traktować jako dobrowolnego, lecz

spowodowanego koniecznością, wypływającą nie z chęci dobrowolnego porzucenia kraju, lecz z warunków życia jego w okresie powojennym.

Zasadą tą będzie się kierowała Ubezpieczalnia Krajowa w Poznaniu również w odniesieniu do rentobiorców, którzy wyemigrowali nie dla pracy, gdyż są w podeszłym wieku i do pracy zarobkowej są niezdolni, lecz opuścili granicę Państwa Polskiego, zmuszeni do tego okolicznościami, celem zapewnienia sobie opieki i dachu nad głową ze strony jedynych swych żywicieli, znajdujących się zagranicą.

II. Ponieważ jednak Ubezpieczalnia Krajowa w Poznaniu nie może podać generalnie warunków, na jakich płacić będzie w przyszłości wymienione renty osobom, zamieszkałym poza granicami Państwa Polskiego i z tej przyczyny zastrzega sobie prawo oddzielnego badania każdego wypadku, przeto Ministerstwo Spraw Zagranicznych prosi, aby przedstawicielstwa Rz. P. zagranicą badały uprzednio każdy poszczególny wypadek przed skierowaniem zainteresowanych do Ubezpieczalni i przed przedstawieniem swej opinii i wniosków, do których dołączać należy następujące dowody:

- a) orzeczenie rentowe, jako dowód uprawnienia,
- b) uwierzytelnione upoważnienie konsulatu do odbioru renty,
- c) poświadczenie urzędowe, że uprawniony znajduje się przy życiu,
- d) podanie ostatniego miejsca zamieszkania w Polsce,
- e) podanie daty wyjazdu z Polski,
- f) przy rentach wdowich nadto urzędowe poświadczenie, że wdowa nie wyszła ponownie za mąż,
- g) przy rentach sierocych nadto urzędowe poświadczenie, że dzieci znajdują się przy życiu i matka nie wyszła ponownie za mąż.

III. Ministerstwo Spraw Zagranicznych dodaje, iż Ubezpieczalnia Krajowa w Poznaniu poczyni wszelkie starania, by wyżej wspomniane wnioski konsulatów były załatwiane w możliwie najszyszybm terminie po ich otrzymaniu przez Ubezpieczalnię. By jej to zadanie ułatwić, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej po porozumieniu z M. S. Z. upoważniło Ubezpieczalnię:

1. do przeprowadzania bezpośredniej korespondencji w sprawach, dotyczących wymiaru i wypłaty rent inwalidzkich z M. S. Z. (Departament Konsularny, Wydział K. III, b), jak również z poszczególnymi poselstwami i konsulatami.
2. do bezpośredniego przekazywania rent wprost na ręce odnośnych urzędów zagranicznych za pośrednictwem banków lub urzędów pocztowych.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaznacza, że w tym samym celu, dla uniknięcia zwłoki w załatwianiu, przedstawicielstwa R. P. zagranicą winny zwracać się w poszczególnych wypadkach w omawianej sprawie wprost do Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu, a tylko w kwestjach ogólnej natury, zależnie od ich rodzaju, już to do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, już to do Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Za Ministra:

(—) *W. Babiński*
Dyrektor Departamentu.

OKÓLNİK

Urzędu Emigracyjnego Nr. 15 z dn. 30 czerwca 1927 r. do Towarzystw Okrętowych w sprawie drogi transportów i warunków podróży emigrantów.

Opierając się na art. 13 pkt. 1 koncesji Towarzystwa — Urząd Emigracyjny podaje do wiadomości i ścisłego przestrzegania następujące warunki przewozu emigrantów z Warszawy do portów:

1. Towarzystwo obowiązane jest wysyłać zbiorowe transporty emigrantów do portu wyjazdu tylko tą drogą, którą określa niniejszy okólnik.

2. Wysyłanie transportu zbiorowego lub pojedynczych osób do portu inną drogą dopuszczalne jest tylko na podstawie pisemnego zezwolenia Urzędu Emigracyjnego.

3. Droga, którą poszczególne Towarzystwa Okrętowe obowiązane są wysyłać transporty emigrantów do portu wyjazdu, wyznacza się jak następuje:

a) dla towarzystw Canadian Pacific, Cunard Line, Compagnie Générale Transatlantique, Chargeurs Réunis, Duń. Sp. Akc. Wschodnio - Azjatycka Kompanja (Bałtycko - Amerykańska Linja), Holland - America Line, Królewsko-Holenderski Lloyd, Nelson Line, Red Star Line, Skandynawsko - Amerykańska Linja, The Royal Mail Steam Packet Company, United States Lines i White Star Line:

1. z Warszawy przez Skierniewice — Łowicz — Kutno — Toruń — Bydgoszcz — Tczew — Wejherowo — do Gdańska lub Gdyni, względnie

2. z Warszawy przez Działdowo — Brodnicę — Grudziądz — Łaskowice — Tczew — Wejherowo do Gdańska lub Gdyni;

b) dla towarzystw Cosulich Line i Lloyd Triestino: z Warszawy przez Katowice — Dziedzice — Bogumin — Przerów — Wiedeń — Grac — Lublanę — do Tryjestu;

c) dla towarzystw: Fabre Line i Serviul Maritim Roman: z Warszawy przez Dęblin — Lublin — Rejowiec — Bełzec — (lub Lublin — Rozwadow — Przeworsk) — Lwów — Stanisławów — Czerniowce — Roman — Marasesti — Buzau do Konstancy;

d) dla towarzystwa Société Générale de Transports Maritimes à Vapeur: z Warszawy przez Poznań — Berlin — Kolonję — Paryż do Marsylii.

4. Towarzystwo może wysłać do portu tylko tych emigrantów, których paszporty zaopatrzone są w wizę Urzędu Emigracyjnego.

5. Towarzystwa okrętowe, które na zasadzie koncesji wysyłają emigrantów przez porty polskie, obowiązane są kierować transporty do obozu emigracyjnego w Wejherowie w celu poddania emigrantów zabiegom, wymagany przez przepisy sanitarne krajów imigracyjnych, przyczem towarzystwa obowiązane są opłacić koszty pobytu i świadczeń w tym obozie według stawek, jakie będą towarzystwom przez Urząd Emigracyjny zakomunikowane.

6. Skoro towarzystwo okrętowe awizuje Urzędowi wyjazd transportu emigrantów do Wejherowa, winno złożyć ustaloną stawkę za tę liczbę emigrantów, która faktycznie z Warszawy wyjechała, bez względu na to, czy cała liczba emigrantów skorzystała z pobytu i świadczeń obozu emigracyjnego, czy nie.

7. Towarzystwa okrętowe, wysyłające emigrantów przez porty niepolskie, obowiązane są zorganizować na stacjach dłuższego postoju dostarczenie emigrantom gorącego posiłku w ciągu podróży do portu. Dzieci do lat 10 winny otrzymywać gorące mleko. Ilość tych posiłków winna być następująca: dwa razy dziennie gorąca herbata (dla dzieci gorące mleko) i jeden raz dziennie posiłek z potraw stałych. Towarzystwa okrętowe winny zawiadomić Urząd Emigracyjny, na jakich stacjach posiłki będą wydawane.

Od powyższego obowiązku podawania potraw zwolnione są towarzystwa, posiadające koncesję na sprzedaż biletów okrętowych do Palestyny.

Dyrektor:

(—) St. Gawroński.

PISMO OKÓLNE

Urzędu Emigracyjnego z dn. 24 sierpnia 1927 r. w sprawie emigracji do Sao Paulo do wszystkich Urzędów Wojewódzkich.

Urząd Emigracyjny zawiadamia, iż na mocy umowy, zawartej z Departamentem Pracy Brazylijskiego Stanu Sao Paulo, dopuszcza się subsydjowaną emigrację rodzin rolniczych, udających się na plantacje kawowe w powyższym kraju. Doboru rodzin dokonywać będą Państwowe Urzędy Pośrednictwa Pracy, stosując się do załączonej instrukcji i zarządzeń Urzędu Emigracyjnego.

Ze względu na szczupły narazie kontyngent wolnych przejazdów, akcją emigracyjną w roku bieżącym objęte będą tylko niektóre powiaty.

W m-cu wrześniu r. b. wyjechać będzie mogło:

w *Województwie kieleckim*:

z okręgu P. U. P. P. Kielce — 15 rodzin z pow. Kielce, Włoszczowa, Jędrzejów, Miechów, Stopnica, Pińczów; z okręgu P. U. P. P. Częstochowa — 10 rodzin z pow. Częstochowa; z okręgu P. U. P. P. Ostrowiec — 10 rodzin z pow. Ilża, Opatów, Sandomierz;

w *Województwie krakowskim*:

z okręgu P. U. P. P. Kraków — 15 rodzin z pow. Kraków, Bochnia, Maków, Myślenice, Wieliczka, Brzesko, Dąbrowa, Mielec, Pilzno, Ropczyce, Tarnów; z okręgu P. U. P. P. Biała — 10 rodzin z pow. Biała, Wadowice, Żywiec; z okręgu P. U. P. P. Oświęcim — 5 rodzin z pow. Oświęcim, Chrzanów; z okręgu P. U. P. P. Nowy Sącz — 10 rodzin z pow. Nowy Sącz, Gorlice, Grybów, Limanowa, Nowy Targ, Jasło;

w *Województwie lubelskim*:

z okręgu P. U. P. P. Lublin — 10 rodzin z pow. Lublin, Garwolin, Puławy, Lubartów, Janów; z okręgu P. U. P. P. Siedlce — 5 rodzin z pow. Siedlce, Węgrów, Sokołów, Łuków;

w *Województwie łwowskim*:

z okręgu Eksp. P. U. P. P. Tarnobrzeg — 5 rodzin z pow. Tarnobrzeg, Kolbuszowa, Nisko.

Niebawem również objęte zostaną akcją okrąg P. U. P. P. Białystok i pow. Wieluń z okręgu P. U. P. P. Kalisz.

Urząd Emigracyjny prosi o podanie do wiadomości wszystkim P. U. P. P. na terenie Województwa powyższej repartycji oraz o rozesłanie załączonej instrukcji do ścisłego stosowania.

Potrzebne broszurki i druki, dotyczące emigracji do Sao Paulo, prześle Urząd Emigracyjny wprost do odnośnych P. U. P. P., które po otrzymaniu druków winny natychmiast przystąpić do rozpoczęcia akcji.

Dyrektor:

(—) *St. Gawroński.*

INSTRUKCJA

Urzędu Emigracyjnego z dn. 24 sierpnia 1927 r. w sprawie emigracji subsydjowanej do Sao Paulo dla Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy.

1. Urząd Emigracyjny zawarł z Departamentem Pracy Sekretarjatu dla Spraw Handlu, Rolnictwa i Robót Publicznych brazylijskiego stanu Sao Paulo umowę, zapewniającą corocznie dla pewnej ilości rodzin rolniczych z Polski, udających się do

Brazylii celem podjęcia się prac na plantacjach kawowych, bezpłatny przejazd. Koszta tego przejazdu od miejsca zamieszkania w Polsce do miejsca pracy w Brazylii wraz z kosztem wyżywienia w drodze i przewozu bagażu ponosi stan Sao Paulo. W myśl tej umowy selekcji kandydatów na wyjazd dokonywać będzie Urząd Emigracyjny przy pomocy Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy (P. U. P. P.).

2. Rolnicy, ubiegający się o bezpłatny przewóz, muszą odpowiadać następującym warunkom:

- a) posiadać winni warunki fizyczne, niezbędne dla pracy produkcyjnej i być uprzednio poinformowani o warunkach bytu i pracy w Sao Paulo,
- b) moralność ich winna być zaświadczona przez Urząd Emigracyjny lub przez władze miejscowe ich ostatniego pobytu,
- c) winni być rolnikami z zawodu i stanowić rodziny, złożone co najmniej z 4-ch osób, w wyjątkowych wypadkach z 3-ch osób, zależnie od wieku, zdolnych do pracy, mających ponad 14, a poniżej 50 lat; pod pojęciem rodziny rozumiemy się rodziców i ich dzieci,
- d) poza tem mogą się dołączyć do rodziny następujący krewni głowy rodziny: dziadostwo i wnuki, rodzice i teściowie, zięciowie i synowie, bracia, siostry, szwagrowie i bratowe, wujowie, ciotki, siostrzeńcy i siostrzenice — bez względu na wiek i stan cywilny. Siostrzeńcy, siostrzenice i dzieci przybrane winny mieć mniej niż 21 lat.

Kontraktowanie robotników do pracy na plantacjach kawy odbywać się będzie w porcie Santos (Sao Paulo) w obecności delegata polskiego Urzędu Emigracyjnego.

Robotnicy, którzy przybędą do Santos z początkiem roku szkolnego (w grudniu) kontraktowani będą na jeden rok, ci zaś, którzy przyjadą w ciągu roku, przyjmowani będą jako robotnicy sezonowi z umową do końca bieżącego roku, poczem zostaną za-kontraktowani na cały rok następny.

3. Z uwagi na szczupłą ilość wolnych przejazdów, akcja emigracyjna do Sao Paulo nie obejmie całego terenu Państwa, lecz tylko niektóre powiaty. Wyznaczenia tychże okręgów dokonywać będzie Urząd Emigracyjny, kierując się przytem głównie przedludnieniem wsi i natężeniem emigracyjnym w danych powiatach. Zgłoszenia kandydatów z okręgów, nieobjętych akcją emigracyjną, będą dopuszczalne, ale jedynie w wyjątkowych wypadkach.

4. Państwowe Urzędy Pośrednictwa Pracy otrzymają z Urzędu Emigracyjnego rozdzielnik ogólnego kontyngentu emigrantów na poszczególne tereny i potrzebną ilość pouczeń i druków.

P. U. P. P., który otrzyma przydział pewnej ilości wolnych miejsc, ustali przedewszystkiem gminy i wsi, z których będą przyjmowane zgłoszenia kandydatów. W kwestji tej porozumie się z właściwym Okręgowym lub Powiatowym Urzędem Ziemskim, a to dla uwzględnienia w pierwszej linii tych gmin, w których jest przewidywana akcja komasacyjna, poza tem wsi biednych i cierpiących na przedludnienie.

5. Do ustalonych w ten sposób wsi P. U. P. P. roześle pod adresem urzędów gminnych zawiadomienia o przyjmowaniu zgłoszeń wraz z ogłoszeniami, odpowiednią ilością broszurek o Sao Paulo i drukami.

Urzędy Gminne rozlepią ogłoszenia i będą rozdzielały między zainteresowanych mieszkańców gminy broszurki o Sao Paulo, oraz formularze podań. Podania wypełniają sami petenci i potwierdziwszy ich wiarygodność w Urzędzie Gminnym, przesyłają do P. U. P. P.

Kierownik P. U. P. P. dokona wstępnej klasyfikacji nadesłanych podań. Klasyfikacja ta ma na celu:

- a) odrzucenie podań kandydatów, którzy nie odpowiadają zasadniczym warunkom

kom (np. rodzina nie składa się z 4 osób pracujących, kandydaci nie są zawodowymi rolnikami); kandydatów tych należy od razu powiadomić o odmownym załatwieniu podania z zaznaczeniem powodów odmowy;

- b) ustalenie okręgów wykazujących żywsze zainteresowanie się emigracją do Sao Paulo, a to dla zorientowania się w terminach i miejscach komisyjnej selekcji.

7. Ustęp ten dotyczy udziału Towarzystwa Kolonizacyjnego w niektórych fazach akcji emigracyjnej.

8. Miejsca i terminy przeglądu kandydatów oznacza kierownik P. U. P. P. według dyspozycji Urzędu Wojewódzkiego. Z reguły miejscem przeglądu może być siedziba P. U. P. P., jeżeli jednak w pewnej okolicy odleglejszej zgłosiła się pewna liczba kandydatów, przegląd winien być położony do najbliższego dla kandydatów miasta lub gminy w lokalach urzędowych. Terminy przeglądu stosują się do ilości niewyzyskanego jeszcze przez P. U. P. P. kontyngentu wolnych miejsc i natężenia emigracyjnego, przeciętnie zaś raz na miesiąc. O terminie i miejscu przeglądu P. U. P. P. uprzedzają co najmniej na 14 dni naprzód Towarzystwo Kolonizacyjne, celem umożliwienia Towarzystwu wzięcia udziału w przeglądzie. Uzasadnione życzenia Towarzystwa Kolonizacyjnego co do przesunięcia terminu należy o ile możliwości uwzględnić.

9. Do przeglądu wzywa P. U. P. P. wszystkich zgłoszonych kandydatów, choćby ta ilość przekraczała kontyngent, z wyjątkiem załatwionych odmownie w myśl ustępu 6 a) i to rodziny w pełnym składzie, nie wyłączając dzieci i krewnych.

Kandydaci muszą przynieść do przeglądu wyciągi metrykalne, stwierdzające wiek, stosunek pokrewieństwa tak ścisłej rodziny, jak krewnych z nimi jadących; mężczyźni nadto dokumenty wojskowe.

W czasie przeglądu należy uzupełnić podania kandydatów punktem 15: czy rodzina ma krewnych lub znajomych w Brazylii i mianowicie gdzie.

10. Przeglądu kandydatów dokona komisja kwalifikacyjna, w skład której wchodzi:

Kierownik Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy, lub jego zastępca, jako przewodniczący Komisji,

Delegat Towarzystwa Kolonizacyjnego,

Lekarz.

Na podstawie umowy z rządem stanu Sao Paulo delegat rządu Sao Paulo ma prawo brania udziału we wszystkich tych pracach Komisji Kwalifikacyjnej z głosem decydującym.

Nazwiska uprawnionych delegatów Towarzystwa Kolonizacyjnego oraz lekarzy zostaną osobno zakomunikowane P. U. P. P. przez Urząd Emigracyjny.

W razie nieobecności przedstawiciela Towarzystwa Kolonizacyjnego P. U. P. P. zaprosi do udziału w Komisji Kwalifikacyjnej przedstawiciela najpoważniejszej miejscowej organizacji fachowo - rolniczej (kółka rolnicze, związek zawodowy robotników rolnych i t. p.).

11. Zadaniem Komisji Kwalifikacyjnej jest zaopiniowanie, czy przedstawieni jej kandydaci odpowiadają wszystkim warunkom pod względem formalnym, zdrowotnym i fachowym. Rodziny muszą się składać co najmniej z 4 członków pracujących; ilość osób niepracujących (dzieci i starców) nie powinna zasadniczo przewyższać ilości pracujących. Przynajmniej jeden członek rodziny musi umieć czytać i pisać. Głowa rodziny ma być poddana wypytaniu, czy wie dobrze, na jakie warunki pracy i życia w Brazylii się decyduje.

Choroba zakaźna choćby jednego członka rodziny wyklucza całą rodzinę od przyjęcia; należy poza tem unikać przyjmowania rodzin, które zamierzałyby pozostawić

w kraju jednego lub więcej członków, nie mających dostatecznego zaopatrzenia. Drobne wady i skazy (np. brak jednego palca lub oka, żylaki i t. p.) nie będą stanowiły o odrzuceniu. Przy ocenie fachowej należy brać pod uwagę ostatnie zajęcie, odrzucać przytem wszystkich zamieszkałych w miastach, jakoteż rolników przyzwyczajonych do wyższej stopy życiowej (absolwentów szkół rolniczych, t. zw. półinteligentów, etc.); kwalifikowaniu mają być poddani także ci, którzy podania przedstawia w czasie przeglądu.

12. Wynik przeglądu uwidoczniany będzie w protokóle Komisji, spisywanym w 3 egzemplarzach. Do protokółów wpisywani będą wszyscy w takim porządku, w jakim byli przeglądani. Protokół ma zawierać rubryki: Liczbę Porządkową, imię i nazwisko głowy rodziny, adres, ilość członków rodziny: a) pracujących, b) niepracujących, ilość krewnych, jadących z rodziną: a) pracujących, b) niepracujących, uwagi i rubrykę pierwszeństwa. W protokóle mogą być uwzględniane tylko osoby, wyliczone w podaniu, dlatego podania muszą być w czasie przeglądu odpowiednio korygowane tak co do imion, jak i wieku, oraz zupełnie uzgodnione z sumarycznem ujęciem w protokóle.

13. Po zakwalifikowaniu Komisja ustali kolej pierwszeństwa na wypadek, gdyby nie wszyscy kandydaci mogli wyjechać dla szczupłej ilości miejsc. Pierwszeństwo przysługuje biedniejszym przed bogatszymi, znającym uprawę tytoniu lub chmielu, pszczelnictwo, ogrodnictwo lub jakieś rzemiosło, znającym język obcy, posiadającym w składzie rodziny osoby, zdadne na przodowników lub ochroniarki, — poza tem według uznania Komisji.

14. Po ustaleniu kolejki pierwszeństwa Komisja Kwalifikacyjna upatrzy osoby zdadne na przodowników grup emigrantów; przodownikami winni być mężczyźni energiczni, posiadający w otoczeniu szacunek i posłuch, z wykształceniem powyżej poziomu reszty i pewnem uświadomieniem społecznem. Jeden przodownik będzie potrzebny na 15 do 20 rodzin, pochodzący z tej samej, co oni okolicy.

15. Protokół podpisują wszyscy członkowie Komisji. W razie różnicy zdań, każdemu z członków Komisji przysługuje prawo złożenia w protokóle swych zastrzeżeń wraz z motywami.

Po zakończeniu prac Komisji przewodniczący Komisji, względnie w jego obecności inny członek Komisji, poucza w krótkości wszystkich zakwalifikowanych dorosłych o warunkach kontraktu i podróży, wyjaśnia wysuwane przez emigrantów wątpliwości i przestrzega przed likwidowaniem spraw majątkowych i osobistych, dopóki Urząd Emigracyjny nie zatwierdzi opinii Komisji Kwalifikacyjnej. Udziela przytem pouczeń, jak należy po pisemnem otrzymaniu decyzji Urzędu Emigracyjnego załatwić formalności paszportowe. Pod koniec, według uznania przewodniczącego Komisji, mogą być rozdane formularze na podania paszportowe, na zaświadczenia władz skarbowych i t. p.

16. Ustęp ten odnosi się do wyjazdów członków Komisji Kwalifikacyjnej.

17. Ustęp ten traktuje o trybie postępowania przy selekcji kandydatów imiennie wezwanych.

18. Natychmiast po odbyciu przeglądu P. U. P. P. przesyła dwa egzemplarze protokołu z wszystkimi podaniami (również kandydatów zdyskwalifikowanych) do Urzędu Emigracyjnego do zatwierdzenia.

Urząd Emigracyjny bada wyniki przeglądu Komisji Kwalifikacyjnej, dostosowuje ilość przyjętych kandydatów do kontyngentu na bieżący okres, przesuując pozostałość na okres następny i po uzyskaniu wizy delegata stanu Sao Paulo, urzędującego przy Urzędzie Emigracyjnym, przesyła listę ostatecznie zakwalifikowanych do P. U. P. P., wyznaczając dla tychże przypuszczalny termin wyjazdu i linję okrętową, która transport morski przejmie.

Równocześnie prześle Urząd Emigracyjny odpowiednim starostwom zaświadczenie na bezpłatne paszporty emigracyjne.

P. U. P. P. poda powyższe do wiadomości zainteresowanych kartką korespondencyjną, żądając od emigranta zawiadomienia o gotowości jego do wyjazdu.

Emigranci starają się o paszporty w starostwie w ramach ogólnych przepisów paszportowych.

Po otrzymaniu paszportów i przygotowaniu się do odjazdu emigranci zawiadamiają o tem P. U. P. P., który w porozumieniu z Towarzystwem Kolonizacyjnym ustala dzień i kierunek ostateczny odjazdu.

Organizowaniem transportu, opłatą kosztów przejazdu zajmuje się przedstawiciel Towarzystwa Kolonizacyjnego, który zarazem będzie transport konwojował.

Przedstawiciel P. U. P. P. winien przed rozpoczęciem transportu obejrzeć bagaże emigrantów, a gdyby te nie odpowiadały wskazówkom, zawartym w broszurze o Sao Paulo i wogóle, gdyby którzy emigranci okazali się rażąco nieprzygotowanymi do transportu, należy nie dopuścić do ich wyjazdu.

20. W miejscu zborem dla wszystkich emigrantów do S. Paulo, otrzymają oni pouczenie o pracy i życiu w S. Paulo i będą poddani ostatecznym oględzinom lekarskim.

Przewiduje się nadto wzywanie przodowników na kilka dni naprzód do Warszawy, gdzie w Hotelu Emigracyjnym na Powązkach przejdą kurs instrukcyjny z zakresu zadań ich, jako przodowników emigrantów.

Po załatwieniu ostatecznych formalności na miejscu zborem nastąpi wyjazd emigrantów pociągiem i załadowanie na okręty.

21. W okręgach nieobjętych akcją emigracyjną przewiduje się przyjmowanie zgłoszeń kandydatów, ale jedynie w nadzwyczajnych wypadkach, jak np.:

posiadanie przez kandydata szczególnych warunków, gdy w skład jego rodziny wchodzi osoba, które już w Brazylii były, dalej mające warunki na nauczycieli, nauczycielki, ochroniarki,

lub też, gdy wskutek pożaru, powodzi i innej katastrofalnej ruiny majątkowej jedynym ratunkiem dla kandydata jest wyemigrowanie.

W wypadku otrzymania takiegoż zgłoszenia P. U. P. P. przesyła petentowi książeczkę o S. Paulo i formularz podania. Wypełnione przez kandydata podanie, P. U. P. P. przesyła wraz ze swymi uwagami do Urzędu Emigracyjnego. Urząd Emigracyjny, rozpatrzywszy podanie, wskazuje kandydatowi miejsce i termin, w którym ma się stawić przed Komisją Kwalifikacyjną.

Dalszy tryb postępowania, jak w okręgach objętych akcją emigracyjną.

22. Składanie sprawozdań z akcji emigracyjnej winny P. U. P. P., na których terenie akcja jest prowadzona, skutecznie przy tygodniowych sprawozdaniach clearingowych, wyszczególniając tam następujące dane: ilość zgłoszeń do S. Paulo, ilość zakwalifikowanych, ilość emigrantów, którzy wyjechali. Sprawozdania te należy sporządzać w 2 egzemplarzach, przysyłając je Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej — Departament Opieki Społecznej. Uwagi specjalne można podać w protokołach Komisji Kwalifikacyjnej, albo też przedstawić Urzędowi Emigracyjnemu w osobnym sprawozdaniu normalną drogą służbową.

Po wszelkie informacje i wskazówki, dotyczące emigracji do Sao Paulo o charakterze pilnym mogą P. U. P. P. zwracać się wprost do Urzędu Emigracyjnego.

(—) *St. Gawroński.*

Dyrektor:

OKÓLNİK

Urzędu Emigracyjnego Nr. 17, z dnia 17 września 1927 r. w sprawie zapotrzebowań z Francji do pracy w przemyśle cukrowniczym w r. 1927.

Do Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy, Ekspozytur tych Urzędów i Komunalnych Urz. Pośr. Pracy w Województwie Śląskiem.

W wypadkach zgłoszenia się do P. U. P. P. robotników z przesłanemi im do rąk zapotrzebowaniami do pracy w *przemyśle cukrowniczym we Francji* w roku bieżącym, zechcą PP. Kierownicy P. U. P. P., Eksp. P. U. P. P. i Komun. U. P. P. nie wydawać we własnym zakresie decyzji co do udzielenia tym robotnikom zaświadczeń na paszporty emigracyjne, lecz sprawy te przedłożą do decyzji Urzędowi Emigracyjnemu.

w z. Dyrektora:

(—) *Kutyłowski*
Wicedyrektor.

KOMUNIKATY.

KOMUNIKAT

z dnia 6 września 1927 r.

w sprawie przemysłu szklarskiego w Rumunji.

Urząd Emigracyjny zawiadamia, że przemysł szklarski w Rumunji przechodzi obecnie kryzys, wskutek czego znalezienie pracy dla polskich robotników jest bardzo utrudnione. Dlatego wielu szklarzy, którzy przez dłuższy okres czasu byli zatrudnieni w Rumunji, obecnie stara się o znalezienie pracy w Polsce i pragnie wrócić do kraju. Ostrzega się przeto, aby szklarze w Polsce nie rozpoczynali starań o wyjazd do Rumunji, gdyż o ile wogóle pracę znajdą, uzyskają złe warunki, które nie pozwolą im utrzymać rodzin w kraju pozostałych, a przyjazd ich pogorszyłby położenie tych szklarzy polskich, którzy już pracują w Rumunji.

KOMUNIKAT

z dnia 19 września 1927 r.

w sprawie świadectw lekarskich, niezbędnych dla uzyskania wizy francuskiej.

Urząd Emigracyjny podaje do wiadomości osób, zamierzających emigrować do Francji na podstawie jednostkowych wezwań do pracy, że w celu uzyskania wizy należy przedstawić we właściwym konsulacie francuskim — prócz wezwania do pracy należycie zaświadczonego przez władze we Francji — świadectwo lekarskie, stwierdzające, że ubiegający się o wizę odbył ochronne szczepienie ospy oraz, że stan jego zdrowia czyni go zdolnym do pracy, której się podjął.

Świadectwa takie wydawane są za opłatą 5 złotych przez lekarzy, akredytowanych przez konsulat francuski.

USTAWODAWSTWO OBCE. NIEMCY.

ROZPORZĄDZENIE

z dn. 4 października 1923 r. o werbowaniu do pracy i zapośredniczaniu pracowników zagranicę.

Na podstawie § 60 Ustawy o Pośrednictwie Pracy z dn. 22 lipca 1922 r. (Reichsgesetzblatt I S. 657), po wysłuchaniu opinii Państwowego Zarządu Pracy, postanawia się co następuje:

§ 1.

Niezawodowe biura pośrednictwa pracy, które nie są urzędami pośrednictwa pracy w rozumieniu ustawy o pośrednictwie pracy, jak również zawodowi pośrednicy mogą pośredniczyć w najmowaniu do pracy robotników zagranicę, jedynie w wypadku posiadania specjalnie w tym celu wydanego zezwolenia.

Te same przepisy stosują się do Urzędów Pośrednictwa Pracy, jeżeli chodzi o poszczególne wypadki pośrednictwa pracy do krajów graniczących z Rzeszą Niemiecką, lub też o poszczególne wypadki pośrednictwa, które się odbywa za zgodą Urzędu Emigracyjnego Rzeszy, albo jednego z jego oddziałów.

Urząd Emigracyjny Rzeszy i jego oddziały posiadają te same uprawnienia w poszczególnych wypadkach pośrednictwa, co urzędy pośrednictwa pracy.

O ile nasuwa się konieczność pośrednictwa pracy zagranicę ze strony jednego z wyższych Urzędów Rzeszy, sprawa ta winna być uregulowana na podstawie porozumienia tego Urzędu z Ministrem Pracy Rzeszy.

§ 2.

Zezwolenie może być tylko wówczas wydane, jeżeli leży to w interesie niemieckim, aby pracownicy byli zakontraktowani zagranicę przez składającego wniosek.

Wydane zezwolenie może być ograniczone do określonych krajów i zawodów, jak również rozciągać się na ograniczony przeciąg czasu, przyczem poszczególne zawody mogą być przy wydawaniu zezwoleń wyłączone.

§ 3.

Zezwolenie może być wydane niezawodowym biuram pośrednictwa pracy, które nie są urzędami pośrednictwa pracy, jak również zawodowym pośrednikom tylko w wypadkach następujących:

- a) jeżeli wykażą się zapośredniczeniem w każdym z ostatnich trzech lat poprzedzających 1 marca 1924 r., co najmniej 10 pracowników zagranicę,
- b) jeżeli dają gwarancję i pewność, w szczególności przez swój sposób prowadzenia zakładu i warunki personalne, iż będą przestrzegane przepisy prawne,

które zostały lub będą wydane, w celu uregulowania prywatnego pośrednictwa pracy w drodze ustawodawczej lub administracyjnej.

Wydanie zezwolenia może być uzależnione od wypełnienia specjalnych warunków. Jeżeli będzie ono wydane stowarzyszeniu, które nie zajmuje się zawodowym pośrednictwem pracy, wówczas, o ile z treści tego zezwolenia nie wynika nic innego, ma ono zastosowanie jedynie w centrali tego stowarzyszenia i nie może dotyczyć oddziałów.

Minister Pracy Rzeszy, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych Rzeszy, może dopuścić w poszczególnych wypadkach wyjątki od powyższych przepisów.

§ 4.

Wniosek o wydanie zezwolenia winien być przedstawiony w krajowym Urzędzie Pośrednictwa Pracy, do którego należy nadzór w myśl §§ 15, 44 lub 48 ustawy o pośrednictwie pracy.

Jeżeli nadzór należy do Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy), lub jeżeli wniosek został przedstawiony Krajowemu Urzędowi Pośrednictwa Pracy, wówczas winien on być skierowany do Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy).

§ 5.

Zezwolenie winno być odwołane, jeżeli okoliczności, które spowodowały wydanie go uległy zmianie.

§ 6.

Do wydawania i odwołania zezwoleń powołany jest Państwowy Zarząd Pracy (Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy). Przysługuje mu prawo przekazywania swych uprawnień w tym zakresie wszystkim lub też indywidualnie określonym Krajowym Urzędem Pośrednictwa Pracy.

Zezwolenia, dotyczące niezawodowych biur pośrednictwa pracy lub zawodowych pośredników, będą wydawane za zgodą Urzędu Emigracyjnego Rzeszy, o ile zaś chodzi o Urzędy Pośrednictwa Pracy — w porozumieniu z Urzędem Emigracyjnym Rzeszy.

Zezwolenie, wydane zawodowemu pośrednikowi lub też niezawodowemu biuru pośrednictwa pracy, winno być odwołane, jeżeli zażąda tego Państwowy Urząd Emigracyjny Rzeszy.

§ 7.

Przeciwko decyzji Krajowego Urzędu Pośrednictwa Pracy, odmawiającej lub odwołującej zezwolenie, składający wniosek może w ciągu 1 miesiąca od otrzymania odmownej odpowiedzi złożyć zażalenie do Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy). Zażalenie przeciwko odwołaniu ma skutek zawieszający. O ile zażalenie dotyczy niezawodowego Biura Pośrednictwa Pracy, które nie jest Urzędem Pośrednictwa Pracy, albo zawodowego pośrednika, wówczas winno ono być złożone tylko za zgodą Państwowego Urzędu Emigracyjnego, jeżeli zaś chodzi o Urząd Pośrednictwa Pracy — tylko w porozumieniu z Państwowym Urzędem Emigracyjnym. Decyzja Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy) jest ostateczna.

§ 8.

Zakazane jest:

1. zawodowe pośrednictwo ze strony zagranicznych pośredników, polegające na objazdach werbunkowych,
2. zarobkowe współdziałanie z przedsiębiorstwem zagranicznym, które się zajmuje

zapośredniczaniem pracowników z terytorjum Rzeszy Niemieckiej do obcych krajów,

3. zapośredniczanie do obcych krajów przy pomocy osoby działającej ubocznie, przez zawodowego pośrednika, który nie otrzymał zezwolenia na trudnienie się pośrednictwem pracy do obcych krajów,
4. przedstawianie faktów niezgodnych z istotnym stanem rzeczy w celach werbunku lub zapośredniczania pracowników do obcych krajów w zakresie, który nie jest już objęty przepisami § 144 Kodeksu Karnego Rzeszy.

§ 9.

Kto, nie będąc zawodowym pośrednikiem pracy, albo nie utrzymując niezawodowego biura pośrednictwa pracy, pragnie zwerbować zagranicę dla siebie lub innych więcej niż 3 pracowników w ciągu jednego roku kalendarzowego, winien posiadać uprzednie zezwolenie Krajowego Urzędu Pośrednictwa Pracy, w którego okręgu werbunek się odbywa.

Występujący z podaniem o zezwolenie wymienić winien w podaniu pracodawcę, miejsce zatrudnienia, liczbę i zawód poszukiwanych pracowników, jak również warunki pracy na posadach będących do objęcia.

Krajowy Urząd Pośrednictwa Pracy udziela zezwoleń za zgodą Urzędu Emigracyjnego Rzeszy. Na dowód udzielenia zezwolenia wystawia zaświadczenie, które winno wymieniać: pracodawcę, miejsce zatrudnienia, ilość i zawód pracowników, którzy mają być zwerbowani, jak również warunki pracy na posadach będących do objęcia.

Wydanie zezwolenia może być uzależnione od specjalnych warunków i może być odwołane w każdym czasie przez Krajowy Urząd Pośrednictwa Pracy. Odwołanie musi nastąpić na żądanie Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy) lub żądanie Urzędu Emigracyjnego Rzeszy.

§ 10.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia należy do Urzędów Pośrednictwa Pracy w myśl postanowień ustawy o pośrednictwie pracy. Pozostają w mocy uprawnienia nadzorcze, które na podstawie ustawy o pośrednictwie pracy z dnia 2 czerwca 1910 r. (Reichsgesetzblatt S. 860) lub na podstawie szczególnych postanowień przysługują innym urzędom.

§ 11.

Urząd Emigracyjny Rzeszy jest upoważniony do żądania informacji, w zakresie swej działalności, od Krajowych Urzędów Pośrednictwa Pracy, od publicznych i innych niezawodowych biur pośrednictwa pracy, jak również od zawodowych pośredników. Urząd Emigracyjny Rzeszy ma w tych sprawach, za zgodą Państwowego Zarządu Pracy (Państwowego Urzędu Pośrednictwa Pracy), prawo bezpośredniego wglądu w sposób prowadzenia wymienionych wyżej Urzędów Pośrednictwa Pracy, innych niezawodowych biur pośrednictwa pracy i zawodowych pośredników.

§ 12.

§§ 1 do 11 wchodzi w życie z dniem 1 marca 1924 r. Do tego czasu Minister Pracy Rzeszy ma prawo w poszczególnych wypadkach do wydania w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych Rzeszy zakazu werbowania, jak również zawodowego i niezawodowego zapośredniczania pracowników do obcych krajów.

Berlin, 4 października 1923 r.

Minister Spraw Wewnętrznych Rzeszy
w zastępstwie *Dr. Geib.*

Minister Pracy Rzeszy
w zastępstwie *Zweigert.*

ROZPORZĄDZENIE

przeciw nadużyciom w sprawach emigracji.

z dnia 14 lutego 1924 r.

Na mocy ustawy o pełnomocnictwach z dnia 8 grudnia 1923 r. (Reichgesetzblatt. I S. 1169), Rząd Rzeszy, po wysłuchaniu Komisji Rady Rzeszy i Parlamentu Rzeszy, zarządza co następuje:

I. Porady dla wychodźców.

§ 1.

Zabrania się udzielania w celach zysku informacji i porad w sprawie widoków emigracji, a mianowicie warunków bytu, pracy i osiedlenia zagranicą.

Kto zamierza trudnić się informacjami lub poradami w sprawie widoków emigracji nie w celach zysku, winien starać się o pozwolenie władz krajowych. Pozwolenie winno być udzielone jedynie w razie istnienia potrzeby takiej działalności i jeżeli informacje udzielane być mają przez osoby znające się na emigracji. Władze krajowe mogą w każdej chwili cofnąć wydane pozwolenie. Osoby posiadające pozwolenie na werbunek albo pośredniczenie pracowników do obcych krajów, nie potrzebują specjalnego pozwolenia na udzielanie informacji albo porad w sprawie posad, do których werbują albo zapośredniczają pracowników.

Biura informacji i porad związków albo zakładów prawa publicznego albo stowarzyszeń, stawiających sobie jako zadanie opiekę nad niemieckimi wychodźcami, nie potrzebują specjalnego pozwolenia na uprawianie swej działalności, o ile są uznane jako instytucje dobra publicznego przez Ministrów Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych Rzeszy w porozumieniu z Rządem Krajowym.

§ 2.

Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych Rzeszy mogą ogłosić bardziej szczegółowe zarządzenia w sprawie działalności biur informacji i porad oraz kontroli nad nimi. Mogą również wydać zarządzenia, potrzebne dla zapewnienia wykorzystania wiadomości urzędowych o widokach emigracji i współdziałania zainteresowanych biur w usuwaniu i zwalczaniu nadużyć związanych z emigracją. Mogą również uregulować pobieranie opłat przez biura informacji i porad, będące instytucjami dobra publicznego. Przepisy te wymagać będą zatwierdzenia Rady Rzeszy.

II. Osadnictwo zagranicą.

§ 3.

Kto pragnie trudnić się osiedlaniem zagranicą osób zamierzających emigrować lub wogóle wyszukiwaniem dla nich miejsc w organizmie gospodarczym obcych krajów i w tym celu rozpowszechniać wiadomości o swoim przedsiębiorstwie zapomocą ogłoszeń i pism, albo werbować współników lub udziałowców przedsiębiorstwa, albo zwracać się w tych sprawach do zamierzających emigrować, winien zawiadomić o tem władzę krajową.

Władza krajowa winna podjąć w myśl art. 1 potrzebne zarządzenia w stosunku do przedsiębiorstw, utworzonych zarówno przez stowarzyszenia jak spółki, związki lub jednostki, w celu niedopuszczenia do szkody dobra ogólnego, a w szczególności do szkodliwego oddziaływania na niemiecki ruch emigracyjny oraz do wprowadzania w błąd i oszukiwania osób zamierzających emigrować.

W tym celu należy w szczególności:

1. żądać informacji o wszystkich szczegółach przedsiębiorstwa od przedsiębiorców, wspólników, przewodniczących, kierowników i innych urzędników lub upoważnionych przez przedsiębiorstwo,
2. posyłać przedstawicieli na zebrania i na posiedzenia,
3. badać książki, pisma, stan kasy i majątku,
4. żądać złożenia kaucji. Kaucja ta odpowiada we wszystkich okolicznościach dotyczących przedsiębiorstwa wobec władzy miejscowej i osób, zamierzających emigrować, oraz służy jako pokrycie kar pieniężnych i innych kosztów. Bliższe przepisy, dotyczące pobierania i rozmiarów kaucji, mogą wydać ministrowie Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych.

§ 4.

Władza krajowa może zabronić rozpowszechniania wiadomości o przedsiębiorcach, werbowania wspólników i udziałowców, nawiązywanie kontaktu z zamierzającymi emigrować w interesie przedsiębiorstwa, publicznie lub przez rozsyłanie pism. Zakaz może być cofnięty. Zakaz może być podany do wiadomości publicznej, zarówno jak jego cofnięcie.

§ 5.

Jeżeli skutki szkodliwe dla dobra publicznego nie dadzą się w inny sposób usunąć, władza krajowa winna zabronić dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa.

Odnośnie do niniejszego artykułu mają zastosowanie ustępy 2 i 3 art. 4.

§ 6.

Od decyzji władzy krajowej, wydanych zgodnie z art. 3 i 5, istnieje odwołanie jedynie do najwyższej władzy krajowej, której decyzje są nieodwołalne.

§ 7.

Artykuły 3, 4, 5 i 6 mają również zastosowanie do istniejących już przedsiębiorstw, w myśl ustępu 1 art. 3.

Art. 5 ma zastosowanie również do przedsiębiorstw, założonych w celach osadnictwa zamierzających emigrować lub znalezienia im pracy, które nie są objęte ustępem 1 art. 3.

§ 8.

Przedsiębiorstwa, prowadzone przez instytucje dobra publicznego, których zadaniem jest opieka nad niemieckimi wychodźcami, mogą być częściowo zwolnione przez Ministrów Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych Rzeszy w porozumieniu z Rządem krajowym, od przepisów, zawartych w art. 3, 4, 5, 6 i 7. Odnośne zarządzenie może być cofnięte.

III. Emigracja dziewcząt poniżej lat 18-tu.

§ 9.

Dziewczeta poniżej lat 18-tu mogą emigrować jedynie w razie otrzymania, poza zezwoleniem osoby, która, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, jest władna decydować o miejscu pobytu, zezwolenia sądu opiekuńczego. Zezwolenie nie jest wymagane, jeżeli dziecko ślubne zamierza emigrować z rodzicami uprawnionymi do wykonywania nad niem osobistej opieki, albo w razie rozwodu z tym małżonkiem, któremu przysądzona została opieka.

Jeżeli wymagane zezwolenie sądu opiekuńczego nie było przedstawione, przedsiębiorstwa przewozowe (art. 1 ustawy emigracyjnej z dnia 9 czerwca 1897 r., str. 463 i nast.), nie mogą podjąć się przewozu tych małoletnich i władze policyjne winny nie dopuścić ich do opuszczenia granic państwa.

IV. Postanowienia karne.

§ 10.

Więzieniem i grywną, albo jedną z tych kar karani będą:

1. ci, którzy uprawiają udzielanie informacji i porad o widokach emigracji wbrew postanowieniom art. 1;
2. ci, którzy zaniedbują przepisanego w ustępie 1 art. 3 zawiadomienia;
4. przedsiębiorcy, spółnicy, przełożeni, kierownicy, urzędnicy lub pełnomocnicy przedsiębiorstwa, przewidzianego w ustępie 1 art. 2 (ust. 1 art. 7), którzy postępują wbrew zakazowi, wydanemu zgodnie z ustępem 1 art. 5;
4. przedsiębiorcy, spółnicy, przełożeni, kierownicy, urzędnicy lub pełnomocnicy przedsiębiorstwa, przewidzianego w ustępie 2 art. 7, którzy postępują wbrew zakazowi wydanemu w myśl ustępu 1 § 5.

§ 11.

Ten, kto nie udzieli w ustawowym terminie wiadomości, wymaganych zgodnie z postanowieniem p. 1 ustępu 3 art. 3 (ust. 1 art. 7), albo kto świadomie udziela wiadomości nieprawdziwych lub niepełnych, może być ukarany grzywną, o ile nie podlega innej karze.

Władza krajowa, która zażądała wiadomości, jest kompetentna w nakładaniu tych grzywien.

Skazanemu służy prawo skargi do władzy nadzorczej w terminie 2 tygodni po zawiadomieniu o wyroku. Skarga złożona być winna władzy, która nałożyła karę. Kary mają być pobierane podobnie jak świadczenia publiczne. Najwyższe władze krajowe wydadzą w tej sprawie bardziej szczegółowe przepisy.

V. Postanowienia końcowe.

§ 12.

Minister Spraw Wewnętrznych Rzeszy może zezwolić w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych, w poszczególnych wypadkach, w razie złożenia podania, przedsiębiorstwu przewozowemu na przewóz emigrantów do innych krajów przeznaczenia niż te, które są wymienione w akcie zezwolenia, wydanym zgodnie z art. 6 ustawy o emigracji.

§ 13.

W celu współdziałania przy wykonywaniu zobowiązań, należących do Rządu Rzeszy w dziedzinie emigracji, ustanawia się Radę rzeczoznawców. Rada składa się z przedstawicieli znanych instytucji dobra publicznego, których zadaniem jest rozstrząsanie opieki nad niemieckimi wychodźcami, ze znawców krajów imigracyjnych i z przedstawicieli zainteresowanych sfer gospodarczych. Liczba członków nie może przekraczać 20-tu. Członkowie będą mianowani przez Rząd Rzeszy. Rząd Rzeszy wyda bardziej szczegółowe przepisy o utworzeniu i regulaminie prac Rady.

§ 14.

Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych Rzeszy mogą powie-

rzyć placówce, znajdującej się pod urzędową kontrolą, stałe obserwowanie ruchu emigracyjnego wewnątrz kraju, w porozumieniu z władzami krajowymi oraz biurami porad i informacji (§ 1) oraz czynienie kroków potrzebnych dla usuwania i zwalczania nadużyć a mianowicie powodowanie interwencji władz wobec przedsięwzięć, które wywierają na ruch emigracyjny wpływ szkodliwy z punktu widzenia dobra publicznego, albo wprowadzają w błąd lub wyzyskują osoby, chcące emigrować.

§ 15.

Najwyższe władze krajowe decydują, kto ma pełnić obowiązki kompetentnej władzy krajowej, w myśl artykułów 1, 3, 4 i 5.

Ministrowie Rzeszy Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicznych mogą powierzyć innym władzom decydowanie w sprawach przyznania biuram informacji i porad charakteru instytucyj pożytku publicznego, zgodnie z ustępem 3 art. 1, oraz kompetencję przyznając im zgodnie z brzmieniem art. 12.

§ 16.

Niniejsze rozporządzenie nie narusza mocy zarządzeń, które zostały wydane lub będą wydane w przyszłości w sprawie werbunku i zapośredniczania pracowników do obcych krajów, na mocy art. 60 ustawy o pośrednictwie pracy z dn. 22 lipca 1922 r. (Reichsgesetzblatt. I. 657) i przepisów wykonawczych do tej ustawy. Artykuły 3-ci do 7-go nie mają zastosowania w sprawach werbunku i zapośredniczania pracowników do obcych krajów.

Kanclerz Rzeszy

(—) Marx.

Minister Spraw Wewnętrznych Rzeszy

(—) Dr. Jarres.

Minister Spraw Zagranicznych Rzeszy

(—) Dr. Stresemann.

Berlin, 14 lutego 1924 r.

BIBLIOGRAFJA.

A f r y k a.

Südwestafrikanisches Adressbuch. Directory of South West Africa 1927. Wyd. Schulze, Swakopmund.

A l b a n j a.

Dr. Herbert Louis. Albanien, eine Landeskunde vornehmlich auf Grund eigener Reisen (1 mapa, 8 tablic). Stuttgart, 1927, wyd. Pr. Dr. Albrecht Peuck.

A r g e n t y n a.

Londres. Le chemin de Buenos Aires, la traite des blanches. Paris 1927.

B r a z y l j a.

Dr. Konrad Günther, Das Antlitz Brasiliens. 359 str. Lipsk 1927. Wyd. R. Voigtländer.

Thilo Hans Ludwig. Die Möglichkeiten landwirtschaftlicher Betätigung in Rio Grande do Sul in Süd-Brasilien. 68 str. Lipsk 1925.

Jorge Salis Goulart. A Formação do Rio Grande do Sul. Pelotas, 1927 r.

F r a n c j a.

Ks. Czesław Kaczmarek. L'Emigration polonaise en France après la guerre. 517 str. Nancy - Paryż - Strasbourg. 1927 r.

M e k s y k.

Alexander Stelzmann. Mexico. Kultur und Wirtschaftskundliches. str. 300. Lubeka 1927. Wyd. Otto Quitzow.

N i e m c y.

Otto Künel. Das behelfsmässige Kolonistenhaus. 55 str. Berlin 1927. Wyd. H. Apitz.

Prof. Dr. Kültz. Gesundheitsbüchlein für Auswanderer und Auslandsdeutsche. Hamburg.

Prof. Dr. J. Strehl. Der Hausbau des Kolonisten. Hamburg. Fr. W. Thaden.

H. Deistel. Tropischer Gartenbau. Hamburg. Fr. W. Thaden.

Dr. O. Mann. Die Bodenarten der Tropen. Hamburg. Fr. W. Thaden.

Dr. O. Sokolowski. Die Tiere der Tropen und ihr Nutzen. Anleitung zu ihrer praktischen Verwertung.

H. L. Hammerstein. Taschenbuch des Auswandereres.

Prof. Dr. L. Kültz. Malaria und Schwarzwasserfieber.

Prof. Dr. L. Kültz. Die Dysenterie.

S t a n y Z j e d n o c z o n e.

A. Siegfried. Les Etats - Unis d'aujourd'hui, 1927.

George Nestler Tricoche, Trente années aux Etats - Unis. 1927.

Charles A. Beard and Mary A. Beard. The Rise of American Civilization. London 1927.

The Pomp of Power (pseudonim). Where Freedom Falters. New - York - London, 1927.

